

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 29.

Fredagen den 22 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 16 och den 20 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 7 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1932/1933 under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Rundqvist**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wagnssons interpellation angående upphandling av konserver för armén, erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Med denna kammares tillstånd har dess ledamot herr Wagnsson till mig riktat en interpellation rörande en av arméförvaltningens intendentsdepartement under innevarande år verkställd upphandling av armékonserver. Bland dem, som avgåvo anbud å denna leverans, befann sig även aktiebolaget Kalmar konservfabrik, men blev det av bolaget avgivna anbudet förkastat. Interpellanten, som på anförda skäl finner det önskvärt, att full klarhet vinnes om motiven till det förfaringssätt, intendentsdepartementet tillämpat vid denna upphandling, har i anledning härav till mig framställt följande frågor, nämligen:

Ang. upphandlingen av konserver för armén.

1) huruvida jag vill medverka till att bringa klarhet över vilka »nya bestämmelser rörande upphandling och leverans av konserver», som av intendentsdepartementet försöksvis komma att tillämpas och som för inhämtande av erfarenhet kräva kontroll av departementets egen personal;

2) huruvida jag ej anser, att, om dylika »nya bestämmelser» skola tillämpas, meddelande härom bort lämnas i den annons, genom vilken anbud rörande den i interpellationen omförmälda upphandlingen infordrades; samt

3) huruvida jag är villig medverka till, att i framtiden även å landsbygden belägna konservfabriker skola hava möjlighet att tävla om leveranser av det slag, varom i interpellationen är fråga.

Jag har från intendentsdepartementet införskaffat yttrande i anledning av interpellationen, och får jag till en början lämna en redogörelse för innehållet uti detta yttrande.

De konserver, som upphandlas och lagras vid armén i syfte att säkerställa tillgodoseendet av de mest trängande behoven härav vid mobilisering, förvaras i allmänhet i arméns magasin under en tid av 3 å 4 år, innan de kunna omsättas genom förbrukning av den i fredstid tjänstgörande styrkan. Icke minst denna långa förvaringstid gör det nödvändigt, att synnerlig uppmärksamhet ägnas åt upphandlingen härav och åt en omsorgsfull och noggrann kon-

Ang. upphandlingen av konserver för armén.
(Forts.)

troll av tillverkningen, så att största möjliga garanti vinnes för konservernas hållbarhet och goda beskaffenhet.

Tillverkningen av konserver för armén har hittills i vårt land överlåtit till fri konkurrens mellan sådana spekulanter, som ansetts besitta nödig kompetens och ställt fordrad garanti för fabrikationens riktiga utförande. Så är däremot icke förhållandet i flertalet av utlandets arméer, där man i regel funnit sig nödsakad att, med hänsyn till de mycket höga krav som måste ställas på armékonserver, ombesörja tillverkningen härav vid egna statliga fabriker eller överlåta leveranserna åt vissa under särskild kontroll ställda privata konservfabriker med monopol på tillverkningen.

Under senare år har av olika anledningar kassation av konserver, upplagrade i arméns magasin, måst verkställas i större omfattning, än vad tidigare varit fallet, något som även gällt konserver, levererade av firmor med allmänt erkänd skicklighet på konservfabrikationsområdet. Detta förhållande har haft till följd, att intendentsdepartementet under år 1931 låtit verkställa en omfattande utredning i frågan ävensom — efter införskaffande av de föreskrifter på området, som tillämpas i flera av utlandets arméer — låtit i samråd med speciellt sakkunniga utarbeta nya bestämmelser rörande tillverkning och leverans av konserver för arméns räkning.

Dessa bestämmelser äro avsedda att försöksvis tillämpas vid de närmaste årens upphandlingar och innehålla dels detaljerade föreskrifter rörande de fordringar, vilka — utöver vad som föreskrives i hälsovårdsstadgan — måste uppställas å arbetspersonalen, fabrikslokalerna och redskapen vid konservtillverkningen, dels anvisningar beträffande råvarornas och konservdosornas beskaffenhet samt sättet för själva framställningen av konserverna, dels även utförliga föreskrifter rörande den övervakning och kontroll, som härvid skall utövas av intendentsdepartementets kontrollanter. Härtill kommer slutligen en hel del stadgan om de olika prov och besiktningar, som konserverna skola undergå för att kunna godtagas av staten, ävensom angående de garantiförbindelser för varornas hållbarhet, som leverantören har att avgiva.

Bland nämnda prov må särskilt framhållas det på grund av de senare årens erfarenheter nytillkomna s. k. »värmeprovet», vilket prov innebär, att vissa procent av de konserver, som dagligen beredas i varje autoklav i fabriken, skola uttagas samt under vederbörlig kontroll överflyttas till en med termostat försedd värmeprovalokal, för att där lagras under viss tid vid olika temperaturer för framkallande av eventuella jäsningsfenomen.

I samband med fastställandet av nu berörda bestämmelser för konservtillverkningen lät intendentsdepartementet inreda ett särskilt värmeprovrum för konserver uti arméns intendenturförråd i Stockholm.

När intendentsdepartementet skulle verkställa 1932 års upphandling av konserver, uppställde sig för departementet den frågan på vad sätt upphandlingen borde äga rum. Skulle man, med hänsyn till de tillverknings- och kontrollföreskrifter, som nu avsågos att försöksvis tillämpas, inskränka sig till att endast infordra anbud från de firmor i huvudstaden, som ägde erfarenhet på området och hos vilka den erforderliga kontrollen kunde lättast och mest effektivt genomföras av intendentsdepartementets personal på platsen? Eller borde man infordra anbud genom allmän kungörelse, i likhet med vad tidigare ägt rum? Intendentsdepartementet beslöt, att även denna gång utbjuda leveransen medelst allmän kungörelse, då detta syntes vara för staten mest förmånligt. Departementet ansåg nämligen det icke vara uteslutet, att godtagbara anbud kunde inkomma, förutom från Stockholmsfirmor, även från konservfabriker å andra orter, där departementet skulle kunna anställa någon lämplig och kompetent person för att, i fråga om tillverkningens övervakande, utföra den del av kontrollarbetet, som icke skulle vara förlagd till värmeprovrummet vid arméns in-

tendenturförråd i Stockholm och där ombesörjas av departementets egen personal.

Genom annons i tidning för leveranser till staten den 29 december 1931 infortrade intendentsdepartementet anbud å konserver av olika slag. I annonsen tillkännagavs, att leveransen skulle fullgöras enligt av intendentsdepartementet utfärdade bestämmelser rörande tillverkning och leverans av konserver och vilka föreskrifter tillhandahölls genom departementets underhållsbyrå. Vid öppnandet av de inkomna anbuden visade det sig, att bland anbudsgivarna befann sig även den i interpellationen omnämnda firman, aktiebolaget Kalmar konservfabrik, som erbjudit sig leverera 100,000 armékonserver. Denna firma hade liksom övriga anbudsgivare fått sig tillställt ett exemplar av ifrågavarande bestämmelser rörande tillverkning och leverans av konserver.

Intendentsdepartementet lät härefter genom en med konservfabrikation förtrogen intendentur officer verkställa undersökning av förhållandena vid bolagets fabrik. Därvid framkom bland annat, att fabriken — som är belägen på ett avstånd av omkring 2 mil från Kalmar — befann sig i gott skick, men förfogade endast över *en* autoklav för konservberedningen; *att* fabriken icke dittills tillverkat armékonserver; *samt att* fabriken, som huvudsakligen bedrev konservering av frukt, endast undantagsvis och i mindre omfattning tillverkat konserver av med armékonserver likartat slag.

Vidare framgick av undersökningen, att den ende, som departementet kunde påräkna såsom kontrollant av konservberedningen vid fabriken, vore en på ett avstånd av 11 km. från densamma bosatt distriktsveterinär. Denne ägde dock ej särskild erfarenhet i fråga om konservkontroll och hade dittills icke haft något med konservtillverkning att skaffa.

Vid sedermera företagen prövning av de inkomna anbuden beslöt intendentsdepartementet — som på grund av undersökningsresultatet endast med tvekan ansåg det av aktiebolaget Kalmar konservfabrik ingivna anbudet kunna ifrågakomma till den slutliga prövningen — att förkasta detta anbud. Orsaken härtill var svårigheten att på ett fullt nöjaktigt sätt vid ifrågavarande fabrik anordna den mycket betydelsefulla del av kontrollarbetet, som icke var avsedd att ombesörjas av departementets egen personal vid konservprovningen i Stockholm.

I interpellationen yttras, att intendentsdepartementet, först sedan anbuden granskats, skulle hava uppställt krav på att kontrollen av konservtillverkningen skulle ske genom departementets egen personal. Så har icke — anför intendentsdepartementet — varit förhållandet. Kalmarfabriken tillställdes ett exemplar av de förutnämnda redan i upphandlingsannonsen omtalade bestämmelserna rörande tillverkning och leverans av konserver, och några andra bestämmelser har intendentsdepartementet icke utfärdat i frågan eller avsett att försöksvis tillämpa. I dessa bestämmelser hade tydligt utsagts, att det s. k. värmeprövet skulle utföras vid arméns intendenturförråd i Stockholm, där det givetvis skulle omhänderhavas av intendentsdepartementets personal. Den del av kontrollen åter, som skulle utövas vid vederbörlig fabrik, hade *icke* ifrågasatts skola ske genom departementets egen personal. Denna kontroll kunde omhänderhavas genom på platsen bosatt person, under förutsättning att fullt tillfredsställande kontroll låte sig anordna på detta sätt, vilket dock enligt departementets mening icke var förhållandet i förevarande fall.

I interpellationen göres vidare gällande, att staten skulle genom intendentsdepartementets beslut hava försakats en merutgift om 2,000 kronor. Priset å ifrågavarande parti om 100,000 armékonserver hade nämligen enligt det antagna anbudet, som avgivits av en Stockholmsfirma, uppgått till 35.1 öre per konserv, under det att Kalmarfabriken erbjudit ett pris av 33.1 öre per konserv.

Med anledning härav framhåller intendentsdepartementet, att någon dylik

Ang. upphandlingen av konserver för armén.
(Forts.)

Ang. upp-
handlingen
av konserver
för armén.
(Forts.)

merutgift i själva verket icke torde ha uppkommit. Kalmarfabrikens anbud skulle nämligen ha vållat staten högst betydliga kontrollkostnader. Vidare hade detta anbud, då detsamma avsåg leverans, icke fritt förråd, utan allenast fritt kaj Stockholm, medfört ej ringa extra transportkostnader.

Så långt intendentsdepartementets förklaring i saken. Det har ej kunnat undgå min uppmärksamhet, att förklaringen står i visst motsatsförhållande till den i interpellationen på ett riktigt sätt återgivna motiveringen för intendentsdepartementets beslut att förkasta Kalmarfabrikens anbud. Denna bristande överensstämmelse är emellertid endast skenbar. För fullständighetens skull vill jag återgiva lydelsen av det vid anbudsprövningen hos intendentsdepartementet förda protokollet i nu ifrågakommande delar:

»I fråga om armékonserver hade lägsta anbudet avgivits av Aktiebolaget Klintebys potatismjöl- och konserverfabrik, Klintehamn, samt Aktiebolaget Kalmar konserverfabrik, Loverslund, Kvarnlyckan.

Då dessa firmors fabriker vore belägna å sådana orter, där möjlighet till daglig, å obestämda tider på dagen återkommande kontroll genom å orten boende, sakkunnig kontrollant icke funnes, och med hänsyn tagen jämväl därtill, att vid ifrågakommande upphandling nya bestämmelser rörande upphandling och leverans av konserver komme att försöksvis tillämpas, varvid departementet borde hava möjlighet att genom egen personal utöva kontrollen för inhämtande av erfarenheter rörande bestämmelsernas lämplighet, ansågos dessa anbud vara för staten ofördelaktiga.»

Det avgörande skälet för att Kalmarfabrikens anbud förkastades var, såsom av protokollet framgår, fabriken belägenhet å sådan ort, varest enligt intendentsdepartementets uppfattning möjlighet till daglig, å obestämda tider på dagen återkommande kontroll genom å orten boende, sakkunnig kontrollant icke fanns. Avsikten var emellertid jämväl att vid upphandlingen utrona lämpligheten av de nya av intendentsdepartementet utfärdade bestämmelserna för tillverkning och leverans av konserver, och det är ur denna synpunkt, som det ur protokollet citerade styckets senare del bör ses. Intendentsdepartementets mening med den återgivna motiveringen har uppenbarligen varit att — jämte det däri angavs att anbudsgivarna från landsorten ej ansetts kunna komma i fråga för leveransen på grund av att tillfredsställande sakkunnig kontroll av tillverkningen vid fabriken ej kunde åvägbringas genom å orten bosatt person — tillika framhålla, att till förmån för att leveransen lämnades åt en Stockholmsfirma talade den omständigheten, att intendentsdepartementet i dylikt fall hade möjlighet att genom egen personal utöva kontroll även i fråga om tillverkningen vid fabriken, vilket för vinnande av erfarenhet rörande de nya bestämmelsernas ändamålsenlighet framstod såsom särskilt önskvärt. Jag vill ånyo understryka, att några nya bestämmelser för upphandlingen icke tillkommit efter det att upphandlingen kungjordes i tidning för leveranser till staten.

Med det nu sagda torde jag ha meddelat de upplysningar rörande den föreliggande upphandlingen, som interpellanten åsyftat genom de två första av de framställda frågorna.

På den tredje frågan, nämligen huruvida jag är villig medverka till att i framtiden även å landsbygden belägna konserverfabriker skola ha möjlighet att tävla om leveranser av ifrågakommande slag, ber jag — i full överensstämmelse med intendentsdepartementets i saken tillkännagivna uppfattning — få svara, att något hinder i sådant avseende givetvis ej bör förefinnas. Det är dock uppenbart, att det mångenstädes å landsbygden kan bliva svårt att ordna en fullt tillfredsställande kontroll av konserverberedningen. Det må här erinras om denna fabriktions ytterst ömtaliga beskaffenhet, hurusom människors liv och hälsa kunna stå på spel till följd av blott en till synes obetydlig försummelse vid arbetet och hurusom den färdiga produkten levereras i en mängd hermetiskt slut-

na kärl, av vilka med hänsyn till ändamålet med upphandlingen uppenbarligen endast ett mycket begränsat antal vid mottagandet kan öppnas för besiktning av innehållet. Beträffande en dylik tillverkning är det oeftergivligt, att fabrikationen kontrolleras av en person, som ständigt befinner sig på platsen under den tid arbetet pågår, och som är i tillfälle att så gott som oavslåtligen övervaka sådana förrättningar som t. ex. dosornas fyllande m. m. Endast å sådan ort, där ett dylikt ständigt övervakande av arbetet kan av den för upphandlingen ansvariga myndigheten — i detta fall intendentsdepartementet — anordnas genom kompetent person, bör därför fabrikation av armékonserver förekomma. Om kostnaderna för kontrollens anordnande på nu nämnt sätt bliva högre å någon ort än å andra, så måste givetvis detta kompenseras å den förra orten genom lägre leveranspriser.

Ang. upphandlingen av konserver för armén.
(Forts.)

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag ber först att till herr statsrådet få framföra ett värdsamt tack för det svar, som nu lämnats på den av mig framställda interpellationen. I ett avseende har svaret bringat klarhet över de förhållanden, som av mig påtalats. Intendentsdepartementets nu lämnade förklaring i saken står visserligen i visst motsatsförhållande till den — som herr statsrådet förklarar — i interpellationen på ett riktigt sätt återgivna motivering för intendentsdepartementets beslut att förkasta Kalmarfabrikens anbud. Men denna motsättning blir efter den nu lämnade förklaringen endast skenbar. Uppriktigt sagt skall jag medge, att redan då interpellationen med kammarens benägna tillstånd framställdes, trodde jag, att denna del av intendentsdepartementets förklaring närmast var att betrakta som ett svepskäl, och det var därför, jag ville ha full klarhet på denna punkt. Jag är herr statsrådet tacksam för att denna klarhet nu vunnits.

Innan jag går att anknyta några korta kommentarer till interpellationssvaret, kanske jag med några ord skall rekapitulera redogörelsen för de förhållanden, som ligga till grund för interpellationen. Arméförvaltningens intendentsdepartement hade i slutet av år 1931 genom annons i Tidning för leveranser till staten infordrat anbud på bl. a. ett större parti armékonserver. Den 13 januari i år inlämnade Aktiebolaget Kalmar konserverfabrik anbud för leverans fritt kaj i Stockholm till ett pris av 33.1 öre per portion. På uppdrag av arméförvaltningens intendentsdepartement besökte en med konserverfabrikation förtrogen intendenturofficer fabriken, som är belägen cirka två mil från Kalmar. Inspektionen föranledde icke någon anmärkning. Emellertid avskildes — av skäl som herr statsrådet nyss redogjort för och till vilka jag strax skall återkomma — Kalmarfirmans anbud. De återstående Stockholmsfirmorna anmodades inkomma med nya anbud. Deras första anbud lågo väsentligt över Kalmarfirmans. Det lägsta av de nya anbuden låg också 2 öre per portion över det refuserade från Kalmarfirman.

Anledningen till det egendomliga förfaringssättet angavs på följande sätt: »I fråga om armékonserver hade lägsta anbud avgivits av Aktiebolaget Klintebys potatismjöl- och konserverfabrik, Klintehamn, samt Aktiebolaget Kalmar konserverfabrik, Loverslund, Kvarnlyckan. Då dessa firmors fabriker vore belägna å sådana orter, där möjlighet till daglig, å obestämda tider på dagen återkommande kontroll genom å orten boende, sakkunnig kontrollant icke finnes, och med hänsyn tagen jämväl därtill, att vid ifrågavarande upphandling nya bestämmelser rörande upphandling och leverans av konserver komme att försöksvis tillämpas, varvid departementet borde hava möjlighet att genom egen personal utöva kontrollen för inhämtande av erfarenheter rörande bestämmelsernas lämplighet, ansågos dessa anbud vara för staten ofördelaktiga.»

Nu har herr statsrådet här utförligt redogjort för att med denna formulering avsåg man att lägga huvudvikten vid svårigheten att åvägabringa en dag-

Ang. upp-
handlingen
av konserver
för armén.
(Ports.)

lig, å obestämda tider på dagen återkommande kontroll genom i orten boende sakkunnig kontrollant. Herr statsrådet yttrade nyss: »Det avgörande skälet för att Kalmarfabrikens anbud förkastades var, såsom av protokollet framgår, fabriken belägenhet å sådan ort, varest enligt intendentsdepartementets uppfattning möjlighet till daglig, å obestämda tider på dagen återkommande kontroll genom å orten boende, sakkunnig kontrollant icke fanns». Denna förklaring synes mig vara ägnad att i mycket hög grad förvåna, ty, som i interpellationen framhölls, kunde daglig kontroll av sakkunnig ske under hela den tid, då tillverkningen påginge. Intendentsdepartementets uppgift står här i direkt motsatsförhållande till verkligheten. Jag har här ett intyg, som i det fallet talar sitt tydliga språk. Det är en vidimerad avskrift av ett intyg, lämnat av distriktsveterinär N. J. Nilsson i Vassmolösa, och jag skall be att få föredra detta intyg för att ställa den uppgift, som lämnats i interpellationsvaret, i riktig belysning. Intyget lyder:

»På begäran av Aktiebolaget Kalmar konserverfabrik, Loverslund, får jag härmed meddela: Den 16 januari 1932 besöktes undertecknad av kapten I. Jarl vid Kungl. Arméförvaltningens intendentsdepartement, Stockholm, varvid jag tillfrågades, huruvida jag var villig åtaga mig kontrollantskap vid en eventuell framställning av armékonserver vid Kalmar konserverfabrik, Loverslund. Jag meddelade då, att jag var villig härtill, och på kapten Jarls begäran undertecknade jag ett av honom dikterat åtagande av kontrollantskapet i fråga. Arvodet för ett dagligt besök vid fabriken i fråga bestämdes till 20 kronor. Kontrollen skulle ske dagligen under den tid, tillverkningen påginge. Vassmolösa den 14 februari 1932. N. J. Nilsson, distriktsveterinär.»

Nu har det bl. a. i interpellationssvaret hänvisats till att den sakkunnige veterinär, genom vilken kontrollen skulle ske, var bosatt 11 km. ifrån den fabrik, det här är fråga om. Men om något förefaller mig denna förklaring egendomlig, ty, som det torde vara bekant för arméförvaltningens intendentsdepartement, har denne distriktsveterinär bil, och vid sina dagliga förrättningar i sin tjänst gör han besök på platser, som ligga väsentligt längre bort ifrån hans bostad än denna fabrik gör. Han kan ju på 10—15 minuter fortskaffa sig från sin bostad till konserverfabriken. Detta argument är efter mitt förmenande ungefär lika bärkraftigt, som om någon person skulle anses diskvalificerad för ett kontrollantuppdrag i Stockholm, därför att han hade sin bostad förlagd till Djursholm eller Stocksund. Jag tror, att denna parallell säger åtskilligt. *För övrigt ansåg tydligen den till fabriken nedsände officeren, som för Nilsson dikterade ett preliminärt kontrakt, kontrollen fullkomligt betryggande.* I annat fall hade väl en överenskommelse med vederbörande inte träffats.

Det är naturligt, om händelser som de nu relaterade väcka en viss uppmärksamhet i orten. En borgerlig tidning, Nybro Tidning, har återgivit en del handlingar i målet och har ganska öppet insinuerat, att ovidkommande förhållanden påverkat de bestämmande i arméförvaltningens intendentsdepartement. Jag vågar inte själv göra ett sådant uttalande. Jag hoppas, att de insinuationer, som i detta avseende gjorts, äro oriktiga, men så mycket torde dock kunna sägas, att *den nu officiellt lämnade förklaringen icke är tillfredsställande.*

Jag tillåter mig därför vördsamt hemställa, att herr statsrådet genom förnyad undersökning ville söka bringa klarhet i vilka de verkliga faktorer äro, som påverkat de bestämmande i intendentsdepartementet. *De, som handhava uppköp för statens räkning, få icke misstänkas för att taga hänsyn till annat än statens bästa.*

Till sist vill jag tillägga, att jag helt delar statsrådets uppfattning om nödvändigheten av en möjligast effektiv kontroll av konserverberedningen. I detta avseende böra inga eftergifter göras, då, som herr statsrådet riktigt uttryckte

det, människors liv och hälsa kunna stå på spel till följd av även en obetydlig försummelse.

Herr statsrådet **Rundqvist**: Herr talman! Jag anser mig inte böra här närmare ingå på det enskilda fallet och vad som rör intendentsdepartementets förfarande därvidlag. Denna sak anser jag inte böra i detta sammanhang debatteras. Men, som den ärade interpellanten själv har framhållit, kräves det ju en verkligt effektiv kontroll; och jag ifrågasätter, om man kan göra gällande, att det blivit en sådan kontroll, i fall intendentsdepartementet godtagit denne distriktsveterinär såsom kontrollant, eftersom det ju fordras en oavslätlig kontroll och följande av tillverkningen, och då, efter vad som meddelats, denne veterinär icke hade någon särskild erfarenhet om konservkontroll och hittills icke haft något med konservtillverkning att skaffa.

Vidare var det ju, som sagt, på det sättet, att det på grund av de nya bestämmelserna fordrades en särskilt sakkunnig kontroll.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Nog förefaller det mig, som om en distriktsveterinär bör äga den verkliga sakkunskap, som kräves för att utöva ett kontrollantskap av den beskaffenhet, varom här är fråga. Då dessutom denne veterinär själv förklarar, att han hade möjlighet att åtaga sig uppdraget och att dagligen under den tid, konservtillverkningen där pågick, på obestämda tider på dagen göra besök i fabriken för kontroll, så förefaller det mig, som om det kontrollantskap, som från hans sida skulle kunnat utövas, hade varit fullt betryggande, och under alla förhållanden lika betryggande, som den en Stockholmsofficer utövar.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 125, till Konungen rörande utsträckt tillämpning av gällande bestämmelser angående automobilförarens tjänstgöringstid.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 20 och 21, statsutskottets utlåtanden nr 67—70, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkande nr 31 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 38—62.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta sådan ändring i morgondagens föredragningslista, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen, sättes före samma utskotts utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen m. m.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr **Ekman** fick nu ordet och yttrade: Herr talman! Efter samråd med medlemmarna i kristligt-nationella riksdagsgruppen anhåller jag om kammarens tillstånd att få framställa följande interpellation.

Redan länge har förmärkts, att anhängarna av de kommunistiska idéerna i vårt land inriktat sina strävanden, bland annat, även på att för sig vinna barnen i våra folkskolor, särskilt på orter, där kommunismen har något mera avse-

Ang. upphandlingen av konserver för armén.
(Forts.)

Interpellation ang. den kommunistiska propagandan i folkskolorna.

Interpellation
ang. den
kommunis-
tiska propa-
gandan i folk-
skolorna.
(Forts.)

vårt antal anhängare. Dessa idéer äro, som bekant, direkt fientliga emot den bestående samhällsordningen och den evangelisk-kristna tro, som vårt folk omfattar.

Den kommunistiska propagandan i de folkskolor, som därav beröras, bedrivs dels genom den s. k. pionärrörelsen, i vilken barnen dragas in, och dels genom kommunistiskt sinnade lärares direkta eller indirekta inverkan på barnen, som stå under deras fostran.

Man måste fråga sig: Kan det verkligen vara tillåtet, att barnen i våra folkskolor dragas in såsom aktiva medlemmar uti en rörelse, som direkt motarbetar de grundprinciper, på vilka vårt samhälle, och därmed även vår folkundervisning, vilar? och: Kan det vara tillåtet, att folkskolans lärare inom och utom skolan träda i öppen opposition emot dessa samma grundprinciper? Vilket skall resultatet bli av en sådan inställning hos barnen och hos lärarna?

Det förljudes från Sovjet-Ryssland, att folkundervisningen där är ordnad på kommunistisk grund. Det är förklarligt, då staten där vilar på sådan grund. Men så är icke förhållandet i vårt land. Så länge de hittills bärande principerna för vårt samhälle i det hela omfattas av vårt folk, måste också vårt undervisningsväsende fotas på samma grund. Den, som tänker annorlunda, har fritt tillfälle därtill, men han får icke *egenmäktigt* ingripa till förhindrande och omintetgörande av de anordningar, som samhället vidtagit till realiserande av de grundsatser, som för *samhället i dess helhet* äro bestämmande.

Härav följer, att samhället måste reagera emot den kommunistiska propaganda, som bedrivs inom våra skolor och särskilt av åtskilliga till kommunismen anslutna lärare.

Denna kommunistiska propaganda har redan, på sina håll, kommit mycken oro åstad. Jag skall nämna ett par exempel.

Till folkskolestyrelsen i en av de större socknarna i Norrland gjordes för icke länge sedan anmälan av ett antal sockenbor, bland annat därom, att en i socknen anställd folkskollärare X. genom agitation i byarna och på annat sätt gjort sig känd såsom förnekare av de religiösa utsagorna, vilka han betecknade såsom »naiva trollkonster» och »årtusenden gamla barbariska beduinsagor». De klagande ifrågasatte, huruvida hans kristendomsundervisning i skolan under sådana förhållanden kunde godkännas. Folkskolestyrelsens undervisningsnämnd tillsatte i anledning härav en kommitté på tre personer med uppdrag att vid sammanträde med läraren och barnens målsmän undersöka och utreda orsaken till den misstämning mot skolan, som på senare tid varit rådande i orten, och söka bringa rättelse i eventuella missförhållanden. Ett flertal personer hördes å ömse sidor, och motsatserna voro skarpt markerade. Kommittén sammanfattade resultatet av undersökningen sålunda:

»Misstämningen har sin grund:

1) I läraren X:s enligt många föräldrars mening alltför intensiva agitationsverksamhet för kommunismen genom ofta återkommande agitationsresor, tidningsskriverier och uttalanden i övrigt;

2) i misstro mot hans kristendomsundervisning med hänsyn till gjorda uttalanden;

3) i uppfattningen om att X. är källan till de stridigheter, den oro och den uppjagade sinnesstämning, vilka alltsedan X:s ankomst till byn synas framträda i ökad utsträckning, då däremot frid och samförstånd alltid varit rådande inom byn under tidigare lärares tid.»

Det andra exemplet är följande:

I en socken i Norrland — en annan än den förut omnämnda — har sedan några år tillbaka varit anställd en kommunistisk folkskollärare, vi kunna kalla honom Y. Med anledning av vissa klagomål mot Y:s kristendomsundervisning hölls i november månad 1928 under ledning av skolrådets ordförande (= kyrko-

herden på platsen) sammantråde med lärare, föräldrar och målsmän samt skolrådet, varvid läraren erhöll en admonition, eller erinran, för bristande objektivitet i kristendomsundervisningen. Sedan även folkskoleinspektören ingripit, tog emellertid Y ledigt från läraretjänsten under någon tid, på grund av sjukdom. Då han i mars 1929 återinträdde i tjänsten, begagnade sig barnens målsmän av den rätt folkskolestadgan medgiver att anordna enskild skola, vilken allt sedan fungerat. I denna enskilda skola gingo under år 1929 barn till ett antal av 16, under det att i den ordinarie folkskolan hos läraren Y kvarstannade allenast 4 barn.

Interpellation ang. den kommunistiska propagandan i folkskolorna.
(Forts.)

Denna utväg att undkomma den kommunistiskt färgade kristendomsundervisningen är fullt laglig, men för barnens målsmän ekonomiskt synnerligen betungande, då de själva få betala såväl lärare som lokal med allt vad därtill hör.

Att barnens målsmän i förevarande fall hade fullgoda skäl för sin åtgärd att inrätta egen skola bestyrkes av kyrkostämmoprotokollen för oktoberstämmorna 1930 och 1931. I protokollet för oktoberstämman 1930, då utgifts- och inkomststaten för kyrka och skola behandlades, läses ordagrant följande:

»Läraren Y ansåg, att alla prästerliga befattningar borde strykas, då de bar inginge som ett led i den fördumningspropaganda, som av det kapitalistiska samhället bedrivs för att hålla arbetsskassen nere. Likaledes borde anslaget till konfirmationsbiblar strykas, då bibeln endast vore propagandalitteratur i fördumningsarbetet bland arbetarna.»

Vid oktoberstämman 1931 förekom följande:

En talare Z yrkade, att staten för kyrkokassan borde ändras så, att posten 2,000 kr. för invändig färdigställning av kyrkoherdebostället måtte strykas och likaså posten 600 kr. till nattvardsbiblar. Detta blev också stämmans beslut. Under diskussionen yttrade läraren Y, enligt protokollet, bland annat, följande: »Y instämde med herr Z angående avslaget å konfirmationsbiblarna. Bibeln hade vid fjolårets oktoberstämma rekommenderats såsom synnerligen god och läsvärd litteratur. Med anledning därav hade han läst den grundligare än någonsin förut, vad han funnit var emellertid, att den i intet avseende borde rekommenderas. Så vore ju Gamla testamentet fullt av våldshistorier, sexuellt snusk o. d. Och även om man försökte se saken så, att den gjorde sina framställningar i moraliskt syfte, så var ju framställningen så dålig, att om samma saker beskrevs i samma form i t. ex. Norrskensflamman, så bleve den säkerligen konfiskerad. Och att sätta den i händerna på den ungdom, som konfirmeras, vilken säkert är mera oupplyst än annan ungdom, det borde icke få ske. Anslaget till konfirmationsbiblar borde i stället användas så, att man prenumerade på Stormklockan, vilken vore en förträfflig ungdomstidning, och utdelade den bland konfirmanderna.» Men — heter det vidare i protokollet — det var icke blott detta anslag, som borde bort, enligt herr Y:s mening. Stämman borde besluta att helt och hållet avslå allt vad prästlöner hette. En följande talare ansåg det meningslöst att diskutera frågan om prästlönerns avskaffande, då ju dessa voro bestämda av riksdagen. Läraren Y genmälde, »att genom mycket arbete bland folket skulle kommunisterna så småningom få bukt med både religionen och det kapitalistiska samhället. Att på den vägen vinna ändring i riksdagen går ju inte, men vi ha väl kulsprutor». Här- efter yttrade sig flera talare, och alla kommunistiska talare instämde med läraren Y i hans yrkanden.

Det är icke möjligt att föreställa sig, att en kristendomsundervisning, meddelad av en sådan lärare, kan vara tillfredsställande eller att den kan stå i överensstämmelse med gällande föreskrifter i folkskolestadgan och i undervisningsplanen för rikets folkskolor.

Tyvänn synes dock ett ingripande mot en sådan lärare stöta på betydande svårigheter. Folkskolestadgan innehåller i § 29 mom. 1, att »läraren bör i allt

Interpellation
ang. den
kommunis-
tiska propa-
gandan i folk-
skolorna.
(Forts.)

sitt förhållande så inom som utom skolan giva sina lärjungar ett gott föredöme samt med flit och trohet fullgöra sina åligganden». Detta kan i de nu omnämnda fallen icke sägas hava varit händelsen. Men går man till de disciplinära bestämmelserna i § 32, finner man, att dessa givits en begränsning, som kan föranleda tvekan angående deras fulla tillämplighet i nu förevarande avseenden. Att de i paragrafen omnämnda påföljderna — varning, suspension och avsättning — kunna och böra tillgripas, då undervisningen är sådan, att *fel eller försummelse i tjänsten* uppenbarligen föreligger, är givet. Men beträffande lärarens förhållande i övrigt talas i denna § endast om hans »*vandel*». Men läraren kan på åtskilliga sätt förgå sig. Han kan genom uppträdanden »utom skolan», sådana som de ovan skildrade, giva sina lärjungar, icke ett gott föredöme, vartill han enligt folkskolestadgan är förpliktad, utan ett föredöme, som kan bli till den största skada. Han kan, trots folkskolestadgans krav (§ 18 mom. 1: a), att lärare skall vara medlem av svenska kyrkan — varmed givetvis avses en garanti för att undervisningen skall bedrivas i överensstämmelse med denna kyrkas grundåskådning — uppenbart brista i trohet genom att offentligt bekämpa, förhåna och draga ned i smutsen den kyrkans tro, i vilken han sedan i skolan skall undervisa barnen. Falla, vid en rätt tolkning av folkskolestadgan, sådana grova förseelser under de snäva disciplinstadganden, som innehållas i folkskolestadgans 32 §? Ja, det beror på huru man tolkar orden: »i tjänsten» och »lärarens vandell».

Skulle det visa sig, att nu gällande bestämmelser icke äro tillräckligt effektiva, måste nya bestämmelser meddelas, som bättre täcka behovet av ett verkamt skydd för samhällets intressen på ifrågavarande område. Det tillkommer Kungl. Maj:t, på grund av dess administrativa lagstiftningsmakt, att meddela sådana bestämmelser.

Men i alla händelser synes, redan med nu gällande stadganden, ett vida kraftigare ingripande, än som hittills varit fallet, kunna och böra ske gent emot de olika former av kommunistisk propaganda (pionjärrörelsen, lärareagitation, spridning bland barnen av kommunisttidningar m. m.), som förekomma vid ej så få skolor. Särskilt borde alla offentliga demonstrationer av barn i skolåldern förbjudas.

På grund av vad jag sålunda anført anhåller jag vördsamt om kammarens tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa följande frågor:

1:o) Har herr statsrådet uppmärksammat den kommunistiska propaganda, som i olika former söker tränga in på folkskolans område?

2:o) Anser herr statsrådet nu gällande stadganden i olika författningar tillräckliga för ett verksamt bekämpande av denna propaganda, så vitt den berör folkskolan, eller är, i annat fall, herr statsrådet villig medverka till åstadkommandet av nya effektiva bestämmelser härutinnan?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 23 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av § 5 6:o tryckfrihetsförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för utvidgning av Skillingaryds skjutfält. *Om anslag till utvidgning av Skillingaryds skjutfält.*

I den till riksdagen avlåtna, den 4 januari 1932 dagtecknade propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för utvidgning av Skillingaryds skjutfält för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 20,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet **Rundqvist**: Herr talman! Under tidigare behandlingar av frågan om utvidgning av Skillingaryds skjutfält har riksdagen uttalat den uppfattningen, att det för artilleriskjutningarnas ändamålsenliga bedrivande och med hänsyn till risken för olyckshändelser under skjutningarna vore nödvändigt att vidtaga utvidgningar av skjutfältet, och vid skilda tillfällen här för anvisat sammanlagt 140,000 kronor.

Beträffande planen för utvidgningens genomförande har riksdagen däremot tidigare uttalat tvekan, och bland annat 1931 förklarat sig icke kunna undgå att finna, att den föreslagna utvidgningen av skjutfältet givits väl stor omfattning. På grund härav har jag, såsom av statsverkspropositionen framgår, funnit angeläget vara att verkställa en ingående utredning i detta avseende, och nära nog lagt huvudvikten på att få klarlagt, i vilken omfattning utvidgning av skjutfältet erfordrades. Det är därför med tillfredsställelse jag erfarit, att statsutskottet icke framställt erinran mot den plan för utvidgningens genomförande, som framlagts i årets statsverksproposition.

Beträffande de priser, som vid 1929—1930 års värdering åsatts de olika fastigheterna, delar jag obetingat utskottets mening, att dessa priser äro för höga. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 februari 1932 avslagit av arméförvaltningen gjord framställning om inköp av ett antal fastigheter för de vid värderingen åsatta priserna. Vid sedermera förda förhandlingar med markägarna ha dessa ock avgivit nya försäljningsanbud till priser, som ligga avsevärt under de tidigare i enlighet med värderingen be-
gärda.

Vad angår anslagsfrågan, har ju arméförvaltningen vid sina medelsökanden för nästa budgetår hemställt om anvisande av 100,000 kronor. Med hänsyn till förefintliga reservationer — de uppgå till omkring 100,000 kronor

Om anslag till utvidgning av Skillingaryds skjutfält. — har jag under nuvarande förhållanden ansett mig böra föreslå anvisande av allenast 20,000 kronor. Statsutskottet har emellertid avstyrkt även detta förslag.

(Forts.)

Om det begärda anslaget ej anvisas, blir uppenbarligen följden, att planens genomförande något fördröjes. Jag vill emellertid i nuvarande läge och då jag mot ett enhälligt statsutskott icke vågar hoppas på bifall till Kungl. Maj:ts förslag förklara, att de mest angelägna markförvärven torde kunna komma till stånd med användande av förefintliga reservationer, varvid jag tagit i betraktande de prisreduceringar, som numera kunna påräknas.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till flygövningar;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, m. m.;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering i vissa fall för befattningshavare i statens tjänst;

nr 63, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till primärkommuners fattigvårdskostnader;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Ruda—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägar m. m.; samt

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Skara—Timmersdala nya järnvägsaktiebolag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statsförvärv av Härnösand—Sollefteå järnväg m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Härnösand—Sollefteå järnväg m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1932 dagtecknad proposition, nr 210, som hänvisats till statsutskottets föreberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen ej mindre medgiva, att Härnösand—Sollefteå järnväg finge av staten förvärras i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder; än även, vid bifall härtill, dels till förbättringsarbeten å nämnda bana för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag, att utgå av låne-medel, av 240,000 kronor; dels ock höja den i förslaget till riksstat för budgetåret 1932/1933 under rubriken »E. Lånemedel» upptagna inkomstposten »Övriga lånemedel» med ett belopp av 240,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 347, inom första kammaren av herr *E. A. Enhörning* samt den andra, nr 505, inom andra kammaren av herrar *N. O. Sandström* och *H. Molander*, i vilka motioner hemställdes, att riksdagen måtte besluta dels att bifalla Kungl. Maj:ts proposition om statens övertagande av Härnösand—Sollefteå järnväg, dels ock att till Härnösands stad betala 450,000 kronor eller det mindre belopp, som riksdagen kunde anse skäligt, för de stora utlägg nämnda stad haft för nämnda banas tillkomst.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet, med förmälan, att utskottet komme att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande beträffande Kungl. Maj:ts förslag om höjning av inkomstposten »Övriga lånemedel», hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herrar Enhörning samt Sandström och Molander väckta motionerna I: 347 och II: 505, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) medgiva, att Härnösand—Sollefteå järnväg finge av staten förvärvas i enlighet med av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 11 mars 1932 förordade grunder; samt

b) till förbättringsarbeten å nämnda bana för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 240,000 kronor.

Herr **Österström**: Då motionären herr Enhörning inte är i tillfälle att vara närvarande i kammaren, när detta ärende behandlas, och försvara sin motion, skall jag be, herr talman, att få säga några ord, innan kammaren fattar beslut i denna fråga.

Herr Enhörning har tillsammans med ett par motionärer i andra kammaren begärt att Härnösands stad skulle erhålla ett belopp av 450,000 kronor för de kostnader staden haft att ikläda sig och de förluster den ådragit sig i anledning av Härnösandsbanan under årens lopp. Naturligtvis har herr Enhörning i mycket av sitt resonemang rätt. Då jag inte skrivit under motionen, beror det därpå, att jag inte har någon tilltro till rättvisans seger i sådana här frågor, och därför ansett det vara hopplöst att göra en framstöt.

Jag kan dock inte neka till, att jag i likhet med herr Enhörning måste säga, att det ligger mycken tragik i hela denna historia. Nu tjänar det emellertid inte någonting till att sjunga några klagovisor. Saken har varit före, och vi få ju hoppas på framtiden.

Men det är om en annan detalj, herr talman, som jag skulle vilja säga ett par ord, innan beslutet fattas. Som kammaren behagade finna, har statens järnvägar vid uppgörelsen med detta järnvägsbolag denna gång gått in för hårdare villkor än eljest, när det gäller skyldigheterna och rättigheterna beträffande den personal, som statens järnvägar skulle överta. Statens järnvägar förbehåller sig rätt till prövning av personalens anställningsförhållanden under tre månader. Det är särskilt en grupp av denna personal, som under sådana omständigheter kan komma i ett mycket svårt och tråkigt läge, nämligen verkstadspersonalen vid järnvägen. Det gäller här i många fall folk, som varit i järnvägsbolagets tjänst i åtskilliga tiotal år, och som helt naturligt från början inrättat sig efter den relativa säkerhet, som man alltid ansett att anställning vid ett järnvägsföretag representerat. Om nu inte all möjlig hänsyn visas dem, när deras anställningsförhållanden för framtiden skola prövas, kunna deras svårigheter bli mycket stora.

Emellertid har statens järnvägar vid uppgörelsen välvilligt uttalat, att sådan hänsyn är det verkligen vederbörandes avsikt att visa, och departementschefen har i sitt uttalande rörande denna detalj strukit under detta mycket bestämt. För detta anhåller jag att få frambara vårt tack. Departementschefen yttrar: »Vid detta ståndpunktstagande har jag särskilt beaktat järnvägsstyrelsens uttalande, att styrelsen vid blivande personalinskränkning vill framgå med varsamhet och visa nödig hänsyn till personalens intressen.»

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra i detta avseende. Jag har bara velat slå fast, att när riksdagen nu fattar detta beslut, sker det också med godtagande av de uttalanden, som departementschefen och statens järnvägars styrelse i detta fall gjort. Riksdagen ansluter sig alltså till detta uttalande, och jag är förvissad om att vid prövningen av personalens anställningsförhål-

Ang.
statsförvärv av
Härnösand
—Sollefteå
järnväg m. m.
(Forts.)

Ang.
statsförvärv av
Härnösand
—Sollefteå
järnväg m. m.
(Forts.)

landen och möjligheterna att behålla personalen i tjänst, skall man gå fram efter en linje, som gör det möjligt för denna personal att se sina intressen i sannaste mening väl bevakade.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Forslund*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten, den 5 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 82, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

§ 60.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Till bevillningar räknas tull- och accismedlen, *postmedlen*, chartæ-sigillatæavgiften, husbehovsbrännerimedlen samt vad varje riksdag dessutom särskilt såsom bevillning sig åtager. Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen. Ej heller må Konungen statens inkomster förpakta eller, till vinning för Sig och kronan eller enskilda personer och korporationer, några monopolier fastställa.

Till bevillningar räknas tull- och accismedlen, chartæ-sigillatæavgiften, husbehovsbrännerimedlen samt vad varje riksdag dessutom särskilt såsom bevillning sig åtager. Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen. Ej heller må Konungen statens inkomster förpakta eller, till vinning för Sig och kronan eller enskilda personer och korporationer, några monopolier fastställa.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande kungl. proposition icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Reservationer hade avgivits

- 1) av herr *Reuterskiöld* beträffande motiveringen;
- 2) av herrar *Sävström*, *Strömberg*, *Thulin*, *Vennerström*, *Anderson* i Norrköping, *Karlsson* i Vadstena och *Björck* i Kristianstad, som ansett, att utskottet bort tillstyrka det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

Herr statsrådet **Gärde**: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till kammarens behandling, avser en ändring i § 60 regeringsformen. Enligt den-

na paragraf hänföras till bevilningar »tull- och accismedlen, postmedlen, chartæ-sigillatæavgiften, husbehovsbrännerimedlen samt vad varje riksdag dessutom särskilt såsom bevilning sig åtager». Enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle nu ordet »postmedlen» uteslutas ur denna uppräknig och dessa därigenom förlora sin karaktär av bevilning. Till grund för propositionen ligger en framställning av generalpoststyrelsen, vari styrelsen framhållit, att den nuvarande ordningen för bestämmande av postavgifterna medförde olägenheter för verkets affärsmässiga skötsel. Konstitutionsutskottet har avstyrkt bifall till propositionen, men i en reservation har hemställts om bifall till densamma. Denna reservation är avgiven av sju av utskottets ledamöter.

Innan jag går in på de skäl, som utskottet anfört till stöd för sitt avslagsyrkande, ber jag, herr talman, att få lämna en kortfattad redogörelse för ifrågakvarande lagrumns innebörd och tillkomsthistoria.

Vid en granskning av de i § 60 uppräknade inkomstkällorna finner man lätt, att dessa äro av en sinsemellan ganska skiftande karaktär. Så föreligger en bestämd olikhet mellan postmedlen å ena sidan samt t. ex. tull- och accismedlen å den andra. Den avgift, som en korrespondent erlägger till postverket, utgör ett vederlag för befordran av en försändelse eller någonting annat dylikt. Däremot utgör en accis, som inköparen av en vara betalar, eller en tull, som importören av en vara erlägger, icke något vederlag eller ersättning för en viss prestation, utan är uteslutande en pålaga. Beträffande dessa ersättningar, som utgöra vederlag för prestationer, kan man alltså inte tala om, att de utgöra skatt i egentlig mening, vilket däremot är förhållandet med dessa andra bevilningar, som avses i § 60, såsom tull- och accismedlen.

Denna uppfattning har också tidigare åtminstone vid två tillfällen hävdats av konstitutionsutskottet. 1886 års konstitutionsutskott framhåller sålunda beträffande § 60, »att postmedlen icke såsom övriga särskilt uppräknade bevilningar (med undantag av vissa stämpelpappersmedel) äro skatter utan särskilda avgifter, som erläggas för begagnande av en statens inrättning». Samma uppfattning uttalades också av konstitutionsutskottet vid 1892 års riksdag. Även detta utskott gjorde en principiell åtskillnad mellan postmedlen och skatterna och ansåg postmedlen vara av samma statsrättsliga karaktär som järnvägs-, telefon- och telegrafmedel. Bakom uttalandet av 1892 års konstitutionsutskott stod bl. a. en så framstående statsrättslärare som Alin, och såvitt jag vet är det också den nu av mig omnämnda uppfattningen av postmedlens natur, som inom den statsrättsliga litteraturen gjort sig gällande.

Den särskilda karaktären av dessa avgifter, som utgöra ersättningar för särskilda prestationer, omnämnes visserligen icke direkt i grundlagen. Av ett stadgande, som tillkommit i nära anslutning till regeringsformen, nämligen 3 § i ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, framgår dock att § 60 icke skall anses omfatta sådana särskilda avgifter som äro, såsom det heter i 3 § ansvarighetslagen, »avgifter, vilkas föremål äro inrättningar till enskildas gemensamma nytta och bekvämlighet». Och till denna grupp av avgifter höra enligt vad som alltid ansetts järnvägsmedel, telefonmedel och telegrafmedel. De särskilda avgifter, som omtalas i 3 § ansvarighetslagen, äro alltså inte att hänföra till bevilningar.

Anledningen till, att man det oaktat för postmedlens del vid tillkomsten av 1809 års regeringsform gjorde ett undantag, är att söka i särskilda historiska förhållanden. Vid tillkomsten av 1809 års regeringsform hade man synnerligen ledsamma erfarenheter av, att kungamakten på ett egenmäktigt sätt utnyttjade statsverkets kontanta medel för främjande av sin politik och därigenom ledde denna in på banor, som från riksdagens sida möttes med misstro. Vid denna tid hade ju kungamakten prerogativ inte bara över postmedlen utan

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevilningar.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.
(Forts.)

också över tull- och accismedlen, alltså över det väsentliga av de inkomster, som kontant inflöto till statskassan. De direkta skatterna utgingo vid denna tid ännu till övervägande del in natura. För att förhindra en sådan utveckling, som den man hade erfarenhet av från den föregående tiden, ville 1809 års grundlagstiftare skaffa riksdagen ett fast grepp över statens kontanta medel och på detta sätt möta eller bemästra de olägenheter, som tidigare hade yppats. 1809 års grundlagstiftare nöjde sig emellertid ej allenast med att anvisa denna utväg. En annan var den makt över statsregleringen, som i 1809 års regeringsform tillerkändes riksdagen. Den kontroll, som ligger i riksdagens statsregleringsmakt, har med tiden alltmera utvecklats, och som vi veta äro statsverkets utgifter numera bundna till av riksdagen godkända ändamål och till belopp, som i varje särskilt fall av riksdagen anvisas.

Men man förstår å andra sidan, att 1809 års grundlagstiftare icke kunde ha någon alldeles obetingad tilltro till effektiviteten av denna riksdagens statsregleringsrätt, när det gällde medelsförvaltningen. Ständerna sammanträdde då allenast vart femte år, och deras makt över statsregleringen var ju i stort sett ännu en oprövad nyhet. Den har ju också endast så småningom utvecklats sig till att bli vad den nu är.

Man torde kunna påstå, att utvecklingen av denna riksdagens statsregleringsrätt förklarar, att då sedermera andra kontanta inkomstkällor tillkommo, såsom från järnvägarna, från telegraf och telefon, man kunde nöja sig med, att dessa nya medel stannade kvar under Kungl. Maj:ts bestämmanderätt. Man ansåg den kontroll, som låg i riksdagens statsregleringsrätt, vara tillfyllest. Hade denna inte funnits, skulle man otvivelaktigt icke avvisat de krav, som vid åtskilliga tillfällen särskilt under 1880- och 1890-talen framställdes om att också trafikmedlen skulle hänföras till bevillningarna. Man ansåg emellertid vid den tiden riksdagens ställning vara så stark på detta område, att en sådan åtgärd, mot vilken också kunde anföras starka praktiska skäl, var obehöflig för att trygga riksdagens maktställning på detta område.

Jag har sålunda försökt att visa, att postmedlen till sin natur ej äro bevillningar i principiell mening, utan att hänföra till sådana särskilda avgifter, som omtalas i 3 § ansvarighetslagen, och vilka falla utanför bevillningarna. Att postmedlen ha inräknats bland bevillningarna är ett undantag från denna principiella regel, som förklaras av vissa historiska omständigheter.

Jag skall härefter gå in på de skäl, som utskottet anført till stöd för sitt avslagsyrkande.

Utskottets mening synes vara, att dessa postmedel inte utgöra ersättning eller vederlag i den mening 3 § ansvarighetslagen avser för någon prestation från någon inrättnings sida. I detta sammanhang yttrar utskottet, att »brev- och brevkortsavgifterna sålunda äro enligt grundlagen icke avsedda för upprätthållande av postverket». Enligt utskottets förmenande äro de till sin juridiska natur snarare att jämföra med de för »särskilda förmåner eller friheter utgående bevillningsavgifterna enligt äldre allmänna bevillningsstadgor». Sådana bevillningsavgifter upptagas numera i en särskild författning.

Jag har en smula svårt att kunna följa utskottets tankegång på denna punkt. Då det gäller att bedöma karaktären av en avgift av vilket slag som helst, måste man ju se saken ur den betalande allmänhetens synpunkt. Och ur denna synpunkt kan jag inte komma ifrån, att den avgift, som avsändaren av ett brev erlägger, portot, utgör ett vederlag för postverkets befattning med försändelsen för dess befordran till sin adressat. Vad utskottet yttrar om, att brev- och brevkortsavgifterna enligt grundlagen icke äro avsedda för upprätthållande av postverket, förefaller mig vara en ren bokföringsfråga. Något annat kan det icke vara; det är en fråga om, hur dessa avgifter inom statsverket disponeras för det ena eller andra ändamålet. Men denna omständighet kan

inte förändra den rättsliga karaktären av dessa avgifter, som otvivelaktigt ur den betalande allmänhetens synpunkt äro ett vederlag för en postverkets prestation.

Jag kan inte neka till, att då jag närmare skulle sätta mig in i den jämförelse med särskilda bevillningsavgifter, som utskottet gjort, jag ännu mer styrktes i den uppfattningen, att utskottet här slagit in på fel väg. Jag slog upp en av dessa gamla bevillningsstadgor, nämligen den från 1815 — det finns en tidigare från 1810 — och gjorde en liten axplockning beträffande de bevillningsavgifter, som erlades för särskilda yrkes- och näringsfång. Jag fann där upptagna bl. a. advokater, aktörer och aktriser, musikanter, sångare och sångerskor, dansmästare, försäljerskor, s. k. brödjungfrur i bagarbodar, guvernanter och informationsfruntimmer i privata hus, hästhandlare och sådana som resa att sälja eller byta hästar. Jag har lite svårt att förstå jämförelsens innebörd. Menar man, att postverkets rörelse är likställd med något av dessa näringsfång? Eller är det så, att den korresponderande allmänheten, som avlämnar brev på posten, utövar en verksamhet jämfälld med advokaters, aktörers eller hästhandlares?

Utskottet har emellertid också en annan sträng på sin båge. Det argument, som utskottet i andra hand anfört och som kanske är det enligt min mening mest bärande — konstitutionsutskottets ärade ordförande har också särskilt understrukt detta argument — är, att postverket för vissa delar av sin rörelse åtnjuter monopol och att avkastningen av ett sådant monopol, om jag förstätt utskottet rätt, är att hänföra till bevillning. Denna fråga har ju tidigare diskuterats icke minst i samband med tobaksmonopolets införande. I ett utlåtande, som då infordrades från förutvarande professorn vid Stockholms högskola, Varenius, hävdar emellertid denne en annan uppfattning. Han förklarar i detta utlåtande bland annat, att själva beslutet att upprätta ett statsmonopol icke har bevillnings karaktär, och detta gäller också monoopolets avkastning. Denna avkastning uppkommer ej, säger han, genom skattebidrag från undersåtarna, utan genom avgifter från konsumenterna som ersättning för åtnjutande av en statens prestation. Denna inkomstkälla är sålunda närmast att jämföra med t. ex. järnvägs-, trafik-, telegraf- samt fyr- och båkmedlen och alltså hänförlig till de i 3 § ansvarighetslagen omförmälda avgifterna. Varenius framhåller vidare, att därest man vill inordna avkastningen av ett statsmonopol under § 60 regeringsformen, därför erfordras en ändring av denna paragraf, vilket dock givetvis icke utesluter, att monopoliserade varor kunna, som också skedde i samband med tobaksmonopolets införande, beläggas med accis, och givetvis blir denna accis att hänföra till bevillning enligt § 60 regeringsformen. Jag vill för övrigt erinra därom, att postverket långt ifrån för hela sin rörelse åtnjuter monopolrätt. Denna gäller allenast brev- och brev-kortsförsändelser. Inkomsten av denna del av postverkets rörelse utgör allenast omkring hälften av hela postverkets omslutning, som uppgår till 70 miljoner kronor.

Jag anser alltså, att utskottets påstående även på denna punkt i varje fall inte är oomstritt, utan tvärtom.

Jag skall också, herr talman, yttra några ord om den praktiska sidan av saken. Postavgifternas bindning till bevillningar har i själva verket redan tidigt, för övrigt kort efter regeringsformens tillkomst, föranlett vissa olägenheter. Redan 1818 års riksdag fann sig föranlåten att delegera åt Kungl. Maj:ts bestämmanderätten beträffande den utrikes posttrafiken, och sedermera har ju också sådan delegation tillkommit, om också i mindre utsträckning, i fråga om andra områden. Generalpoststyrelsen har framhållit, att särskilt beträffande de delar av postverkets rörelse, som icke skyddades av monopolrätten, en konkurrens gjort sig gällande från enskilda företagens sida och att

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.*

(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.
(Forts.)

det var nödvändigt att kunna anpassa avgifterna t. ex. för paket- och korsbandsförsändelser efter rådande konjunkturläge och förhållandena i övrigt. Utskottet synes ej heller vilja bestrida, att ett behov av större frihet för poststyrelsen vid sin taxesättning föreligger. Utskottet säger i detta avseende, att beträffande de icke monopoliserade delarna synes med större fog kunna göras gällande »önskvärdheten av att beslutanderätten överlämnas till Kungl. Maj:t för att möjliggöra deras smidigare anpassning efter nya förhållanden till förmån för såväl näringslivet som postverket». Men utskottet anvisar på denna punkt den utvägen att vidga den delegation åt Kungl. Maj:t som riksdagen kan ge, och som är av behovet påkallad.

Jag vill därtill säga, att när det gäller riksdagens bevillningsmakt, trodde jag, att en delegation snarast var att betrakta som en nödfallsutväg. Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att vid behandlingen av en ganska närliggande fråga, nämligen den om avyttringen av kronans fasta egendom, kronoegendomarna, hävdades, enligt min mening med full rätt, att en sådan delegation i varje fall inte skulle sträcka sig längre än till nästa riksdag. Denna regel synes mig också i så fall böra äga giltighet beträffande detta område, bevillningarna, där riksdagens inflytande är lika grundlagsbefästade som i fråga om försäljning av kronans fasta egendom. Överhuvud taget synes det mig olämpligt, att grundlagens bestämmelser om riksdagens bevillningsmakt kringgås genom en så omfattande och vidsträckt delegationsrätt, som i detta fall skulle bli förhållandet.

Om sålunda utskottet anser, att en delegation kan ifrågakomma beträffande de icke monopoliserade delarna av postverket, synes utskottet inta en negativ ståndpunkt i det hänseendet beträffande de monopoliserade delarna av postverkets rörelse. Men även inom detta område föreligger behov av delegation. Sålunda har generalpoststyrelsen framhållit, att beträffande brevöversändelserna kunde komma ifråga särskilda bestämmelser om rabatt för vissa större korrespondenter, vidare användning av frankostämplor i stället för frimärken, jämkningar i lokalporton och dylikt, som nu måste gå till riksdagen. I propositionen har också erinrats om, att vid ett tillfälle statsverket åsamkades en betydande förlust därigenom att Kungl. Maj:t icke ägde att bestämma portoavgifterna, utan detta måste gå till riksdagen. Det var år 1920. Genom det dröjsmål, som då ägde rum med avseende å förhöjning av portoavgifterna, lär, enligt uppgift, som jag fått från postverket, detsamma ha åsamkats en förlust av mellan 4 och 5 miljoner kronor.

Jag förstår mycket väl, att det kan finnas en viss betänksamhet mot att på detta område rubba en rätt, som riksdagen dock har haft alltsedan regeringsformens tillkomst. Men å andra sidan förefaller det mig ligga i riksdagens eget intresse att ej belastas med arbetsuppgifter, som dock ur konstitutionell synpunkt äro av jämförelsevis ringa betydelse och som dessutom kanske ej alltid lämpa sig för riksdagsbehandling. Jag förstår ej heller, vilka olyckor som skulle inträffa, om nu riksdagen till Kungl. Maj:t överlät denna rätt. Fruktar man, att postverkets rörelse skulle bli mindre affärsmässig, därest riksdagen ej behandlade dessa frågor? Eller hyser man farhågan, att postverkets rörelse skall bli alltför mycket affärsmässig, så att den affärsmässiga synpunkten skall dominera på allmänhetens bekostnad?

Jag tror, att båda dessa farhågor äro lika ogrundade. Med den ställning, som svensk riksdag har i vårt statskick, saknar den givetvis icke medel att ingripa mot missbruk av denna art från Kungl. Maj:ts sida. På den punkten kan jag inskränka mig till att åberopa ett uttalande av 1892 års konstitutionsutskott, som, då fråga var före om att inordna trafikmedlen under bevillningarna, betygade: »Skulle riksdagen någon gång finna såväl det allmännas som inrättningarnas bästa fordra, att en förändring vidtoges i avseende på det sätt,

varpå järnvägstrafiken samt telegraf- och telefonväsendet handhades, lärer en av riksdagen till Kungl. Maj:t härom gjord framställning otvivelaktigt vara tillräcklig att i detta hänseende åstadkomma nödig rättelse.»

Jag vill sluta med att säga, herr talman, att den svenska riksdagens ställning är så stark och grundmurad i vårt samhällsskick, att den inte behöver av någon finkänsla eller ömtålighet avhålla sig från att vidtaga en åtgärd, som eljest framstår såsom önskvärd, ändamålsenlig och nyttig.

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.

(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som på Kungl. Maj:ts vägnar burit fram detta förslag, tycks genom sitt försvarstal för propositionen åtminstone inte med hela sitt hjärta vara på propositionens ståndpunkt. I varje fall delar han upp sin framställning i vissa praktiska hänsyn på slutet och vissa teoretiska synpunkter i början, och om de praktiska synpunkterna inte riktigt räcka till, komma de teoretiska momenten med — men utan all hänförelse.

Det är alldeles riktigt i princip, att riksdagen intar en mycket stark ställning. Men när det kommer till tillämpning i alla de speciella fallen, har min erfarenhet här visat mig, att riksdagens ställning inte är så stark, som man tror gentemot en Kungl. Maj:t. Vare sig Kungl. Maj:t anses vara stark eller inte, har Kungl. Maj:t en otrolig förmåga att kunna få saker och ting genom sin förvaltningsverksamhet ungefär dit Kungl. Maj:t vill, inte minst därför att riksdagen själv är behärskad av en enligt min mening ganska oförklarlig, men inte mindre säker vördnad för den svenska förvaltningen. Denna förvaltning förtjänar all vördnad i världen, men den behöver inte alltid vara en auktoritet, inför vilken riksdagen inom utskotten böjer sig, så som den mestadels, efter vad jag kan förstå, brukar göra.

Finns det ett myndighetsutlåtande vid konstitutionsutlåtandets granskning av Kungl. Maj:ts åtgärder och myndigheternas förvaltning, är det lika säkert som amen i kyrkan, att i 99 fall av 100 anser man, att Kungl. Maj:t, när han följt myndigheterna, är fullt försvarad. Och om ett förslag är framställt med stöd av myndigheterna, anser man också, att allting är fullt riktigt, och då bör man ta det, om inte för någonting annat, så därför att det är framlagt. Jag erinrar mig väl en gång för några år sedan, när en Kungl. Maj:t framlade en proposition angående rätt att sända valedelsförsändelser för diplomaters och konsulers fruar. Det fanns ingen i utskottet, som tyckte att det var någon idé med detta; här var ju ingen särskild yrkesgrupp. Men Kungl. Maj:t hade lagt fram förslaget, och det var tillstyrkt, och det fanns ingenting annat att göra än att ta det, fastän ingen i utskottet egentligen ville ha det. Jag tror — och jag vågar säga, att herr statsrådet har samma uppfattning — att man bör stå emot principerna, även när de komma fram i den behagliga förklädning, som här fått framskynta, men inte fått göra sig gällande i statsrådets framställning. Praktiskt medger statsrådet, att det mycket, mycket väl går att välja den väg, som inte konstitutionsutskottet av sig självt utan med stöd av ett myndighetsutlåtande vågat peka på.

Som synes av handlingarna, har utskottet framhållit, att beträffande de postavgifter, som beröra den egentliga affärsverksamheten och där man kan ha större intresse av en anpassning, kan en delegation ske. Då är statsrådet framme och säger: Låt oss gå emot principerna, det är mycket riskablare att använda den utvägen att delegera makt från riksdagens sida. Om statsrådet hade samma uppfattning, när det gällde andra bevillningar, till exempel automobilskattemedel och dylikt, skulle jag inte alls vara ledsen, men i dylika fall går riksdagen godtyckligt mot grundlagen och bestämmer bevillningar för längre tid än ett år, fastän den icke kan göra det. I många andra fall har man överlåtit åt Kungl. Maj:t att bestämma avgifter, men begrän-

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevällningar.
(Forts.)

sat rätten till ett år, men, herr statsråd, det beror på praktiska hänsyn till den föreliggande frågans natur. Där det lämpligen låter sig göra, så gör man det av praktiska skäl, men inte där det är praktiskt olämpligt att överhuvud taget göra en delegation. Jag är inte alls övertygad om, att riksdagen gör klokt i att delegera en rätt i bevillningsfrågor på Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t har inte svikit det förtroende, som riksdagen visat, och det möter inga hinder i grundlagsavseende. Och varför inte gå den väg, som är framkomlig, om man därigenom kan hävda principer, som man bör hålla på.

Den praktiska synpunkten är sålunda enligt min mening inskränkt till den synpunkt, som herr statsrådet sist framhöll, nämligen rörande monopolavgifterna för brev och brevkort. Jag vill här säga, ehuru det inte ansetts behöfligt att säga det i utskottsbetänkandet, att det gäller ju inte alla brev och brevkort, utan det finns en viss liten begränsning, men i stort sett och praktiskt taget gäller det brev och brevkort eller vad den allmänna uppfattningen räknar som brev och brevkort, även om det finns modifikationer. Detta är inte alls förbisett, men vi ha inte tagit med modifikationerna för att inte rikta uppmärksamheten på detaljer, som äro oväsentliga, utan vi ha hållit oss till det väsentliga. När man nu säger, att i fråga om brev och brevkort hade det varit önskvärt med en delegation, så har man intet annat exempel än från 1920 och 1921. Då frågar man sig: Hur i all världen kommer det sig, att Kungl. Maj:t först 1932 kom till handling på grund av en erfarenhet, som en annan Kungl. Maj:t hade 1921, och att denna först nu skall utlösas i en grundlagsändring? Man har behövt lång tid för att reflektera på dessa erfarenheter, och jag undrar om det inte egentligen är ett så kallat sökt skäl, som man i brist på annat måste hoppa till alla andra skäl, som man här sökt för saken. Ånej, skulle den situationen upprepas, så frågar jag: Är det inte sannolikt, att riksdagen gärna vill vara med om att pålägga allmänheten en 4—5 miljoner i ökade avgifter? Skulle Kungl. Maj:t gladeligen göra detta på egen hand, så tror jag att situationen för Kungl. Maj:t i riksdagen skulle vara betydligt mycket sämre än om det fått ske i enlighet med riksdagens medgivande och beslut. Mig förefalla erfarenheterna från detta tillfälle snarare vara av den art, att de understryka nödvändigheten av att riksdagen har ett ord med, när det gäller bestämmande av sådana här monopolavgifter. Jag kan därför säga, att inte heller några praktiska hänsyn stå hindrande i vägen för att behålla monopolavgifterna bland bevillningarna. Jag kallar dem kort och gott för monopolavgifter, det är ett felaktigt uttryck, åtminstone inte ett fullt exakt uttryck, men ingen torde missförstå det; statsrådet kanske har inlagt någon annan betydelse, men jag tror i alla fall, att han liksom litet var förstår vad jag menar.

Jag kommer då till den mera teoretiska sidan av saken, som statsrådet längst uppehöll sig vid och som han började med. Utgångspunkten, inte formellt, men reellt, var att postavgifterna hade kommit med som *undantag* i 60 § från andra avgifter. Jag förstår mycket väl av sammanhanget, att statsrådet inte alls velat betona, att det var ett undantag, när det gjordes, ty 1809 hade vi ju inga järnvägar, ingen telegraf och telefon och sådant. Det var överhuvud taget då okända ting. Några *undantag* från dylika avgifter kunde det alltså inte vara. Det var tvärtom så, att det var *alla* de avgifter, som då överhuvud taget kunde komma ifråga. Sedan har utvecklingen gått därhän, att vi fått vissa verk, som besörja kommunikationer och uppta avgifter för detta. Vad är då naturligare än att ställa avgifterna till sådana verk i paritet med de avgifter, som enligt ansvarighetslagen utgå som ersättning för gjorda tjänster? Må vara att de avgifter som äro anförda som exempel — broavgifter och färjpenningar — inte äro avsedda för annat än underhåll och inte för vinst. Det är först när man anlägger vinstsynpunkten, som det kan bli tal om, att

riksdagen skall vara med, och det är detta, som givit anledning till, att den frågan under årens lopp varit uppe, om ej dessa avgifter skulle läggas under bevillningen. Men i alla fall äro de till sin natur omedelbart att likställa med de avgifter, som Kungl. Maj:t ensam har att bestämma. Är nu verkligen förhållandet det, att postavgifterna från början kunnat räknas dit? Det tycks vara statsrådets mening, men jag vågar bestämt bestrida riktigheten av en sådan uppfattning. Hela postverket är från begynnelsen inrättat inte för allmänhetens utan för regeringens eget behov av säkra underrättelsers erhållande i regelbunden postgång. Sedan har allmänheten fått begagna sig av detta mot erläggande av vissa avgifter. Det är ungefär som en avgift — detta är utskottets mening — för en viss förmån eller frihet. Sådana förmåner bestå enligt gamla tiders förhållanden och även enligt nuvarande författningar för vissa yrkesidkare. Det förvånar mig, att inte statsrådet tog ett mera modernt yrke som exempel, låt oss säga handelsresandens, och gjorde jämförelser därmed. Det är en viss förmån, som vederbörande får betala avgift för, och det är inte heller vid brevbefordran för transportverksamheten i och för sig allmänheten betalar, ty denna hade i begynnelsen tillskapats i statens eget intresse, utan för förmånen att få anlita en statens inrättning för ett statens eget ändamål. Jag erkänner mycket gärna, att utvecklingen sedermera gått i en helt annan riktning. Staten har inte behov numera av det gamla postverket, men det står kvar, att staten har postmonopol — vill man kalla det postregale, så gärna för mig, men det är i alla fall en monopolställning. Det är i viss mån telegrafverket också, fastän det monopolet är inte lika rättsligt och inte lika exklusivt ens på grund särskilt av radioförhållandena. Här föreligger i själva verket en helt annan situation. Vad skall man då säga angående sådana avgifter, som staten pålägger på grund av sin monopolställning, avgifter som den pålägger allmänheten för att den får begagna sig av de anstalter som förefinnas? Ja, efter min uppfattning bör det principiellt alltid finnas en riksdagens prövningsrätt, och i min reservation har jag också antytt, att utvecklingen kan gå därhän, att telegrafavgifterna läggas som bevillning under riksdagen. Det starka och allmänna missnöje, som finns beträffande telefontaxorna och särskilt taxeområdena tror jag inte skulle vara så olämpligt, om riksdagen kunde ha att beakta i samband med prövningen av sådana frågor. Därmed har jag inte velat säga, att det ovillkorligen skall ske. Det kan jag inte, så mycket mindre som denna privilegierade ställning inte är en juridiskt utbildad monopolställning av sådan omfattning, att man har anledning att göra det. Men gäller det att bestämma en avgift, där konkurrens är utesluten och inte där det gäller affärsföretag, som äro inriktade på vinst och böra vara inriktade på vinst, så ställer sig saken annorlunda. Därför är den jämförelse, som herr statsrådet här gjorde med till exempel tobaksmonopolet, ganska missvisande. Det är väl inte statsrådets mening att likställa tobaksmonopolet och postmonopolet, ty det är ju två skilda ting. Åtminstone är det många, som anse att tobaksmonopolet gärna kan utnyttjas ur sådan affärsvinstsynpunkt, att tobaksbruket begränsas, men inte har jag hört någon, som vill använda postavgifterna för att begränsa posttrafiken och folks korrespondens. Så där föreligger en ganska väsentlig och bestämd skillnad.

När herr statsrådet var inne på det utlåtande, som regeringen fick 1914, när tobaksmonopolet infördes men såvitt jag vet icke lyckades få från annat håll än från den som då gav det, så vill jag erinra om, att det fanns utlåtanden både av professor Winroth och mig — fastän inte av regeringen utan från annat håll begärda — vilka utlåtanden gingo i en helt annan riktning. Någon kritik av den argumentering, som var förd av professor Varenius med avseende på 60:e paragrafens tolkning, har jag ingen anledning att nu låta

*Ang. upp-
hävande av
postmediens
karaktär av
bevillningar.*
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.

(Forts.)

lura mig in på. Jag tror inte heller, att det var statsrådets mening. Men jag vill bara säga, som jag gjort mångfaldiga gånger, att den inte är hållbar och går inte att förena med den ståndpunkt som 60 § själv lägger på saken, då man på dess innehåll tillämpar den allmänna rättsgrundsatsen, att ingen kan överlåta på en annan en större rätt än den han själv har. Om monopol, som falla under 89 §, kan Kungl. Maj:t överlämna åt riksdagen att med sig besluta men inte med större rätt än vad Kungl. Maj:t själv har. Om det åter faller under bevillningar, det vill säga under 60 §, så säger denna, att Konungen får inte stadga monopol till vinning för sig och kronan, och då lär väl knappt Kungl. Maj:t kunna göra det med riksdagen heller. Men den frågan behöver inte här diskuteras. Statsrådet sade, att det är en omstridd punkt. Ja, den är inte bara omstridd, utan jag tror den är omstridd till den grad, att den riktiga uppfattningen ligger på den andra sidan och att den också erkännes ligga där. Vad tobaksmonopolet beträffar kan man alltså inte heller där göra någon jämförelse.

I detta sammanhang kom statsrådet in på frågan, varför dessa avgifter gjorts till bevillningar och gick in på en intressant framställning av frågan om riksdagens statsregleringsrätt. Jag skall bara be att få komplettera den en liten smula. Det viktigaste är kanske det som inte blev sagt. År 1809 var det så, som herr statsrådet säger, att statsregleringen började gå till riksdagen, men riksdagen sammanträdde vart femte år, sedermera vart tredje, och det blev då inte så helt med denna riksdagens statsregleringsmakt. Det är mycket riktigt. Men det var också och främst en annan omständighet, som gjorde att denna statsregleringsmakt inte var så effektiv, och det var den, att denna statsregleringsmakt väsentligen *avsåg bevillningarnas användande*. Man utgick då från 1696 års normalstat, och den rubbades inte genom riksdagens beslut, den var den norm, efter vilken Kungl. Maj:t gick. När man sedan behövde gå från normalstaten och skulle ha anslag till detta, så fick man gå till riksdagen för att få bevillningar, och därför säger grundlagen ännu i dag, när det är fråga om statsregleringen, hur särskilda summor *av bevillningen* skola till särskilda ändamål användas. Det var då uppenbart, att när man gick in på denna linjen, att alla dessa extra ordinarie medel — bortsett från de ordinarie: grundskatterna, mantalspengarna, inkomsterna av kronans fasta egendom och allt sådant — skulle ha bevillningskaraktär, så uppkom frågan vad som skulle vara bevillning. Då ville man binda Kungl. Maj:t på det sätt, som statsrådet också mycket riktigt antytt, att man försökte i grundlagen sätta in en uppräknings av allt, som *då* kunde sägas äga eller bära äga bevillningskaraktär. Det var ingen tillfällighet, att man tog med postavgifterna, ty för den tidens uppfattning stod *inte skattesympunkten utan avgiftssympunkten* som den dominerande, och det var därför som man också i ansvarighetslagen måste göra en gränsdragning mellan sådana avgifter, som inte skulle vara bevillningar, och sådana som hade ett bestämt begränsat ändamål att täcka utgifterna för vissa företag. Hade då telegrafavgifterna funnits, är det ganska visst att de kommit med, och sedan, herr statsråd, hade det varit synnerligen besvärligt att få dem bort från bevillningarna. Det kunde kanske ha dröjt ända till i år efter mer än hundra års erfarenhet. Nu funnos de inte på den tiden, och därför gick det som det gick. Jag undrar om det inte mot denna bakgrund av dubbla stater, normalstaten och den särskilda tilläggsstaten grundad på bevillningarna, blir ganska klart, att riksdagen, för att få en hand och en kontroll över alla sådana medel, måste inräkna alla dylika avgifter, som hade någon större eller mindre betydelse i bevillningarna. Det gick ju så långt, att grundlagen också sade, att Kungl. Maj:t skulle redovisa för varje riksdag för influtna subsidiemedel — det står inte det ordet, utan vad som genom traktater med främmande makter kan till riket inflyta — liksom också behållningen, om det

var någon, men det skall jag inte nu gå in på. Allt detta visar, att vad statsrådet karaktäriserade som kontanta medel — det är en kort och enkel beteckning på saken, den går jag gärna med på — skulle riksdagen ha en viss befohgenhet över. Ha nu förhållandena ändrat sig därhän, att hela denna postmedlens karaktär blivit en annan? Ja, säger utskottet, hela den utvidgning av poströrelsen som ägt rum innebär klart och tydligt, att den blivit en affärsverksamhet, och där den har konkurrens med andra, är det lämpligt och behövtigt, att Kungl. Maj:t och under Kungl. Maj:t generalpoststyrelsen har frihet att laga efter lägligheten. Men där avgifterna fortfarande grunda sig på en utesluten konkurrens, där är det ett visst allmänhetens intresse att kunna ha ett ord med, när avgifterna bestämmas, och där finns det ingen anledning att avstå från riksdagens bevillningsmakt. Om herr statsrådet velat förelägga riksdagen ett förslag, varigenom en sådan gränsdragnin gjorts, är jag viss om, att konstitutionsutskottet tillstyrkt propositionen. Jag vet ju inte om frågan varit före, men jag misstänker det, därför att herr statsrådet brukar i allmänhet se på de frågor han behandlar från en så allomfattande synpunkt som möjligt, och det skulle därför förvåna mig, om den inte tagits i betraktande. Men herr statsrådet har då säkerligen funnit, att det är lika svårt att göra en sådan skillnad som att, när man stryker ut postmedlen ur paragrafen, få densamma tillfredsställande formulerad. Ty det måste medges, att det går inte att utan ganska riskabla konsekvenser bara styrka postavgifterna. Då måste väl hela paragrafen omformuleras, så att man inte bara kommer till det resultatet, att man gjort mer än vad man anser sig böra göra, när man gör detta.

Det talas i § 60 om bevillningar och att dit räknas tull- och accismedlen, postmedlen, chartæ-sigillatæavgiften, husbehovsbrännerimedlen samt vad varje riksdag dessutom särskilt såsom bevillning sig åtager. Detta »sig åtager» syftar på den allmänna bevillningen, som numera icke finnes utan ersatts med inkomst- och förmögenhetsskatten, och det syftar också på de speciella bevillningarna. Skall man nu taga bort allt detta ur paragrafen, när man rubbar på den? Men då kommer man till nästa punkt: »Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen.»

Detta uttryck »allmänna avgifter» anger precis vad grundlagsstiftaren menade. Det var icke skattesympunkten utan avgiftssympunkten, som låg däri. Tullar, acciser, postavgifter, chartæ-sigillatæavgiften, det var avgifter alltihop. Huru skall man få det att gå ihop med ansvarighetslagens bestämmelser om avgifter, som endast täcka kostnaderna? Jag tror icke, att riksdagen kan lämna den frågan öppen. Om kammaren vill gå med på att stryka postmedlen och icke begagna den utväg, som utskottet i anslutning till myndigheterna visat på, nämligen att delegera beslutanderätten till Kungl. Maj:t, vilket är fullt grundlagsenligt, torde det bli nödvändigt att återremittera frågan till konstitutionsutskottet, som får söka få en formulering, som icke gör det hela sjufalt värre, om man tager bort postavgifterna, vilka fortfarande i den allmänna uppfattningen ha klart och tydligt karaktären av avgifter, även om de andra, tull- och accismedlen, chartæ-sigillatæavgiften och stämpelmedlen betraktas ur skattesympunkt.

Jag undrar, om det verkligen är möjligt att göra en sådan ändring utan insikt om vad konsekvenserna bli. Utskottet har antytt detta i slutet av sitt yttrande, där det säges: »Då utskottet sålunda avstyrker framställningen om sådan ändring i § 60 regeringsformen, att postmedlen icke längre skulle räknas såsom bevillningar, saknar utskottet anledning att till prövning upptaga frågan om den allmänna omformulering av förevarande grundlagsstadgande, som, därest postmedlen skulle ur paragrafen uteslutas, synes böra närmare övervägas.»

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.
(Forts.)

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.*

(Forts.)

Men skall man gå in för det, vågar jag säga, att den formulering, som är given genom ett enkelt strykande av postavgifterna, borde riksdagen, så vitt jag förstår, betacka sig för.

Jag menar alltså, att konstitutionsutskottet ställer sig på den principiella ståndpunkten, att vad som enligt § 60 regeringsformen är bevillning icke bör rubbas nu utan att man samtidigt gör en revision av paragrafens innehåll och samtidigt möjliggör, att man kan taga hänsyn till de praktiska behov, som denna ålderdomliga paragraf icke kan tillgodose, genom att man i vissa fall till Kungl. Maj:t delegerar beslutanderätten i större utsträckning än nu. Det är en fråga, som det icke tillhör konstitutionsutskottet att bedöma, utan den tillhör bevillningsutskottet, och detta utskott har redan vid denna riksdag gjort framställning i sådant avseende i enlighet med förslag som förelegat. Jag för min del tror, att det är en naturlig väg att gå, att man icke rubbar en paragraf i en punkt då och en annan då utan sammanhang.

Nu säger man dock: det är icke så farligt, riksdagen är så stark, att den kan tillåta sig vad som helst. Nej, det är den icke, i längden kan den icke undgå följderna av principiella felsteg, och här äro vi, om vi taga bort postmedlens karaktär av bevillning, nära ett sådant. Kunde man få en lösning på annat sätt vore det en helt annan sak, men som frågan nu ligger till, tror jag icke, att en rubbning av paragrafen är önskvärd.

Åtskilligt mera kunde vara att tillägga, men jag tror icke, att jag i detta sammanhang behöver göra det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under erinran, att denna hemställan praktiskt taget tillgodoser Kungl. Maj:ts önskemål.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Strömberg: Herr talman! Det framgår av den föreliggande reservationen, att man vid bedömandet av denna fråga i utskottet icke har följt några partilinjor. Herr statsrådet har övergivits av ett par av sina egna, under det att han fått bistånd av ett par inflytelserika högermän från andra kammaren. Vi reservanter ha icke kunnat känna oss övertygade av den statsrättsliga utveckling av frågan, som utskottets ärade ordförande gjort både i utskottet och senast i sitt här hållna briljanta anförande. Vi kunna icke anlägga en sådan synpunkt på denna, såsom herr Reuterskiöld själv sade, ålderdomliga paragraf; vi söka anlägga en mera praktisk synpunkt, och när man läser Kungl. Maj:ts proposition, förefaller det vara avgjort, att praktiska synpunkter tala för ett bifall till densamma.

Vad är det, som man egentligen här begär? Jo, ingenting annat, än att postavgifterna böra kunna smidigare anpassas efter det nya tidsläge, som kan komma att föreligga, och det angives i propositionen fall, då man verkligen kan peka på, att hade denna möjlighet för Kungl. Maj:t förelegat, så hade också det varit möjligt att, så att säga, eliminera de förluster, som postverket vid vissa tillfällen fått vidkännas.

Jag har icke för min del kunnat bli övertygad om, att det skulle innebära något avstående av riksdagens makt och inflytande om man överflyttade denna befogenhet från riksdagen till Kungl. Maj:t. Har icke riksdagen så många möjligheter till kontroll över den svenska statsförvaltningen, att den kontrollen kan anses vara fullständigt betryggande och ägnad att undanröja alla risker, som i detta sammanhang uppmålas? I generalpoststyrelsens framställning har det, såsom det förefaller mig, framförts bärande skäl, men jag har ingen anledning att i detta sammanhang ingå på dem, när vi här i kammaren ha en man, som bättre känner till saken än någon annan av oss.

Jag ber därför, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! De statsrättsliga deduktioner, som använts för att motivera konstitutionsutskottets hemställan om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, synas mig personligen icke hållbara. Då jag emellertid icke haft tillfälle att studera statsrätt vid Uppsala universitet och även har måst undvara förmänen att taga del av statsrättsliga principer i konstitutionsutskottet, skall jag icke söka att med statsrättsliga skäl försvara denna min uppfattning. Min blygsamhet ökas också av den omständigheten, att jag från andra vetandets områden känner till, att vad som för den naturliga människan ofta ter sig egendomligt, vid närmare inträngande i materierna befinnes utgöra quinta essentia av generationers forskningsmödor.

Jag lämnar sålunda fäktningen på det statsrättsliga, det vill säga det högre planet, åt ledamöter av utskottet och kammaren, som äro kompetenta för en sådan sysselsättning, och går över till att klargöra, huru utskottets motivering tager sig ut, då man såsom herr Strömberg ser den från enkla, praktiska synpunkter, sådana synpunkter med vilka vanliga affärsdrivande företags liksom stats- och kommunala affärsverks ledning nästan uteslutande kommer i beröring, om de försöka att göra sitt bästa inom sitt speciella område.

Att den högsta teoriens och den praktiska verklighetens synpunkter på ett visst problem ej alltid sammanfalla kan bero på flera olika orsaker. Ofta dömer den praktiskt verksamma människan ut från sin egen teori, som varken är sammanhängande eller riktig och som snarast skulle kunna kallas ett komplex av ogrundade fördomar. Men det kan också förhålla sig på det sättet, att teoriens målsman icke känner verkligheten i hela dess omfattning eller omedvetet utgår från för trånga definitioner. Det senare synes mig i allra högsta grad gälla beträffande den teori, som utskottets ärade ordförande framlagt i sin reservation och nyss utvecklat här närmare och som satt sin prägel även på utskottsmajoritetens ståndpunkt, ehuru majoriteten att döma efter anordningen av utskottets motivering avböjt att formligen acceptera den.

Utskottets högt ärade ordförande bygger hela sitt resonemang på en säregen definition av begreppet affärsdrivande verk. Han menar, att ett affärsföretag för att förtjäna detta namn bör eftersträva att skapa största möjliga vinst åt företagens ägare utan någon väsentlig hänsyn till allmänhetens intresse. Då nu statens kommunikationsverk ha till huvudsaklig uppgift att genom sin verksamhet betjäna allmänheten och icke skapa vinst på statens kapital, äro dessa verk enligt utskottsordförandens mening icke affärsföretag. Slutsatsen är logiskt oantastlig, om man godkänner definitionen, men detta är enligt min mening omöjligt att göra, åtminstone i våra dagar, då jättestora fria företag vid sidan av vissa stats- och kommunala företag arbeta med en till viss låg procent begränsad ränta å kapitalet, medan deras egentliga uppgift är att tillvarata allmänhetens intresse genom själva den verksamhet de bedriva. Rätta förhållandet är, att affärsföretag numera måste indelas i två klasser, nämligen sådana, vilkas drivkraft är ägarens vinstintresse, och sådana, som äro till för att på bästa möjliga sätt betjäna en större eller mindre del av allmänheten genom sin verksamhet. Till den sistnämnda klassen räknas exempelvis de kooperativa företagen, sparbanker och ömsesidiga försäkringsanstalter, och dit räknas också eller åtminstone borde räknas statens och kommunernas företag. Frågan, huruvida en viss organisation är ett affärsföretag eller icke, måste avgöras med hänsyn till det sätt, på vilket dess prestationer betalas. Ett vägdistrikt är icke något affärsföretag, enär den nyttighet distriktet tillhandahåller, nämligen möjlighet till vägtrafik av olika slag, betalas genom uttaxering på ett visst antal skattebetalare, oavsett om dessa använda

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av beviljningar.

(Forts.)

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevilningar.*

(Forts.)

de tillhandahållna trafikeringsmöjligheterna eller icke och alldeles oberoende av om vars och ens utnyttjande av dessa möjligheter står i förhållande till hans skattebidrag eller icke.

Däremot skulle vägdistriktet vara ett affärsföretag, om det av varje vägtrafikanter utkrävde en avgift, som svarade mot hans anspråkstagande av vägarna inom distriktet, och hade möjlighet att hindra icke betalande att beträda dem. Postverket liksom telegrafverket och statens järnvägar taga betalt för varje prestation och betalningen är avsedd att täcka vederbörande verks kostnader för utfört arbete och för i anspråk taget kapital samt förhyrda transportmedel m. m. Att ett visst statens vinstintresse kommer med i spelet borttager icke verkens karaktär av att vara allmännyttiga affärsföretag.

Om vad jag nyss framhållit är riktigt, och jag tror icke, att riktigheten därav med framgång kan bestridas, faller också den ärade utskottsordförandens slutledning till marken och därmed utskottets, som i princip byggt på hans utgångspunkt. För den, som icke är specialist på att föra ett specifikt statsrättsligt resonemang, förefaller åtskilligt av vad utskottet säger mycket egendomligt. Dit räknar jag framför allt det av statsrådet och chefen för justitiedepartementet påtalade yttrandet, att brev- och brevkortsavgiften »icke enligt grundlagen är avsedd för upprätthållande av postverket, även om numera med den omfattning rörelsen antagit, kostnaderna för driften måste täckas genom postavgifterna, vare sig dessa äro av bevilnings natur eller icke». Ja, mina herrar, jag kan icke tänka mig annat, än att varenda människa, som har vanligt sunt bondförstånd och arbetar i det praktiska livet, måste må fysiskt illa, då han ser eller hör denna sats. Om det verkligen är på det viset, att grundlagen menar någonting så galet, som att postavgifterna icke äro avsedda att täcka utgifterna för postbefordring, borde det vara ett skäl för utskottet att snarast möjligt ändra detta genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Postavgifterna äro i realiteten, och jag tror, att de möjligen kunna deduceras att vara det också enligt grundlagen, till, för att i främsta rummet sätta postverket i stånd att fullgöra postbefordran. Min strävan såsom chef för postverket har alltid varit att driva igenom den uppfattningen, att staten icke bör fordra alltför stor vinst på rörelsen utan genom reduktion av taxorna och bättre postbefordran öka verkets gagn för allmänheten och för den allmänna affärsrörelsen i landet. Särskilt har jag efter några års erfarenheter om verkets arbete blivit övertygad om, att landsbygdens postförbindelser behöva göras tätare och snabbare, än de hittills på grund av statsbudgetens krav kunnat bli. Jag har resonerat så enkelt, att då verket tager upp avgifter, som lämna ett stort överskott, det naturligtvis också är riktigt, att verket förbättrar sina prestationer. Nu får jag emellertid veta från den högsta auktoriteten i landet, att ett sådant resonemang är grundlagsstridigt; brev- och brevkortsavgifter äro, mina herrar, enligt konstitutionsutskottets mening icke alls avsedda att upprätthålla postverkets verksamhet.

Konstitutionsutskottets majoritet får verkligen ursäktas, att jag i hög grad är häpen över den omsvängning, som skett i konstitutionsutskottets sätt att betrakta denna sak på 40 år. Större delen av den solida högermajoritet, som satt i konstitutionsutskottet för jämnt 40 år sedan, utgick ifrån, att postavgifterna voro avsedda för att täcka postverkets utgifter och ingenting annat. Nå, det kan hända icke var högermajoritet, utan att det var lantmannapartiet, som hade så stort inflytande, men i alla fall förstakammarhalvan av utskottet var icke vänsterbetonad, och den ledamot av utskottet, som statsrådet och chefen för justitiedepartementet åberopat, nämligen Alin, var säkerligen icke någon mera framträdande vänsterman.

Jag kommer nu till utskottets behandling av monopolspörsmålet. Från rent praktisk synpunkt förefaller hela det resonemang utskottet fört angående post-

monopolets inflytande på sättet för avgifternas bestämmande vara i hög grad irrelevant. Utskottet har av lätt förklarliga skäl — helt enkelt emedan det är omöjligt — icke kunnat uppvisa, att avgifterna skulle kunna bestämmas efter andra grunder än nu, därest Kungl. Maj:t bleve den i sista hand avgörande. Utskottet säger visserligen: »Med hänsyn till denna postverkets legala monopolkaraktär beträffande vissa av dess verksamhetsgrenar föreligger i fråga om dessa möjligheter, att avgifterna för deras begagnande bestämmas efter godtyckliga grunder, utan att det modifierande inflytande, som enskild konkurrens eljes kunde utöva, kan göra sig gällande.»

Här måste en enkel medborgare ovillkorligen fråga: Varför är det just det *legala* monopol, som är så farligt? Jag har grubblat länge och grundligt över den saken utan att komma till något resultat. Utskottet vet nu, att ett *faktiskt* statsmonopol numera består beträffande telefonen, för vilket Kungl. Maj:t bestämmer avgifterna, även sedan detta monopol genom inköp av allmänna telefon blivit fullständigt. Får jag tolka utskottets mening så, att faran för ett godtyckligt utnyttjande av ett monopol inträder först då det legaliseras i grundlagen. I så fall förefaller det mig, att utskottets studier av det enskilda monopolväsendet, där det ju endast är fråga om faktiskt monopol, icke om legalt, varit allt annat än djuggående. Låt oss emellertid, i strid mot allt vad praktisk verklighet lär, antaga, att godtycke är särskilt framträdande i fråga om legala monopol — detta av någon anledning, som är omöjlig att förstå. Utskottets sak blir icke bättre för det.

Om vi gå till förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol på tobakstillverkningen i riket, finna vi, att svenska staten där har ett legalt monopol, som i fullständighet söker sin like. Jag ber att få göra ett citat ur två av dess paragrafer.

I 1 § heter det: »Rättighet att i riket tillverka eller låta tillverka tobaksvaror tillkommer uteslutande staten. Staten eller den, åt vilken staten upplåter utövandet av monopolrättigheten, benämnes i denna förordning monopollets utöware.»

I 17 § heter det vidare: »Det pris som tobaksvara skall betinga vid försäljning till allmänheten, äger monolets utöware bestämma.»

Enligt de nu upplästa paragraferna finnes ingen legal möjlighet för medborgarna att komma förbi det legala tobaksmonopolet vid anskaffande av tobaksvaror — monolet bestämmer, exempelvis, huruvida det skall få importeras varor — under det att man beträffande postverket alltid kan sända ett eget bud för att överbringa ett meddelande, eller, om avståndet är för stort, i de flesta fall kan använda telegrafan eller telefonen med tillfredsställande resultat. Såsom herrarna sett demonstrerar man för närvarande i Stockholm en uppfinning som heter teleprintern, som gör det möjligt att per telefon skriva på en maskin på mottagarens kontor, således att skriva ett brev utan användande av posten som förmedlare utan i stället telefontråden. Man kan också göra det per radio. Posten kan man komma förbi, om man vill offra en smula pengar för att överbringa sina meddelanden, men tobaksmonopolet kan man icke på lagligt sätt komma förbi, det måste man anlita i den ena eller andra formen, om man vill ha tobaksvaror.

Nu är det möjligt, att utskottets ärade ordförande haft en annan uppfattning än den statsrättslärare, som citerats här förut. Utskottets ärade ordförande menar, att tobaksmonopolet var olagligt, men det är en sak för sig, som jag icke vill diskutera — därtill är jag icke kompetent — men vid bestämmande av avgifterna riskerar man väl att bli utsatt för samma godtycke vare sig monolet är grundlagsenligt eller icke enligt den högsta juridiken, då det i alla fall existerar.

Nu ha samtliga ledamöter av konstitutionsutskottets majoritet, såvitt jag

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av beviljningar.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedelens
karaktär av
bevillningar.
(Forts.)

vet inklusive ordföranden, i 18 år funnit sig i, att icke riksdagen och icke heller Kungl. Maj:t utan ett aktiebolags styrelse bestämt tobaksvarornas priser. Vilket oerhört godtycke mina herrar! Huru i all världen vågar konstitutionsutskottets ärade ordförande låta detta tillstånd bestå en enda dag, då han icke vågar låta Kungl. Maj:t bestämma postavgifterna? Det är i alla fall fråga om ett *legalt* monopol, herr Reuterskiöld. Utskottet borde för länge sedan ha fordrat, att cigarr-, cigarreigarrett-, cigarrett-, röktoaks-, tuggtobaks- och snuspriserna skola bestämmas av riksdagen. Faktiskt finnes det i vårt land 10-tusentals medborgare, för vilka priset på matsnus spelar en betydligt större roll i den personliga budgeten än postportot, eftersom de tugga snus varje dag året runt men sällan eller aldrig skriva brev.

I förbigående anser jag mig böra inlägga en allvarlig gensaga mot det påstående, med vilket den ärade utskottsordföranden avslutar sitt reservationsvis föreslagna tillägg till utskottsmajoritetens motivering och även framförde i sitt tal här. Påståendet lyder i reservationen: »Om och i den mån åter telegrafverket fått eller får även ett rättsligt monopol, torde det böra tagas under överbäggande, huruvida ej även de därav beroende avgifterna böra överföras till bevillningar och sålunda läggas under riksdagens prövnings- och beslutande-makt. Utskottet vill i detta sammanhang erinra, att redan det nuvarande faktiska monopolet medfört ett icke ringa missnöje med den taxepolitik, som förts, särskilt beträffande rikstelefonens användning, och på vilken riksdagen saknat och saknar inflytande.»

Herr Reuterskiöld förtydligade muntligen detta så, att det gäller reglering av taxeorrådena. Jag skall verkligen fråga herrarna här: Skulle riksdagen kunna reglera taxeorrådena för telefonen här i landet. Ja, allting går naturligtvis men ett större och besvärligare komplex kan säkerligen icke uppfinnas att lägga under riksdagens bestämmanderätt, och jag säger: Stackars telefonabonnenter, om man icke skulle kunna vidtaga justeringar i taxeorrådena utan att gå till riksdagen! Då skulle telefonens utveckling ha fördröjts med årtionden här i landet, icke därför att riksdagen är illvillig mot telefonutvecklingen eller mot abonnenterna, utan därför att frågan är så invecklad och så besvärlig och har så mycket med lokala synpunkter att göra, att man ofta icke från verksamhetens och Kungl. Maj:ts sida skulle våga komma med ett förslag till reglering för att icke rulla upp en överskådlig strid inom riksdagen.

Jag anser mig såunda böra inlägga en allvarlig gensaga mot det påstående, med vilket den ärade utskottsordföranden avslutar sitt reservationsvis föreslagna tillägg till utskottets motivering. De svenska telefontaxorna äro faktiskt de lägsta i världen, särskilt om man tar hänsyn till de fördelar, som de svenska telefonabonnenterna åtnjuta. Det är jag villig intyga, fastän telefonen är postverkets största konkurrent och en konkurrent, som är vida farligare, än de som skulle uppstå, om man skulle släppa brevrörelsen fullkomligt lös från monopolet. Så gott som alla affärer göras ju numera upp per telefon, och den personliga kommunikationen mellan människorna sker inom de olika städerna i mycket ringa utsträckning medelst brevskrivning. Där har ett oerhört område bortfallit från postens område genom denna konkurrens från telefonens sida.

Enbart den omständigheten, att missnöje uttalas med ett affärsdrivande verks taxepolitik, bevisar emellertid inte, herr Reuterskiöld, att denna politik är oriktig. Även beträffande posttaxorna, som bestämmas av riksdagen, har missnöje ofta framkommit i pressen och ibland även i riksdagen. En partivän till herr Reuterskiöld angrep mig vid ett möte i Uppsala — herr Reuterskiöld torde erinra sig det, då han själv var närvarande — i mycket häftiga ordalag därför, att posttaxorna enligt hans mening voro för höga. Så nog förekommer det missnöje. Men det bevisar bra litet. Frågan är, om missnöjet är berättigat eller inte. Jag kan ju icke tvivla på, att konstitutionsutskottets ärade ordförande vet,

på vilket sätt ett berättigat missnöje med av regeringen fastställda taxor kan komma till uttryck. Den missnöjde kan skriva direkt till Kungl. Maj:t och framlägga sin sak. Om välmotiverade klagomål av Kungl. Maj:t lämnas utan avseende, så tycker jag mig minnas, att vi här i landet ha en institution, som heter granskning av statsrådsprotokollen genom konstitutionsutskottet. Dessutom står för den missnöjde alltid till buds möjligheten att få någon motionär eller interpellant, som framför hans önskemål till debatt i riksdagen, vilken genom skrivelse kan framställa sina önskemål i saken till Kungl. Maj:t. Och slutligen står pressen i stor utsträckning till tjänst med att framföra offentlig kritik, ej mindre berättigad än även oberättigad.

Det synes mig för övrigt vara något ganska oerhört, då just det utskott, som genom sin årliga granskning av statsrådsprotokollen med tillhörande handlingar bäst av alla här i landet bör känna till, hur ärenden handläggas av Kungl. Maj:t, förutsätter, att sådana avgöranden som fastställandet av postavgifterna skulle kunna ske efter »godtyckliga grunder», därest de överlämnas åt Kungl. Maj:t. Har utskottet vid sin protokollsgranskning observerat, att godtycket plägar sitta i högsätet vid den svenska regeringens på ämbetsverkens utredningar fattade beslut, så hade det enligt min mening varit riktigt, att utskottet på rätt tid och i rätt sammanhang givit riksdagen del av en icke blott för riksdagen utan för hela svenska folket så viktig iakttagelse. Utskottet kan visserligen nu svara mig, att det i dess motivering blott talas om ett möjligt godtycke. Det återstår då för utskottet att förklara, varför just bestämmandet av postavgifter skall ge anledning till godtycke, när så ej visat sig bli fallet med telegraf- och telefonavgifterna, därest man dömer lugnt och sansat, när man betraktar den frågan. Såsom jag redan haft äran anföra, duger hänvisningen till den omständigheten, att brev- och brevkortsbefordran är ett legalt monopol i motsats till telegraf- och telefonmonopolet, som blott är faktiskt, icke som förklaring. Att tillskriva denna juridiska distinktion en sådan kraft skulle vara att hemfalla åt den rena mystiken. För övrigt, varpå vilar telegraf- och telefonmonopolet? För det första vilar det på den omständigheten, att ingen annan än detta verk kan tillgodose allmänhetens behov i tillräcklig utsträckning, men vidare vilar det på att enskilda äro förbjudna att dra ledningar över vägar och järnvägar samt över statens mark utan särskilt tillstånd. Nå, jag skall mycket gärna vara med på att upphäva postmonopolet, om det stadgas, att post icke må föras på gator och vägar utan särskilt tillstånd av postverket. Då är det legala monopolet borta, och vi äro i posten fullt jämställda med telegraf och telefon. Men tror verkligen majoriteten i konstitutionsutskottet, att ett sådant monopol skulle bli mindre effektivt än det legala?

Jag har för min del liksom herr statsrådet kommit till den uppfattningen, att majoriteten i 1892 års konstitutionsutskott — dess utlåtande citeras i den kungl. propositionen på sid. 8 — hade en betydligt mera verklighetsbetonad uppfattning än majoriteten i samma utskott år 1932. För jämt fyrtio år sedan framhöll utskottsmajoriteten, att de från kommunikationsanstalterna inflytande avgifterna i första rummet äro avsedda att täcka de med uppnåendet av verkens ändamål behövliga kostnaderna och ansåg, att härav med nödvändighet följde, att inkomsterna i fråga icke begreppsenligt äro av bevillnings natur. Om någon ändring skulle företagas i gällande ordning, så borde den, sade utskottets majoritet, »gå i den riktning, att postmedlen uteslötes från bevillningarna». Då det emellertid för det dåvarande icke funnes någon anledning att vidtaga en sådan åtgärd, föreslog icke utskottet detta utan nöjde sig med att avstyrka kravet på inrangerandet av övriga kommunikationsverks inkomster bland bevillningarna.

Enligt min uppfattning föreligger numera den för 40 år sedan saknade anledningen att ändra § 60 regeringsformen på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.
(Forts.)

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av beviljningar.
(Forts.)

och som sju antecknade reservanter i konstitutionsutskottet tillstyrkt. Skälen äro angivna i generalpoststyrelsens skrivelse och nu i dag närmare utvecklade av chefen för justitiedepartementet. De två verk, som speciellt ha att vaka över statens finansförvaltning, nämligen statskontoret och riksräkenskapsverket, ha båda tillstyrkt reformen. Statskontoret säger för sin del, att tiden nu synes vara inne att i statsrättsligt avseende behandla postmedlen på samma sätt som telegraf- och telefonmedlen. Denna synpunkt är verklighetsbetonad och praktisk. Jag tror, att denna kammare med betygande av sin respekt för den djupa lärdom på det statsrättsliga området, som tagit sig uttryck i 1932 års konstitutionsutskotts utlåtande, dock på de skäl, som framförts av postverket, statskontoret och riksräkenskapsverket och som godtagits av regeringen, ville besluta i överensstämmelse med den av herr Sävström m. fl. vid utskottet förgade reservationen, d. v. s. i enlighet med den kungl. propositionen, till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Herr Sundberg: Herr talman! Den siste ärade talaren förklarade i början av sitt anförande, att han kände sig illamående, då han tog del av vissa av utskottet uttalade meningar. Jag vill säga, att detta är ju mycket ledsamt, men jag tror inte att konstitutionsutskottet behöver göra sig så stort samvete över att ha åstadkommit en sådan verkan, då ju den ärade talaren alltid blir mycket svårt anfäktad, när han stöter på åsikter, som äro motsatta hans egna.

Jag skulle sedan vilja säga, att jag tror att detta spörsmål genom diskussionen har gjorts alldeles för invecklat. För bedömandet av den föreliggande frågan erfordras enligt min mening icke någon undersökning, huruvida poströrelsen är att anse såsom en gren av statens affärsverksamhet, som är likartad med den rörelse, vilken bedrivs av de s. k. affärsdrivande verken, eller om den icke är det. Det är inte av någon betydelse att teoretiskt söka fastslå, huruvida postmedlen i statsrättsligt hänseende böra behandlas på samma sätt som t. ex. telegraf- och telefonmedlen. Vad man här har att ta fasta på är, att av utredningen i ärendet framgår, att postmedlen nu anses vara av två slag, nämligen avgifterna för brev och brevkort, som äro monopolskyddade och varom riksdagen äger besluta, samt övriga postavgifter, som riksdagen kan överlåta åt Kungl. Maj:t att bestämma. Denna uppdelning av postavgifterna i två grupper — monopolskyddade och icke monopolskyddade — vitsordas ju även av generalpoststyrelsen, som i sitt yttrande till Kungl. Maj:t säger, att det konstitutionellt icke möter något hinder »att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att — såsom fallet redan är i fråga om vissa avgifter — bestämma samtliga postavgifter med undantag av befodringsavgifter för inrikes brev och brevkort». Härav följer, att någon ändring av § 60 regeringsformen icke erfordras annat än såvitt det kan anses nödigt, att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att bestämma även över befodringsavgifterna för inrikes brev och brevkort, som nu faktiskt hänföras till beviljningarna, och att riksdagen avstår från sin rätt att härom ensam besluta.

Då ändring av gällande grundlag icke bör äga rum annat än om ändringen kan anses högst nödig och nyttig, gäller det i nu förevarande ärende att bedöma, huruvida det är högst nödigt och nyttigt, att riksdagen avstår från sin rätt att bestämma avgifterna för inrikes brev och brevkort. Av generalpoststyrelsens yttrande i ärendet å sid. 15 i propositionen framgår, att behovet av större rörelsefrihet vid bestämmandet av postavgifterna i vissa hänseenden är mera framträdande i fråga om de icke monopolskyddade rörelsegrenarna än beträffande brev och brevkort. Detta ligger ju också i sakens natur, ty höjning eller sänkning av brevpportot är väl något som ytterst sällan förekommer. Jag kan inte erinra mig att det under min livstid, åtminstone beträffande vanliga brev, skett mer än tre gånger; jag kan icke minnas andra porton

än 10, 12 och 15 öre. Då förändringar vidtagas så sällan, borde det väl icke bereda Kungl. Maj:t särskild olägenhet att inkomma till riksdagen med förslag härom. Kungl. Maj:t har ju årligen tillfälle att göra detta under omkring fem månader, då riksdagen är samlad. Jag undrar, om inte ändå en ändring av brevpportot — i synnerhet om det höjes — är en angelägenhet, för vilken den stora allmänheten är mycket känslig och känslig i långt högre grad än i fråga om andra avgifter, i synnerhet som dessa avgifter drabba alla medborgare lika.

Från denna synpunkt sett tror jag, att det kanske är klokt, att riksdagen håller på sin i grundlagen inskrivna rätt. Ha nu riksdagsmännen en annan åsikt och anse sig kunna avstå från denna grundlagsenliga rätt — nå ja, då må man ju göra det. Men det är utskottets plikt att påvisa, att ändringen icke är nödig och att den kanske ej heller är nyttig.

Det enda verkliga skäl, som i propositionen anföres för beredande av större smidighet, som det heter, är detta: hade man kunnat få denna rättighet att gå mera smidigt tillväga, så skulle man kunnat undvika det underskott på poströrelsen, som uppstod 1920, om man då hade haft möjlighet att på ett snabbare sätt ändra postavgifterna enligt den nya prisnivån, som det heter. Men jag vet inte vad man skall säga om detta skäl. I den mån prisnivån hade ändrats 1919 borde det väl kunnat gå för sig, att Kungl. Maj:t vid början av 1920 års riksdag kommit in med förslag om höjning. Och om under loppet av 1920 års riksdag i prisnivån hade skett en förändring, som påkallat åtgärd, så hade ju Kungl. Maj:t under de fem månader riksdagen var samlad kunnat komma in med sitt förslag.

Jag vill vidare framhålla en sak: Det har från många håll påpekats, att detta skulle vara en bagatellfråga och att man skulle kunna vara med om både det ena och det andra. Jag vill dock invända, att en höjning av brevpportot ingalunda är någon obetydlig angelägenhet. Befordringsavgifterna för brev och brevkort uppgingo år 1930 till sammanlagt 32,066,400 kronor. En om också liten höjning av portot skulle komma att betyda en merbeskattning på 7 å 8 miljoner för svenska folket. Det är ju ingen småsak detta. Vi kunna för jämförelse erinra oss, att riksdagen i en massa fall förbehåller sig att bestämma om rena småsaker. Jag behöver bara tänka på en sådan sak, som att Kungl. Maj:t inte har rättighet att sälja den minsta bit kronojord utan att fråga riksdagen.

Jag tror alltså icke, att det föreligger så stora skäl för riksdagen att avstå från sin rätt att bestämma över dessa avgifter. Jag bör kanske också framhålla en annan sak. Om man nu åt Kungl. Maj:t delegerar att bestämma dessa avgifter, skulle man kunna tänka sig — möjligheten finnes ju alltid — att en regering i tider av svåra finansiella förhållanden skulle kunna ta sig för att fastställa avgifterna med hänsyn till budgetens balansering, men en sådan åtgärd skulle ju betyda, att Kungl. Maj:t i själva verket komme att ålägga folket en bevilling, som enligt grundlagen är förbehållet riksdagen själv.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnsson: Herr talman! Det ämne vi här behandla kan naturligtvis ses från historiskt konstitutionell synpunkt, men jag beklagar, att jag inte kan njuta av finesserna, stötarna och paraderna i den fäktning på detta område, som har försiggått här. Det har stått klart för mig, att förutsättningarna för postväsendets läggande under riksdagen, då det en gång skedde, voro helt andra än de nuvarande. Staten har vidgat sin verksamhet till många nya områden sedan dess, och förhållandet mellan riksdagen och regeringen har ju också faktiskt ändrat sig så väsentligt, att de skäl, som på grund av detta

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.*
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.

(Forts.)

förhållande tidigare kunnat hävdas för den ena eller andra ståndpunkten, nu icke längre äga giltighet. Jag vill därför se saken som ett aktuellt ekonomiskt organisationsspörsmål och ingenting annat.

Jag vill fullkomligt instämma med herr Örne, då han säger, att ett statligt affärsverk ingalunda blir ett sådant, därför att det vill draga största möjliga profit av sin verksamhet, utan därför att det på bästa möjliga sätt betjänar allmänheten. Jag vill då endast säga, att jag är fullt på det klara med att postverket i viss mån skötes synnerligen affärsmässigt. Jag har kommit till den uppfattningen först och främst som trafikant. Det finns naturligtvis fortfarande en och annan knarrig postfröken, som lämpar sig som modell för ett revynummer, men i stort sett måste man nog beundra det oerhört intensiva arbete, som inom postverket presteras i de fall, där allmänheten kan direkt kontrollera detsamma. Jag har vidare som statsrevisor under några år haft tillfälle att bl. a. höra, hur mycket allmänheten är missnöjd med det ena eller andra verket. Det torde väl inte vara någon hemlighet, som jag avslöjar, om jag säger, att statsrevisorerna ha mycket flitiga medarbetare bland en missnöjd allmänhet, och då är det förvånande få anmärkningar som under den tid jag tillhört statsrevisionen kommit gentemot postverkets skötsel. Naturligtvis förekommer det nu som förr en och annan förskingring även inom postverket, men så långt jag kan bedöma är kontrollen synnerligen tillförlitlig i den meningen, att missförhållanden snabbt komma att upptäckas. Jag har haft tillfälle att beundra den tekniska fulländningen i organisationen av nya verksamhetsgrenar hos posten, t. ex. organisationen av bilväsendet, postsparbanken, postgirot o. s. v.

Således, så långt jag kan bedöma, skötes postverket i den meningen fullt affärsmässigt, att det för en synnerligen ringa kostnad förrättar sina tjänster åt allmänheten med en nästan osviklig precision. Men jag begär av ett statens affärsverk också en annan egenskap, som enligt min mening icke är fylld. Jag skall belysa den med det exempel herr Örne tog, då han ville söka korrigera utskottsmajoritetens sakliga ståndpunkt med att tala om hur det skulle ställa sig, om riksdagen skulle bestämma priset på matsnus, som enligt hans mening spelar en större roll för en viss del av allmänheten än postportot på vanliga brev. I själva verket bestämmer riksdagen grunderna för den saken. Det finnes nämligen i bestämmelserna för tobaksmonopolet en paragraf, som herr Örne inte talade om, den nämligen, att monopolet är förpliktat att fördela sina affärsomkostnader likformigt på alla sina varor. I den mån staten därutöver vill ha någon vinst skall riksdagen som bekant bestämma det, och herr Örne har nog liksom jag varit med om att förfara mycket skonsamt mot matsnuset en gång i världen, då skatteskruren sattes åt i form av cigarettskatt o. d. Således är det inte fullt så tokigt som det låter.

Nu frågar jag: fyller postverket även i den meningen det krav man kan ställa på ett affärsdrivande verk? Jag måste bestrida det. Postverket gör med vissa mellanrum en undersökning rörande de olika rörelsegrenarnas räntabilitet. Sista gången en sådan undersökning gjordes var 1929. Resultatet publicerades först i början av 1931. Om man då tittar på inkomster och driftkostnader för olika rörelsegrenar, finner man rätt märkliga ting, som enligt min uppfattning icke äro förenliga med en affärsmässig skötsel i den mening, som t. ex. tobaksmonopolet har. Man finner exempelvis, att den monopoliserade brevrörelsen gav 42.3 miljoner kronor i inkomster och drog 20.3 miljoner kronor i omkostnader. Alltså lämnade den ett nettoöverskott på icke mindre än 22 miljoner kronor till postverket. Sedan finnes det några rörelsegrenar, som lämna ett litet överskott, andra, som lämna ett litet underskott, några rätt betydande, men en gren, som alldeles särskilt lämnar ett högst betydande driftunderskott, är postverkets sysslande med postabonnerade tidningar.

Där har man beräknat att postverkets inkomster belöpa sig till 5.7 miljoner och utgifterna till 10.4 miljoner; alltså uppstår ett driftsunderskott på icke mindre än 4.7 eller nära 5 miljoner kronor.

Innan jag ger mig in på att närmare granska resultatet vill jag emellertid nämna ett par ord om hur det kommit till. En av de största omkostnader, som postverket har, äro personalkostnaderna. Man har nu fördelat postkontorens personalkostnader på följande sätt: den 12 juni 1929 skulle varenda tjänsteman, som arbetade på postkontor, skriva upp hur mycket av sin arbetstid han använde på den ena eller andra av dessa rörelsegrenar och samtidigt tala om hur mycket han hade i lön för det arbetet. I proportion till den använda tiden fördelades sedan omkostnaderna för hela året. Det är alldeles klart, att en beräkning av detta slag, genomförd för poströrelsen, är behäftad med en viss osäkerhet. Att man valde den 12 juni kan ju ställa den ena rörelsegrenen, t. ex. tidningsrörelsen, i särskilt gynnsam dager, men en annan, t. ex. postsparbanksrörelsen, i mindre gynnsam dager. Men så långt jag kunnat bedöma är bearbetningen av det material, som på detta sätt skaffades, gjord med sådan omsorgsfullhet, att felprocenten är förhållandevis mycket liten och i varje fall icke på något sätt ägnad att störa intrycket av huvudsiffrorna.

Om jag då ingår på dessa huvudsiffror, så har postverket av sin brevrörelse en inkomst på 42.3 miljoner och en utgift på 20.3 miljoner. Det blir ett nettoöverskott på inte mindre än 22 miljoner kronor. Man kan inte då påstå, att detta är en ersättning för rätt och slätt prestationerna. Det ger i själva verket inte blott hela det synliga överskottet för postverket, 15 miljoner, utan räcker också till att täcka betydande förluster på andra rörelsegrenar. Därför har det enligt min mening karaktären av indirekt beskattning. Om jag dessutom tänker på den praktiska svårighet, som det medför att ändra postportot — man vill ju inte gärna sänka från 15 till 14 öre — så blir i varje fall brevportot en ur statsfinansiell synpunkt så betydelsefull sak, att riksdagen med tanke på de budgetära förhållandena måste direkt ha sitt ord med i laget.

Om jag sedan tar den andra rörelsegrenen, vilken jag valde som exempel, där man sålunda enligt den synpunkt jag lagt på saken inte kan säga, att postverksrörelsen är affärsmässig, nämligen rörelsen med postabonnerade tidningar, så har man där på en inkomstsumma av 5.7 miljoner en driftsförlust, beräknad efter delkostnaderna, på inte mindre än 4.7 miljoner. Detta innebär enligt min uppfattning en subvention från staten av denna postverkets rörelsegren, som är så betydande, att alla våra diskussioner om de flesta vanliga statsanslag te sig rent löjliga, om man skulle helt enkelt överlåta åt Kungl. Maj:t att bestämma storleken av en sådan subvention. Det är ett ömtåligt problem, bland annat därför att en av de intresserade parterna är tredje statsmakten, vilken ju ingalunda är obetydlig. Inom tredje statsmakten ha vi också olika intressen representerade, landsortspressen kontra huvudstadspressen och så vidare, och vi ha för inte så många veckor sedan haft en diskussion, där denna intresse motsats kom till ett mycket klart och tydligt uttryck i ett yttrande från herr Wohlin, som jag nu inte skall annat än kort och gott återöpa.

Då förefaller det mig, som om man skulle kunna ställa denna fråga: Behöver det förhållandet att man anser, att riksdagen bör ha sitt ord med i laget omedelbart i fråga om en för budgeten så viktig sak som brevportot och i fråga om statssubventionen för postabonnerade tidningar, förhindra att postverket får den rörelsefrihet, som det behöver ha och synnerligen väl förtjänat på grund av sitt sätt att förvalta sin verksamhet under sista tiden? Det behöver det enligt min uppfattning inte. Såvitt jag förstår skulle det vara en utomordentligt enkel sak, att riksdagen vidgade den fullmakt postverket hittills haft, så att ingenting behöfde tynga postverkets förvaltning beträffande alla

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.
(Forts.)

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.
(Forts.)*

sådana rörelsegrenar, där man inte kan göra så allvarliga erinringar ur praktisk-parlamentarisk budgetsynpunkt, som jag här gjort i fråga om två av dem. Bevillningsutskottet har föreslagit, att fullmakt till det omfång som hittills varit brukligt lämnas åt Kungl. Maj:t att bestämma taxevavgifterna endast på ett år. Frågan kommer sålunda upp till nästa år, och då har riksdagen tillfälle att lämna Kungl. Maj:t, i sista hand postverket, all den rörelsefrihet i vissa fall, som enligt min uppfattning är behövlig och enligt min uppfattning också önskvärd. Därför, herr talman, kommer jag att rösta för utskottsmaioritetens förslag.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag kan för min del inte tillägna mig samma åskådning i detta ärende, som den föregående talaren hade. Det är emellertid på en punkt, som jag instämmer med honom, och det var, då han i början av sitt anförande gentemot utskottsordföranden förklarade, att vi inte böra behandla denna fråga som en teoretisk och statsvetenskaplig fråga, utan vi böra föra resonemanget uteslutande på det rent praktiska planet. Jag vill därtill lägga, att hela herr ordförandens långa statsvetenskapliga föreläsning lämnade mig synnerligen kylig och oberörd, och jag hämtade ur denna just ingenting, som kunde rubba den ståndpunkt jag tidigare i utskottet i detta ärende intagit. Jag ser frågan ur rent praktiska synpunkter, och ur rent praktiska synpunkter vill jag för min del säga, att jag inte heller anser den vara så cerhört stor och betydelsefull utan en relativt liten och enkel praktisk angelägenhet.

Om man ser på utvecklingen rörande postavgifternas behandling, så kan man inte komma ifrån att det levande livets behov och den betydande utvecklingen, inte minst av Sveriges kommunikationer, har fört därhän, att den ena grenen av postavgifter efter den andra kommit att uteslutande handhavas av Kungl. Maj:t. Jag vill i det fallet bara konstatera, att exempelvis spørsmålet rörande utrikes postavgifter handlägges uteslutande av Kungl. Maj:t. Vi kunna vidare finna, att en rad av inrikes avgifter, visserligen smärre sådana, handläggas även de av Kungl. Maj:t, och det finns till och med vissa smärre avgifter, som handläggas enbart av generalpoststyrelsen. Den praktiska utvecklingen är alldeles densamma som i fråga om övriga kommunikationsverk; avgifterna för järnvägsbefraktning, för telegraftrafik etc. ha förts ut ur det gamla sammanhanget, och dessa spørsmål handläggas nu, som jag sade, av Kungl. Maj:t. Tar man nu steget fullt ut, så gör man ingenting annat än anpassar även denna detalj efter den faktiskt förefintliga och alltmer forcerade utvecklingen. Jag är för min del utan tvekan benägen att medverka till ett sådant steg för att få skötseln av postverket lika smidig som skötseln av de övriga kommunikationsverken.

Utän att ingå på någon debatt om skillnaden mellan de lagliga och de faktiska monopolen och mellan kommunikationer utan monopol och med monopol, så ser jag ingen anledning att behandla spørsmålet om frimärken och tidningsbefordran på annat sätt än frågan om den enskilda personens egen lekamliga befordran och hans muntliga meddelanden och i vissa fall även hans skriftliga meddelanden. I fall jag vågar tala en smula personligt om min partivän Björnsson, som jag nu inte ser närvarande, så skulle jag vilja säga, att när han exempelvis skall befordra sin egen lekamliga person från den kungliga huvudstaden och ner till Borås, så går han ner och köper en biljett i luckan, tredje eller andra klass, men jag skulle för min del tro, att herr Björnsson i det fallet ingalunda är ledsen över, att han själv inte som riksdagsman är med och bestämmer den befordringsavgiften. När min vän Björnsson vill befordra ett muntligt meddelande från huvudstaden ner till Borås, så går han utanför plenisalen och ringer upp Borås och erlägger sedermera samtalsavgiften. Den är väsentligt mycket större än de 15 örena för ett brev till Borås, men det faller inte

herr Björnsson in, att bestämmandet av denna avgift skall läggas direkt under riksdagen, så att herr Björnsson själv personligen får vara med om och bestämma den saken. När herr Björnsson vill befordra ett skriftligt meddelande i form av ett telegram, kanske ett lyxtelegram, bröllopstelegram eller födelsedagstelegram, så betalar han avgiften för denna befordran och påyrkar inte, att bestämmandet av denna avgift bör frantagas Kungl. Maj:t. Men då man kommer till de skrivna meddelandena, brevkort eller vykort eller det lilla slutna brevet, som kostar 10 eller 15 öre, så resa sig herr Björnssons alla bevillningsutskottsinstinkter i kravet på, att den saken måste till varje pris riksdagen bestämma, och den får Kungl. Maj:t inte befatta sig med. Jag kan inte fatta logiken i det hela utan måste för min del, ehuru jag håller på riksdagens rättigheter, redan på grund av de rent praktiska omständigheterna säga, att jag inte finner någon anledning att vägra min medverkan till Kungl. Maj:ts förslag, som tar hänsyn uteslutande till den praktiska verkligheten, sådan den faktiskt föreligger.

Nå, men farhågorna för godtycke, risken för missbruk från Kungl. Maj:ts sida? Ja, jag erkänner, att dessa risker beröra mig tämligen litet. Om man utgår från den nuvarande regeringen, så finna vi, att inom densamma ha vi som handelsminister en man, som är personligen utövande grosshandlare, i varje fall har varit det, och sålunda är personligen intresserad av låga porton. Vi ha en kommunikationsminister, som är jordbrukare med samma intresse. Vi ha en jordbruksminister, som också är jordbrukare med liknande praktiska intressen liksom en finansminister, som är utövande handelsman med intresse av låga porton. Jag skulle för min del förmoda, att det ligger till på samma sätt även med andra regeringar, så att riskerna för missbruk i det fallet äro tämligen små.

En sak till: varför skulle det inte kunna ordnas på samma sätt som det händer och sker i fråga om järnvägstaxorna, där riksdagen, som herrarna känna till, får tillfälle att yttra sig i förväg om ifrågasatta förändringar? Sedan ha vi de vanliga kontrollmyndigheterna. Vi ha herr Reuterskiölds konstitutionsutskott, vi ha herr Björnssons statsrevisorer, vi ha varjehanda granskande institutioner. Vi ha därjämte den svenska tidningspressen, den tredje statsmakten, så jag tror, att regeringen är ganska infamt påpassad, och jag miss-tänker, att den i det fallet inte ger sig ut på något farligt galej.

Sedan vidrörde slutligen herr Björnsson en annan viktig omständighet, den rena beskattningssynpunkten, då han erinrade om, att postverket inlevererade mycket betydande penningmedel till statskassan, som utgjorde mera än rimlig ränta på det i postverket nedlagda kapitalet. Ja, jag kan fullfölja herr Björnssons tankegång, och jag finner då, att inkomsten från postverket utgör för 1930, om jag inte missminner mig, inte mindre än 36 procent på det i driften nedlagda kapitalet, under det telegrafverket har en inkomst på 7.87 procent och statens järnvägar 3.95 procent. Vi se, att där taxorna bestämmas uteslutande av Kungl. Maj:t, visserligen i regel efter riksdagens hörande, är inkomsten alltså mycket, mycket mindre procentuellt sett på det nedlagda kapitalet, under det inkomsterna av det verk, där taxorna bestämmas av riksdagen själv, nå fram till, som jag nämnde, inte mindre än 36 procent på det i verket nedlagda kapitalet. Det synes mig, att man ingalunda kan säga, att Kungl. Maj:t begagnat sin rätt att bestämma taxorna i de åsyftade verken i något uppskörtande syfte, utan vi kunna snarare dra den slutsatsen, att Kungl. Maj:t i allmänhet visat sig kunna förvalta den saken på ett synnerligen förståndigt sätt.

Det kan kanske vara nog talat. Jag vill vidare bara gentemot herr Reuterskiöld erinra, att det ologiska i hans resonemang se vi kanske klarare, i fall vi erinra oss, hurusom herr Reuterskiöld själv någon gång förra våren, jag vill

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.

(Forts.)

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.*
(Forts.)

minnas i april eller maj månad, framställde en interpellation i riksdagen, där han begärde utredning om sammanslagning av telegraf- och postverket, ett arrangemang, som man har i vissa oss närliggande länder. Då råka vi se kanske litet klarare det ologiska i herr Reuterskiölds eget resonemang, då han alltså här vill ha en sammanslagning till ett mycket stort verk, där lejonparten av avgifterna, alla dem, som höra under telegraf och telefon och järnväg och därjämte vissa postavgifter, skulle läggas under Kungl. Maj:t som förut, under det däremot frimärks- och tidningstaxorna och vissa andra smätterier skulle behållas av riksdagen. Där ha vi tveklövningen i resonemanget uppenbarad. Och gå vi litet närmare in på att sondera, hur det ställer sig, så tror jag vi skola finna, att hela den vackra och ståtliga byggnaden av statsvetenskapliga teorier är en ganska luftig byggnad, som herr Reuterskiöld formade på den enkla verklighetens mark. Den brister sönder, ramlar som ett korthus. Verkligheten själv talar ganska starkt, inte för herr Reuterskiölds mening utan i stället för reservationen, till vilken jag, herr talman, skall be att få yrka bifall.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Herr Björnsson använde taktiken att utsända stora moln av bedövande beröm över postverket, innan han gick till den sakliga behandlingen av frågan. Antagligen tänkte han, att han därigenom skulle matta mig såsom verkets chef, så att jag inte orkade besvara vad han hade att komma med i sak.

Nu ligger det emellertid till på det sättet med den fördelning av verkets omkostnader och inkomster på olika rörelsegrenar, som herr Björnsson berörde, att denna uppstått under den tid, som riksdagen bestämt postavgifterna. Att det skulle bli värre, om Kungl. Maj:t behandlade dessa saker, än det är nu, tror jag knappast man kan göra gällande. Jag vill påpeka, att inom varje sådan verksamhet som postverkets finns det naturligtvis mera givande och mindre givande grenar. Som jag ofta haft anledning att påpeka här, är det en del av statens järnvägars nät, som lämnar en alldeles enorm förlust. Den betalar först och främst inga räntor på nerlagt kapital, och dessutom blir det denna enorma förlust på själva driften. Jag är alldeles säker på, att om statens järnvägar ville göra en undersökning efter samma grunder som postens självkostnadsundersökning och försöka fördela kostnaderna jämnt på de olika saker, som fraktas på järnvägen, så skulle resultatet komma att visa en mycket, mycket större skillnad mellan olika frakt- och ilgodsslag än mellan olika slag av postförsändelser.

Jag vill också påpeka, att telegrafens sedan lång tid tillbaka är en förlustbringande rörelse, under det telefonen inte bara betalar ränta på det nedlagda kapitalet och hela förvaltningen utan också förlusten på telegrafens och dessutom ger en viss vinst för statsverket.

Herr Björnsson tycktes uppfatta de resultat, som framkommit ur den utredning han citerade som något slags absoluta storheter. Det är klart, att om man fördelar personalens alla göromål på de olika rörelsegrenarna i postverket med tidtagarur i hand, så kommer man till det resultat, som här är framlagt och som är uppställt för att tjäna till vägledning för framtida taxefastställelser. Men om man försöker gå den andra vägen och tänka sig, att man avvecklar alla andra rörelsegrenar än brev- och brevkortsrörelsen, hur skulle förhållandena då komma att ställa sig? Ja, då kommer å postverket trots höga avgifter för dessa försändelseslag säkerligen att uppstå en mycket betydande förlust varje år. Det är ju nämligen på det sättet, att personalen består av mänskliga enheter, som inte kunna klyvas. Följaktligen är det visst inte säkert, att man på en postanstalt kan på något sätt nedbringa personalkostnaderna, därför att man tar bort hälften eller två tredjedelar eller tre fjärdedelar

av rörelsen. Man måste i alla fall ha en person där, och det blir mera tomtid under sådana förhållanden. Nu har posten ett så mångskiftande arbetsfält, att den kan ha sysselsättning för sin personal och sysselsätta så pass många på vissa tjänsteställen, att den omständigheten, att man inte kan klyva människor inte spelar någon roll. Men låt oss behålla bara brevrörelsen, så skola herrarna få se, att det blir en väldig förlust och att vi måste ha ännu högre porton för att upprätthålla verksamheten. Med tidningarna förhåller det sig ju på det sättet, att den förlust, som herr Björnsson talade om, uppkommer, om man räknar delkostnaderna, men om man räknar efter vad postverket skulle göra för besparingar genom att ta bort tidningarna, så kommer man till ett helt annat resultat. Denna besparing skulle ingalunda svara mot summan av de delkostnader, som enligt tidkontrollen äro framräknade här, just med hänsyn till den omständighet, som jag nyss nämnde om. Man kan med andra ord faktiskt inte nedbringa personalen proportionellt mot den minskning i sysselsättning, som uppkommer, om man tar bort tidningarna. Det går inte på grund av alla våra små enheter. Om vi hade en enda stor fabrik, där vi utförde arbetet på ett ställe, så gick det, men då vi ha personal utplacerad på 4,000 ställen ute i landet och på de flesta platser bara en person, så vinner man så oerhört litet genom att plocka bort en rörelsegren. Med denna utläggning vill jag bara påvisa, att herr Björnsson inte får läsa den anförda undersökningen som han gjort. Han kan därur få fram, att om vi skola gå till en sänkning av postavgifterna, så böra vi lämpligen först gripa oss an med brevportot och brevkortsportot för att få ner det, men han kan ingalunda dra den slutsats, som han gjorde.

Ja, herr talman, vad herr Björnsson sade var allt saker, som kunna sägas lika bra om de verk, där Kungl. Maj:t bestämmer avgifterna, som där riksdagen gör det, och det har således egentligen ingenting att göra med den fråga, som vi nu diskutera.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Om det med den siste talaren kan sägas lika väl om de andra verken som om posten, så innebär det ju, att man tar under omprövning, huruvida en ändring i fråga om de andra verken lämpligen skulle kunna låta sig göra och bör göras, men då skall man inte förändra utgångsläget, så att man först ändrar posten till likhet med dem och sedan de andra till likhet med postens gamla ställning. Det är den enda kontentan man kan få ut ur det resonemanget. För övrigt tror jag, att den framställning, som talaren på Älvsborgslänsbanken gjorde och som uppenbarligen grundade sig på hans ledamotskap i bevillningsutskottet, ger ett mycket klart uttryck för de ekonomiska synpunkter, som böra läggas på frågan, vilka konstitutionsutskottet inte alls förbisett men som det inte ålegat konstitutionsutskottet att i första hand betona. Den, som jämte mig här fört konstitutionsutskottets talan, har emellertid också betonat dessa synpunkter, om också i mindre utsträckning än vad den ärade talaren på Älvsborgslänsbanken kunde göra.

Jag ber till en början att få säga med anledning av de yttranden, som här fällt, att när utskottet gått in på frågan, inte bara ur statsrättslig synpunkt — ty det är felaktigt att säga — utan ur såväl statsrättslig som förvaltningsrättslig synpunkt, så beror det på, att i Kungl. Maj:ts proposition och i ämbetsverkens yttranden denna synpunkt varit mycket väsentligt berörd, och det förefaller mig därför, som om utskottet naturligen måst vidröra den. Men utskottet har tillika ställt sig på den rent praktiska ståndpunkt, som statskontoret pekat på, och sagt att man kan dela upp postavgifterna. Nu resonera alla talare för reservationen och för Kungl. Maj:ts förslag, som om utskottet betraktat *alla* postavgifter lika, under det utskottet uttryckligen betonat, att

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.
(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.
(Forts.)

det föreligger en skillnad mellan de postavgifter, som grunda sig på monopol, och de andra. De andra erkänna vi äro fullkomligt likställda med övriga avgifter, men de, som vila på monopol, anse vi inte böra förekomma såsom föremål ens för någon delegation. Under sådana förhållanden är det alldeles uppenbart, att hela det resonemang, som går ut på att vi i vårt utlåtande förbisett postavgifternas karaktär, saknar all grund i annan mån än det kan hänföra sig till avgifterna för brev och brevkort. Allt det andra rör ju sådana avgifter, som det här kan vara tal om, men med avseende å brev och brevkort har talaren på Älvsborgslänsbänken visat, att däri ingår inte blott en ersättning för en prestation utan också ett bevillningsmoment, som är av betydelse, när det gäller statsregleringen och allt vad därmed sammanhänger. Jag kan inte se annat än att det fullkomligt bekräftar riktigheten av utskottets ståndpunkts-tagande. Det är klart, att om man går in på en grundlagsfråga, så måste denna prövas med hänsyn till sin betydelse för grundlagen och inte bara med hänsyn till sin betydelse för ekonomien, ty då kunde frågan ha gått till bevillningsutskottet. Jag tvivlar på, att bevillningsutskottet skulle kommit till annat resultat än konstitutionsutskottet, men det är en sak, en annan är, att när det gäller ändring av en grundlag, kan man inte bara argumentera ut från ekonomiska synpunkter utan får anlägga bägge, och detta har ju Kungl. Maj:t också gjort.

Här har åberopats vad ett konstitutionsutskott sade förra århundradet, och det är mycket riktigt och bra. Men när man säger, att den starka, solida högermajoriteten för 40 år sedan var inne på en helt annan linje och hade en mycket sundare uppfattning än vi, så torde den ärade talaren på Örebrolänsbänken kanske erinra sig, att denna högermajoritet och dess talesman, min högt vördade lärare Alin, hade en helt annan uppfattning av Kungl. Maj:ts ställning än Alin numera säkerligen skulle ha haft. För honom stod Kungl. Maj:t som inbegreppet av allt det väsentliga och starka i riket, och när det gällde att öka Kungl. Maj:ts makt, var den solida högermajoriteten alltid på Kungl. Maj:ts sida. Men sedan den tiden har Kungl. Maj:t skiftat gestalt, sedan den tiden har Kungl. Maj:t blivit än höger och än vänster, än det ena och än det andra, och numera är det väl ingen, som riktigt tors räknas med, att man vet i vilken Kungl. Maj:ts händer man kommer att lägga en befogenhet, när man tar den från riksdagen. Det är den stora skillnaden, och det är det som gör, att vad en solid högermajoritet under andra förutsättningar uttalat kanske inte riktigt håller streck efter tidens utveckling. Det är inte så, att man kan stå stilla på en punkt och låta det gå framåt och ändra sig på alla de andra punkterna. Det är därför alldeles nödvändigt att följa med och se, hur det ställer sig nu.

Den ärade talaren på Örebrolänsbänken ställde också den frågan, varför det just skall vara ett *legalt* monopol. Vad ligger det för betydelse i detta legala monopol? Det är en mystifikation, det är något alldeles obegripligt för den vanliga människan enligt hans mening. Jag undrar, om han verkligen kan tycka, att det är så obegripligt. Om ett monopol är faktiskt, undanröjes det, så snart de faktiska omständigheter, som ha skapat monopolet, kunna övervinnas, men ett *legalt monopol består, oavsett hurudan den faktiska utvecklingen blir*. Även om de faktiska förutsättningarna för denna monopolställning skulle bortfalla och monopolet därför skulle upphöra, om det varit ett faktiskt monopol, så står det kvar, om det är ett *legalt* monopol. Det är en högst väsentlig skillnad, och det gör, att det legala monopolet i långt högre grad än det faktiska inbjuder till ett godtyckligt bestämmande av avgifterna.

Nu frågar samma ärade talare: Vad kan det finnas för grund att anta, att godtycket skulle bestämma Kungl. Maj:ts åtgärder?

Ja, vad finns det för grund för att antaga, att Kungl. Maj:t skulle använda godtycket? Det behöver man dock inte gå in på, när, som han själv säger, ut-

skottet bara talar om ett *möjligt* godtycke, och ett sådant godtycke är säkerligen inte uteslutet, om en regering är inriktad på ett visst sätt, alldeles oavsett dess partifärg. Det är för mig en naturlig och klar sak. Men varför skulle det vara större möjlighet till godtycke i fråga om postavgifter än på andra områden? Det är det visst inte. Men frågan är för mig, huruvida detta möjliga godtycke motväges av andra omständigheter eller inte. I den mån det inte motväges av andra omständigheter, böra enligt min mening dessa andra avgifter läggas under riksdagen. Hade man 1809 haft t. ex. lotterimedlen, är jag säker på att dessa också hänförts till bevillningarna. Nu är det fråga om att föra in dem där. Detta sagt endast i förbigående.

Vad sedan beträffar frågan, om postavgifterna skola täcka postverkets kostnader eller inte, är det alldeles uppenbart, att konstitutionsutskottet har ställt sig på den ståndpunkten, att så som postverket har utvecklats sig, *flertalet av postavgifterna* just skola ha detta syfte. Det kan inte hjälpas. Men de avgifter, *som äro grundade på monopol* och som historiskt voro utgångspunkten, de ha inte det syftet. Då man nu har dessa monopolavgifter, bestämda av riksdagen på ett sådant sätt och till en sådan höjd, *att de faktiskt utgöra mer än prestationsavgifter*, tror jag, att det är klart och tydligt, att deras karaktär av bevillning blir ganska starkt understruken även i nuvarande stund.

Jag tror inte, att jag behöver gå in på alla de frågor, som ur dialektisk synpunkt av den ene och den andre talaren ha berörts. Jag tror också, att kammaren ganska väl känner den ärade talaren på Örebrolänsbanken och hans ofta rätt så ensidiga dialektik. Jag erinrar om hela hans ensidiga inriktning på jordbruksproblemet. Nu manar han fram jordbrukarna och det gamla lantmannapartiet. Han är kanske lika ensidig, när det gäller det av honom av naturliga skäl omhuldade postverket. Men det behöver ju inte förvilla blicken på kammarens ledamöter, och jag tror därför inte heller, att jag behöver gå in på sådana dialektiska spörsmål och dialektiska framställningar, som, om man ser på dem lugnt och stilla, i allt fall försvinna som dimman för solen. Affärsverkens begrepp skall jag ej diskutera här — det är ett vetenskapligt spörsmål.

Det är endast ett par punkter, som jag skall tillåta mig ytterligare upptaga. Den ena är, att när man har den uppfattning om postavgifterna, att de ur statsrättslig synpunkt äro att betrakta på det och det sättet och ur ekonomisk synpunkt på det och det sättet, kan man naturligtvis säga, att här har under lång tid stått en strid mellan rent finansrättsliga och finanstekniska synpunkter å ena sidan och stats- och förvaltningsrättsliga å den andra, och det har medfört, att de finanstekniska och finansrättsliga synpunkterna dominerat. Så har skett, när hela det nuvarande budgetsystemet uppgjordes. Det kan ur vanlig förvaltningsrättslig och statsrättslig synpunkt anses ganska oriktigt på många sätt, men finanstekniskt och finansrättsligt är det riktigt. Den ena principen behöver emellertid inte alltid så helt överväga, att inte även den andra kan beaktas, i den mån den har ett berättigande i sig.

Det är också så, att även om man nu talar om att här finnas ofantligt många medel för riksdagen att göra sin makt och vilja gällande, så utmynnars allsammans ändå till sist i att man skall framställa önskemål och skriva till Kungl. Maj:t. Men, mina herrar, det ligger en ganska väsentlig skillnad mellan å ena sidan den möjligheten, att riksdagen avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t, en skrivelse, vid vilken Kungl. Maj:t fäster det avseende han för riket nyttigt finner, och som oftast inte leder till annat resultat än en utredning, vilken i sin tur oftast stannar i papperskorgen, och å andra sidan den möjligheten, att riksdagen säger: »vi besluta». Det ena innebär, att riksdagen begär en sak, och det andra, att riksdagen fattar sitt beslut. Det ena binder, det andra inte. Och det är den omständigheten, som man också måste beakta.

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.

(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevilningar.
(Forts.)

Vidare kan man ju säga, att om man nu tar bort denna bestämmelse ur grundlagen, innebär det inte bara en delegation till Kungl. Maj:t, ty delegationen kan man ju alltid ha möjlighet att sedermera återtaga, men tar man bort bestämmelsen ur grundlagen, är saken definitivt lagd i Kungl. Maj:ts händer. Och vad betyder det? Jo, det betyder i grund och botten, att den lägges i verkschefernas händer. Så länge jag suttit i konstitutionsutskottet, har jag alltid följt med — velat försöka följa med i varje fall — Kungl. Maj:ts ställning till de s. k. affärsdrivande verken: och jag måste säga, att i alla viktigare frågor, i alla betydande fall har Kungl. Maj:t genomsnittligt troget och snällt följt verkschefen, vilken Kungl. Maj:t det än varit. Det var ett år, då det var rätt så ingående växlingar i Kungl. Maj:t, men vad affärsverkens chefer, d. v. s. styrelserna, föreslogo, blev av Kungl. Maj:t bifallet. Gör man nu som i propositionen föreslås, blir det verken och verkscheferna, som själva bestämma. Jag tror inte, att det är riktigt. Och om man sedan säger, att man kan använda tidningspressen, framställningar och interpellationer och allt möjligt, så är det surrogat för all den makt, som ligger i riksdagens ord: »jag vill», »jag beslutar». Det kunna vi heller inte komma ifrån.

Vad sedan beträffar jämförelsen med tobaksmonopolet, som ju är ett legalt monopol, tror jag nog, att den ärade talaren på Örebro länsbanken ändå skulle kunna ge mig rätt däri, att befordran av brev och brevkort är för den moderna människan, även om hon inte alltid begagnar sig av sin rätt, ett nödvändighetsbehov, som skall tillgodoses. Hela vår samvaro, hela vår verksamhet, hela vårt liv är beroende på en sådan kommunikationsmöjlighet. Kommunikationsmedlet ställes till allmänhetens förfogande, därför att det föreligger ett klart och legitimt behov därav för alla, vare sig de sedan begagna sig av det eller inte. Men hur är det med tobaken? Är det verkligen något allmänt behov, som särskilt behöver tillfredsställas, något nödvändighetsbehov genomsnittligt sett? Jag tillåter mig tvivla på det. Och det föreligger därjämte den stora skillnaden, att tobaksmonopolet är ordnat i bolagsform, som medför en helt annan ställning än ett sådant monopol, som gäller för postverket, medför. Därför äro de två sakerna alldeles inte jämförliga. Den omständigheten, att vissa regler gälla för ett statsmonopol, kan omöjligen ha betydelse för ett monopol, som icke utövas i bolagsform. Men att man kan vilja gå vidare i den här utvecklingen och göra alla statens affärsverk till fristående bolag, det förstår jag. Det är konsekvensen av att man vill få bort postavgifterna ur grundlagen, så att de förlora sin bevilningskaraktär. Det är däremot inte annat än fullkomligt naturligt, att man anser, att t. ex. post- och telegrafverken böra förenas. Det betyder ju, att alla de avgifter till postverket, som nu äro av samma natur som telegrafverkets, inte alls förändras, och att de postavgifter, som äro av monopolnatur, kunna få återverka på de telegrafavgifter, som kunde och borde vara av monopolnatur.

Jag skall inte gå in på spørsmålet om taxeoråden. Det har i och för sig inte med denna sak att göra. Det är alldeles självklart, att de olägenheter, som ett detaljerat bestämmande från riksdagens sida skulle medföra, övervinna man på det sätt, som man alltid gör, när riksdagen har den beslutande makten: riksdagen anger riktlinjerna, medan detaljerna, utformningen, dispenserna lämnas åt Kungl. Maj:t. Så gör man i allmänhet vid en lagstiftning, när den är sådan, att man kan förutse, att det i konkreta fall behöver medgivas undantag.

Jag skall inte upptaga tiden, herr talman, med att gå in på några andra spørsmål. Det vore frestande att göra det, men jag tror, att om man vill beakta, vad utskottet verkligen sagt, så faller hela resonemanget emot utskottet till marken. Vi taga ståndpunkt till den principiella fråga, som statsrådet, poststyrelsen, statskontoret o. s. v. ha berört, och ställa oss emot deras uppfattning. Men vi säga, att man av praktiska hänsyn kan delegera beslutandemakten i

alla de fall, där detta verkligen är praktiskt och det inte väcker några konstitutionella betänkligheter såsom det gör i fråga om monopolavgifterna.

Herr Lindhagen: Herr talman! Då jag visserligen är sakkunnig i fråga om brevkort och frimärken men däremot inte i fråga om postförvaltningen men är tvungen att fatta ståndpunkt till den föreliggande frågan, har jag känt behov att famla mig fram och även säga några ord i debatten.

Jag kan inte neka till att förslaget är tidsenligt, så till vida, att man ju börjar mer och mer intressera sig för statens s. k. affärsdrivande verk, och för dessa affärsdrivande verk vill man ha det så »smidigt» ställt som möjligt. Man vill ha det lika smidigt där som i de enskilda företagen. En Kreuger som kan själv disponera och bestämma över affärerna, är egentligen idealet för det nutida samhällsskicket. Och därför tyckte man en tid också, att han nått kulmen av fulländning, därför att han kunde genomföra »smidigheten» i en hel världsdela, ja flera, och det gjorde han ju också på sitt sätt.

Bakom detta förslag ligger ju det allt häftigare angreppet på riksdagen, därför att den inte är tillräckligt smidig. Här sitter en massa människor, menar man, som förr hade individuella åsikter men nu tillåtas ha bara partiåsikter, och dessa skola enas för att få någonting ut ur det hela. Det tar lång tid, det blir vanskligt, det strandar. Därför se vi, att de, som å de politiska flyglarna säga sig företräda den verkliga smidigheten och vilja gå till grunden av åtskilligt, numera ha till program att fullständigt avskaffa parlamenten. De ha parlamentsleda, de tycka, att parlamenten är i vägen för deras och samhällets intressen, och därför undermineras den gamla parlamentarismen allt mer genom det ena lilla fjätet efter det andra. Och på det sättet kommer man ju ett bra stycke på väg mot den nya, tidsenliga smidigheten mot godtyckets diktatur, en enligt min uppfattning också bristfällig författning.

Men den, som fått sin politiska uppfostran vid parlamentarismens källsprång, är inte färdig att vara med på den där vägen hur mycket som helst och i varje fall ej i oträngt mål. Och därför måste jag för min del säga, att jag inte finner mig övertygad om att tiden är inne eller att det är något framsteg för folket att borttaga riksdagens beslutanderätt över det monopol, som verkligen föreligger i fråga om frimärken och brev. Det har heller inte framhållits någon nödvändighet eller förelupit några missförhållanden, som skulle föranleda, att man avskaffade denna rätt för svenska folket att sig självt beskatta. Det har sagts, att 1920 uppkom en tillfällig olägenhet; det är det enda jag sett ur papperen. Konstitutionsutskottet har ju dessutom frikostigt lämnat utvägar öppna för ett hastigare avgörande i sådana fall, där kravet verkligen kan ha någon övertygande praktisk betydelse. Då vet jag inte, vad det egentligen är, som just nu föranlett detta anlopp om det inte möjligen är, att byråcheferna i poststyrelsen undrat, varför de inte skulle ha lika stor befogenhet som byråcheferna i järnvägsstyrelsen.

Det finns som sagt ett slags smidighet i tiden, som är ganska betänklig, och det är enväldet och kravet, att de affärsdrivande verken skola skötas under envælde. I den gamla tiden, då vår nuvarande statsrätt byggdes upp, framhölls såsom ett värn för medborgarnas frihet, att då inte åt riksdagen överlämnades beslutanderätten, var den visserligen uppdragen åt Kungl. Maj:t men med råd av kollegierna, och det var kollegiernas kollegialitet, som utgjorde värnet för den medborgerliga friheten. Nu börjar man avskaffa kollegialiteten — t. o. m. i domstolarna —; rådhusrätten skall allt mer förvandlas till en enmansdiktatur — en väg baklänges. Och de gamla kollegierna gå ju också all världens väg, och vi få i stället s. k. generaldirektörer med obegränsad beslutanderätt, ytterst farliga människor, herr talman! Erfarenheten inom verken visar också, vilket godtycke, och farligt godtycke, som understundom ut-

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av beviljningar.

(Loris.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.
(Forts.)

övas. Nu avser jag inte herr Örne, ty Örne är ju en undantagsmänniska, han är också socialdemokrat, så att det är ingen fara med honom. Men jag menar i allmänhet. Jag har ibland fått litet inblick i hur det ställer sig i moderna, diktatoriskt organiserade verk, där man övergått till enväldshärskare och folk klagar under deras färila. Naturligtvis handla de efter bästa förstånd, men förståndet är inte alltid tillräckligt, om de inte vid sin sida ha den kritik av kamrater, som kollegialiteten medför.

Nu talas också om tobaksmonopolet och man har jämfört det med monopolet på frimärken och brevkort. Herr talman, hur kan man komma med sådana liknelser. Tobak är väl inte någon nödvändighetsvara för allmänheten och inte heller någon kulturnödvändighet utan ett av mänsklighetens gissel, och då må det gå hur illa som helst med styrelsen i det fallet. Men när det gäller sådana här viktiga och kulturella inrättningar som brevpottot, som är folkets ofrånkomliga, dagliga behov, ställer sig saken på helt annat sätt. Järnvägarna, som och åberopats, utöva inte heller något monopol på samma sätt. De ha konkurrens av andra, enskilda trafikmedel på många olika områden. Där ställa sig förhållandena olika för olika trakter och för olika varor, med mera dylikt. Men brevpottorna äro något för hela landet enhetligt under alla förhållanden, så att även därvid haltar jämförelsen, såvitt jag kan förstå.

Herr Vennerström sade, att här skall man se på saken bara praktiskt men inte teoretiskt. Men jag vill säga Vennerström, att det finns ett gammalt svenskt ordspråk, som säger, att det andliga är det mest praktiska. Därför tror jag, att det i sådana här frågor, om vilka i grundlagen av 1809 dock fastslogs någonting, som ansågs ur frisinnad synpunkt synnerligen riktigt och bra, nog är praktiskt att inte överge grundlagen allt för mycket för att lämna byråchefer och generaldirektörer fritt förfogande över svenska folkets egendom.

Jag yrkar således avslag, herr talman, å propositionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerberg: Ja, när konstitutionsutskottets ärade ordförande talar om dialektik och gör det som en förebräelse mot andra, så är det nästan som att tala om rep i hängd mans hus. Jag kan inte komma ifrån att han själv i den här frågan anlagt renodlat dialektiska synpunkter; men riksdagen har ju ingen anledning att hålla sig till dialektiken. Den bör, som herr Vennerström sade — varöver herr Lindhagen ondgjorde sig — dock se på de praktiska synpunkterna. Jag kan inte komma ifrån att detta är en rationalisering, som riksdagen inte har anledning att motsätta sig. Det motstånd, som har mött den framlagda propositionen, är inte ett motstånd, som har sina rötter i maktförhållanden av i dag. Det är en skuggräddsla, en avspiegling av de motsättningar, som funnos på 1700-talet. Det är ett minne från den tid, då riksdagen och regeringen stodo som fiendliga makter emot varandra. Före 1809 var det ju på det viset, att inkomsterna från postverket voro en långt mer betydande del av statsinkomsterna än de äro för närvarande. De voro t. o. m. en så betydande del, att det talades om, att regeringen skulle kunna sätta riksdagen åsido, om den hade förfoganderätten över dessa postmedel. Den skulle kunna sköta statens alla affärer med dessa postinkomster och behövde inte inkalla riksdagen för att begära några andra anslag. Det motstånd, som nu möter, bottnar således i den gamla rädslan, som också tog sig uttryck i att i grundlagen 1809 infördes denna bestämmelse, att riksdagen skulle bestämma postavgifterna. Att det är denna gamla rädsla, som spökar, framgick ganska tydligt av överläggningen framför allt i utskottet.

Om man ser efter, vilka som ha avstyrkt propositionen, skall man finna, att det var vår vän Engberg i spetsen för herr Magnusson i Tumhult och bondeförbundarna, som ledde motståndet. Vår vän Engberg är ju en fantasirik

man; lika intensivt, som han lever i nutiden, lika lätt har han att leva sig in i gamla tider. Han kan gräva upp en konflikt, som gravlades för tusen år sedan, och göra den så levande, att det går kalla kårar på ryggen på åhörarna. Det är, vad som i verkligheten skedde i utskottet. Det var Engberg, som förförde Tumhult och de andra. Men om man ser saken ur litet mindre romantiska synpunkter, måste man väl säga sig, att den där motsättningen inte finns i vår tid, åtminstone inte i vårt land. Det finns inte denna absoluta motsättning mellan regering och riksdag. Regeringen är tvärtom organ för riksdagen, den är uttryck för riksdagens vilja, och det ligger ur de synpunkterna inte någon fara i att riksdagen åt regeringen överlämnar bestämmandet av dessa avgifter. Det är ju ändå regeringen, eller rättare sagt kungl. generalpoststyrelsen, som bestämmer, vilka avgifterna skola vara. Ja, det kan ju tänkas, att man i ett visst finansiellt nödläge anser sig böra höja postportot för att skaffa staten inkomster, men ingen inbillar sig väl, att riksdagen skulle fatta ett sådant beslut emot regeringen och generalpoststyrelsen. Och inte heller kan man gärna tänka sig, att riksdagen skulle fatta beslut om sänkning av avgifterna, utan att regeringen och generalpoststyrelsen hade tillstyrkt en sådan åtgärd.

Nu kan man ju säga, att om man överflyttar denna bestämmanderätt på regeringen, har riksdagen ingen möjlighet att ge uttryck åt det missnöje med postverkets skötsel, som kan förefinnas i landet. Jo, jag tror, att riksdagen har lika stor möjlighet att ge uttryck för ett sådant missnöje genom interpellationer och på annat sätt, och jag misstänker, att om denna opinion kommer till uttryck i riksdagen på detta sätt, kommer det att leda till efterföljd lika bra, som om riksdagen själv fattade beslut i frågan.

Vad nu postens monopolställning beträffar, är den, som redan förut framhållits, inte mer utpräglad än de monopol, som finnas på andra håll, nämligen tobaksmonopolet och andra. Vad nu särskilt beträffar tidningarna, som jag har erfarenhet av, vet jag, att tidningarna i ganska stor utsträckning börjat övergå från postabonnemang till egen distribution, särskilt på större platser. Man fraktar tidningarna på de nu så allmänna busslinjerna. Det är ju ett tecken på att om posten inte tillgodoser de affärsmässiga synpunkterna och allmänhetens krav på ett riktigt sätt, så finns det nog möjligheter till konkurrens inom grundlagens ramar.

Allting talar, herr talman, för att här, som jag nyss nämnde, föreligger ett förslag till en rationalisering, som är *med* tiden och inte mot densamma.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag erinrar mig från den tid, då jag satt i statsutskottet under mina första riksdagsår och hade tillfälle att på fjärde avdelningen deltaga i ärenden, som hörde till kommunikationsverken, att man bibringades den uppfattningen, att när det gällde såväl statens järnvägar som post och telegraf, skulle man inte anse dessa verk såsom några skatteinstrument, utan man borde egentligen försöka avväga deras affärsförhållanden så, att de lämnade en skälig förräntning på det kapital, som var nedlagt i desamma, och därutöver skulle man principiellt inte taga ut några större inkomster. Dessa verk skulle vara anordnade så, att de tjänade vårt näringsliv och de kulturella intressen, som vi ha att tillgodose. Nu har emellertid postverket affärsmässigt sett blivit så anordnat, att det lämnar ett rätt betydande överskott, och det är ju tydligt, att detta, när andra kommunikationsverk lämna underskott, är välkommet och välbehövligt, och allra minst i dessa tider torde det vara möjligt att avstå från den inkomst, man har från postverket.

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.

(Forts.)

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.

(Forts.)

När det nu gäller kärnpunkten, som vi ha att diskutera här, har jag mycket svårt att anse saken så allvarlig, som man här i allmänhet har gjort. Det förefaller mig, som om både den ena och den andra anordningen skulle vara möjlig att tillämpa. Men när postverket självt — och det är ju enligt mitt förmenande ett mycket respektabelt verk — har ansett, att det skulle vara lämpligt med en förändring av de nuvarande förhållandena, och Kungl. Maj:t framlagt förslag om ändring, efter att ha hört så sakkunniga myndigheter som statskontoret och riksräkenskapsverket, och även dessa ha funnit, att det skulle vara lämpligt med en förändring och tillstyrkt densamma, kan jag inte inse, att det kan finnas någon anledning för riksdagen att sätta sig emot detta. Det är dock så, att i fråga om alla de andra kommunikationsverken — och om man vill se saken praktiskt, måste man likställa postverket med de andra verken — tillgår det på det sättet, att det är Kungl. Maj:t, som fattar besluten, som riksdagen sedan har rätt att utöva sin kritik och göra sina erinringar emot. Så är det när det gäller frakttaxor vid statens järnvägar, telegraf- och telefon-taxorna liksom när det gäller vattenfallsstyrelsens taxor, och det är ju egentligen de verken, som man skall jämföra med postverket.

Om vi sedan övergå till de rent affärsdrivande verken, nämligen domänstyrelsen, tobaksmonopolet och spritcentralen, så har ju riksdagen ej med detaljerna i deras skötsel att göra, och jag kan ej finna, att de giva någon anledning till att man skall bibehålla den särställning för brevportot, som hittills har funnits. Det tillgår ju i praktiken på det sättet, att riksdagen lämnar fullmakt för Kungl. Maj:t på viss tid, och sedan förnyas denna fullmakt undan för undan, så att i verkligheten tillgår det ju på samma sätt som beträffande andra avgifter, och det torde väl ej saknas möjlighet för riksdagen att på ett eftertryckligt sätt säga ifrån, i fall det i framtiden blir anledning därtill, om nu denna ändring skulle komma till stånd, som Kungl. Maj:t föreslagit, så att man kan vara övertygad, att man får den inkomst från postverket, som riksdagen anser, att den vill ha.

Jag ber, herr talman, att få, med utgångspunkt från dessa synpunkter, som jag tillåtit mig anföra, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bismark: Herr talman! Jag är i allt väsentligt förekommen av herr Nilsson, i vars yttrande jag skulle kunna instämma, ty visst är det en anomali i vår grundlag, att dessa postavgifter skola stå kvar som bevillning, sedan vi ha fått alla dessa affärsdrivande verk, för vilka Kungl. Maj:t reglerar taxorna eller vilka själva reglera sina taxor. Ingen lär väl i varje fall kunna bestrida, att telegrafverket har ett faktiskt monopol, som är mycket, mycket strängare än det, som postverket har, när det omfattar samtliga verkets grenar, praktiskt sett.

Det är vidare ett särskilt skäl, som jag tycker, att man nu, när förslag blivit väckt om att avföra postavgifterna från bevillningarna, bör fästa avseende vid. Det är väl ej lämpligt att i grundlagen anvisa postavgifterna såsom en lämplig skatteälla. Alla äro väl ense om, att det är en mycket olämplig skatteform att lägga högre avgifter på breven för att därigenom öka verkets inkomster utöver vad som är skäligt. När jag hörde herr Lindhagen, undrade jag just, om han icke har tänkt på den saken, att just rätten att få sina brev befordrade med posten är en sådan rätt, som alla måste då och då begagna sig av. Kan det då vara lämpligt, att man gör postavgifterna till en skatteälla? Praktiskt spelar kanske ändringen inte så stor roll, men ur synpunkten av att få bort en sådan grundlagsbestämmelse, som angiver, att postavgifterna skulle tjänstgöra som en skatteälla, är jag övertygad om, att det vore lämpligt, om Kungl. Maj:ts proposition bifölles.

Jag inskränker mig till det nu anförda och får härmed yrka bifall till reservationen.

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.*

(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Rosén*.

Herr Vennerström: Herr talman! Bara några ord till herr Lindhagen.

Herr Lindhagen vände sig mot generaldirektörerna, med undantag visserligen för partivänner Örne, och därjämte även mot byråchefer och liknande farliga män, som skulle bestämma dessa avgifter. Ja, men det är ju inte det som det här är fråga om, herr Lindhagen, utan det är fråga om, att Kungl. Maj:t skall fastställa de här taxorna på samma sätt som sker i övriga liknande fall, och självklart efter riksdagens hörande och efter herr Lindhagens hörande, likaväl som det bör ske i fråga om järnvägstaxorna.

Jag blev ingalunda förvånad, när herr Lindhagen gjorde detta spörsmål till en fråga om demokrati eller icke demokrati. Jag kände mig nästan på min mammas gata, då herr Lindhagen talade om de medborgerliga friheterna, som nu vore högeligen i fara. Är det verkligen ställt på det sättet, då skulle jag vilja fråga herr Lindhagen, varför han inte i sitt allmännyttiga motionerande har gjort energiska framstötter för att införa järnvägstaxorna i regeringsformens § 60. Och varför ej vidga framstötten till skydd för de medborgerliga friheterna genom att införa även telefon- och telegraftaxorna och liknande taxor i § 60 och alltså taga rätten att bestämma dem från Kungl. Maj:t och från de där farliga generaldirektörerna? Herr Lindhagen talade om att vi skola inte sjunka ned i det praktiska utan hålla oss till det andliga i tillvaron. Jag vill bara konstatera, att herr Lindhagen i dessa avseenden uppenbarligen avvikit från andligheten och försjunkit i samma praktiska sumpmarker, som vi andra ha gjort.

Sedan vill jag säga, att här är det inte fråga om demokrati eller icke demokrati. Det synes mig mest vara fråga om konservatism, d. v. s. om tradition och ohejdad vana. Om inte bestämmelsen om frimärkena nu funnes i grundlagen, i denna § 60, så skulle det inte falla någon människa in att i nådens år 1932 begära, att den skulle införas i grundlagen — lika litet som man för in bestämmelser om järnvägsbiljetter, telefontaxor och liknande taxor. Frågan gäller här inte alls någon demokrati, utan en konservatism utan hänsyn till den praktiska verkligheten.

Herr Björnsson: Herr Bismark tyckte, att det för honom viktigaste skälet var, att det vore synnerligen olämpligt, att postavgifterna skulle stå under rubriken skattemedel i grundlagen. Ja, det kan man ju kanske tycka, men jag finner större anledning att tycka illa om, att de verkligen äro skattemedel. Det är ju så, att postverket har monopol på brevrörelsen och tar därpå in inte bara hela sitt överskott utan därjämte något sådant som 7 miljoner för att täcka förluster å andra rörelsegränar. Då är detta väl ej annat än skattemedel, och då tycker jag man ej skall vara rädd för att ge ett riktigt namn åt saken. Jag antar, att herr Bismark inte skulle vilja taga den konsekvensen, att postverket nästa år säger: »Nu skola vi handla affärsmässigt; vi skola inte ha större driftöverskott på brevrörelsen än på andra rörelsegränar. Alltså slopa vi, låt oss säga, femöringen i det nuvarande brevportot och lika mycket på brev-kortsportot, och då är postverkets överskott i ett enda slag borta.» Jag misstänker, att den konsekvensen skulle herr Bismark inte se med glädje.

Bevillningsutskottets ordförande var ju i stort sett mycket indifferent beträffande själva saken. Han sade, att det har gått bra på det ena sättet, och det kan nog gå bra på det andra sättet, men som lojal riksdagsman sade han: När posten vill det, och när Kungl. Maj:t föreslår det, och vissa höga ämbets-

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevilningar.*
(Forts.)

verk ha förordat det, så tycker jag vi inte skola säga nej. Ja, det är nu en lojalitet, som naturligtvis är högst aktningvärd, men det är intet sakskäl.

Herr Nilsson anförde däremot ett sakskäl, som jag tyckte talade i bestämt motsatt riktning. Han nämnde, att det går bra i fråga om vattenfallsstyrelsens taxor. Ja, jag beklagar i hög grad, att den skall behöva sätta sina taxor så, som den gör. Det är tyvärr grundat på sakens egen natur. En institution, som skall sälja elektrisk energi, kan sälja sådan energi ibland och göra en god affär med att taga ett kvarts öre per kilowattimme, men det kan vara mycket befogat ur affärsmässig synpunkt att taga 30, 40 öre i ett annat fall. Det är klart, att en sådan affär ej kan drivas för öppna fönster. Därför har vattenfallsstyrelsen omgivit sig med en sällsynt sekretess. Jag känner till det därför, att jag själv varit underhandlande part och sett vissa av vattenfallsstyrelsens kontrakt, där det stod, att den part, som underskriver kontraktet, förbinder sig att ej för någon yppa kontraktets innehåll. Detta fruktar jag tyvärr är nödvändigt, men det är säkert mycket beklagligt, ty det ger anledning till allsköns misstänksamhet, och den kritik, som gång efter annan kommer fram emot vattenfallsstyrelsens förvaltning, är icke ägnad att öka respekten för en statlig affärsförvaltning. Jag tycker det fina med den statliga affärsförvaltningen är just detta, att den kan behandla alla lika och offentligen visa, att den gör det. Den bör ej vara som den privata affärsverksamheten. Där går det till på följande sätt. Jag skall sälja samma vara till A och B. A är en farlig karl. Han kan få varan till ungefär vad han vill ge. Med B däremot kan jag göra vad jag vill. Därför hugger jag till. Det är normen för mycken enskild affärsverksamhet, men den tycker jag det är bättre att söka komma ifrån vid statens affärsverksamhet. Postverkets förhållanden äro enligt min mening sådana, att de kunna drivas inför fullt öppen ridå, så att var och en i detta land kan få kontrollera hur det går till. Jag hörde t. ex., att herr Örne talade om, att det skulle vara lämpligt att kunna få giva rabatter åt stora trafikanter. Jag tror, att det är fullkomligt onödigt, och när t. ex. herr Åkerberg talade om, att tidningarna i stor utsträckning gå ifrån posten till följd av busskonkurrensen, tror jag han bedömer saken alldeles felaktigt. Det sker ej därför, att posten är för dyr, utan därför, att tidningarna inte kunna få sina nummer distribuerade så fort som de önska. Jag kan försäkra herr Åkerberg, att jag har hört representanter för tidningsföretag beklaga sig över, att de ej kunna anlita posten, trots det att den är billigare och bättre än andra distributörer. Om en packe tidningar kommer fel på en järnväg, så svarar ej järnvägen för förseningen. Man säger bara: Ifall de bara äro framme inom ett dygn, så är det intet att anmärka. Men om posten sköter saken så, kunna abonnenterna klaga. Jag menar sålunda, att när postverkets rörelse är sådan, att den kan skötas för öppen ridå, så bör man såvitt möjligt bibehålla den inför öppen ridå.

Det finnes naturligtvis krafter, som sträva att få sina abonnemangsvillkor så billiga som möjligt, och då är det en fördel för posten att ha riksdagen som buffert. En riksdagsmajoritet är ej så värst känslig för en opinionsstorm, som blåses i gång i tidningspressen. Det kan vara betydligt tråkigare för ett ämbetsverk att stå emot en sådan.

Herr Lindhagen: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det står i grundlagen, att grundlagsändring ej bör ske annat än då det är högst nödigt och nyttigt. Herr Nilsson i Kristianstad sade, att det ena och andra kan smälla lika högt, men eftersom postverket har önskat en ändring och eftersom Kungl. Maj:t har gått i postverkets kölvatten, så kunna vi ju gärna taga förslaget. Är det högst nödigt och nyttigt? Jag åberopar herr Nilssons eget yttrande, och påpekar, att grundlagen varnar för att här i onödan göra någon ändring.

Herr Bismark förklarade: Lindhagen har nu sagt, att här föreligger ett allmänt behov och icke någon bevillning för ökande av inkomsterna. Men då är det väl så mycket större skäl att inte betrakta postportot som något, varigenom staten bereder sig inkomster på det behövande folkets bekostnad. Eller menar Bismark, att man genom att taga bort det här ur grundlagen ger tillfälle för postverket att se till, att det ej uppstår någon vinst för postverket, utan att det i allmänhetens intresse går jämt ihop? Det menar han väl ändå ej. Jag tror snarare, att det blir en större fara för allmänhetens betungande, om man överlämnar detta åt en enväldig generaldirektör och hans byråchefer, därför, att de anse det ju som en förtjänst att kunna lämna så stort överskott som möjligt åt svenska staten. Och herr Nilsson i Kristianstad stod ju själv och tackade postverket för, att det gav så stort överskott.

Hur skola vi då kunna förlika Nilssons i Kristianstad och Bismarks i Halmstad så stridiga uppfattningar i det här avseendet med det föreliggande förslaget? De ha i alla fall kommit till samma resultat.

Ja, när man här åberopar, att postverket har önskat det, och Kungl. Maj:t har följt postverket, och riksdagen har hört experter, som också åberopats av Kungl. Maj:t, så äro vi inne på det moderna expertisväsendet, det diktatoriska expertisväsendet, på vilket vi allt mer bygga. Ty vi skola inte tro, att Kungl. Maj:t får så stor handlingsfrihet. Om postverket säger någonting, där det sitter en generaldirektör, som anses förstå saken bättre än någon annan, därför att vår Herre ger ju den förmåga, som får ett ämbete, så följer Kungl. Maj:t detta, som herr Nilsson uttryckte det. Han har sagt det, alltså skola vi underkasta oss. Bakom det nutida expertväsendet gömmer sig en mängd enskilda intressen, ensidiga uppfattningar, en ofullkomlig utbildning, så att expertisen börjat bli en av tidens faror. Varken riksdag eller regering skola snart få tänka själva, utan ha bara att följa experterna.

Då således, herr talman, denna författningsändring i varje händelse icke är högst nödig och nyttig, vidhåller jag mitt avslagsyrkande.

Herr Örne: Ja, herr talman, herr Lindhagens ideliga tal om enväldiga generaldirektörer och den stora risken med deras tillvaro har ungefärligen samma värde som när han i den föreliggande frågan inblandar Kreuger och hans företag. Det är förvånande, att en framstående domare kan döma på ett sådant sätt i riksdagen, som då han påstår, att det nu föreslagna är något slags försök att genomföra Kreugermetoder i statsförvaltningen. Jag anhaller att få undanbedja mig sådana jämförelser i vad angår postverket och statsförvaltningen i övrigt, herr Lindhagen! Allt det tal i luften, som har presterats av herr Lindhagen, har ingenting med den sak att göra, som det här är fråga om. Och jag vill dessutom säga honom, att denna reform är högst nödig och nyttig, och att det finnes fullgoda skäl från den synpunkten att genomföra densamma.

Sedan ber jag att få ännu en gång uttala en livlig förvåning över den argumentering, som min högst ärade vän herr Björnsson här för. Han målar upp alla de stora risker, som skulle uppstå genom att lägga bestämmandet av postavgifterna under Kungl. Maj:t. Men han har ej kunnat angiva varuti dessa risker skulle bestå. På vilka sätt skulle andra principer komma att tillämpas då än nu? Vad är det för revolutionerande saker, som skulle inträffa? Jag har fattat denna sak helt enkelt så, att det i en mängd fall uppstår synnerligen stora svårigheter på grund därav, att riksdagen har bestämt avgifterna. Ett spörsmål, som för allmänheten är av mycket stort intresse och som även från synpunkten av verkets förvaltning har en icke obetydlig vikt, kan vara av den beskaffenhet, att man anser, att man inte kan besvära Kungl. Maj:t med att skriva en proposition, bevillningsutskottet med att diskutera saken och slut-

Ang. upphävande av postmedlens karaktär av bevillningar.
(Forts.)

*Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevillningar.*

(Forts.)

ligen lägga fram den inför kammaren. Jag har inte någon förteckning med mig över sådana ärenden, men jag försäkrar herrarna, att det finnes en mängd spörsmål, där det förhåller sig på det sättet. I den mån Kungl. Maj:t har rättighet att bestämma i dylika ting så kan man lättare komma in med förslag om ändringar. Så göra vi en mängd gånger varje år till stort gagn för allmänheten och för verket. Många gånger kan det vara önskvärt att genomföra en anordning försöksvis. Det göra vi också i stor utsträckning på de områden, där vi själva ha att fastställa taxorna, eller där Kungl. Maj:t fastställer dem. Beträffande diligenstransporterna t. ex. bestämmer ju generalpoststyrelsen ensam befodringsavgifterna. Det händer, att man nästan varje månad måste införa försöksanordningar med tur och returbiljetter, nedsatta priser för skolbarn och en hel del andra sådana anordningar, och utfalla de ej väl, så kan man ändra tillbaka igen, men om bestämmandet av taxan för diligenstransporterna lades under riksdagen, skulle det vara en mycket besvärlig affär att få någon ändring genomförd. Hela diligensväsendet skulle ha självdött enligt min uppfattning, om riksdagen skulle hava haft att bestämma avgifterna och befodringsvillkoren för detta transportmedel, där man i så hög grad är beroende av att följa med i utvecklingen. Det ligger självklart ej till på samma sätt beträffande brevbefodringsavgifterna som beträffande diligenavgifterna, men på en del punkter förhåller det sig ju på det sätt, som jag här har sagt, att det kunde vara i hög grad önskvärt, att verket kunde få till stånd en ändring, utan att Kungl. Maj:t behövde besvära riksdagen.

Här har nu uttalats rädsla för att regeringen skulle begagna rätten att bestämma postavgifterna till en oskälig beskattning av svenska folket. Ja, finnes det verkligen någon, som på allvar tror på den legenden. Jag vågar för min del hysa den förhoppningen, att ingen tror på den i själ och hjärta, utan endast gör det ur »principiell» och statsrättslig synpunkt. Jag skulle vilja se den regering inför riksdagen, som hade höjt postavgifterna på oskäligt sätt. Det bleve inte så synnerligen angenämt för den att framträda under sådana omständigheter.

Å andra sidan har det också sagts, att Kungl. Maj:t skulle kunna begagna tillfället att sänka postavgifterna på ett alldeles oskäligt sätt. Särskilt har herr Björnsson anfört tidningsavgifterna. Ja, i varje fall finnes det en nedersta gräns, och det är räntabilitetsgränsen, under vilken ingen styrelse för verket och ingen Kungl. Maj:t torde vilja gå vid fastställandet av avgifterna. Men dessutom tror jag verkligen, att finansministern under de tider, då postavgifterna behövas för budgetära ändamål, icke medgiver sin kollega i kommunikationsdepartementet att göra några oskäliga sänkningar. Det är ju för övrigt faktiskt på det viset, att riksdagen får inflytande på avgifterna genom sin rättighet att beräkna nettot på verken, och om dess avgifter beräknas för högt eller för lågt, torde riksdagen icke underlåta att uttala sin önskan om ändring.

Då konstitutionsutskottets ärade ordförande säger, att det här är saker, som Kungl. Maj:t inte behöver bry sig om, så är det ett utslag av hans teoretiska inställning till denna fråga. Han har, om jag inte minns fel, flera gånger här talat om för oss, att Kungl. Maj:t inte behöver bry sig om riksdagens skrivelser det minsta, men i själva verket är det inte på det sättet. Jag hoppas, att de politiska förhållandena måtte bli sådana, att herr Reuterskiöld får tillfälle att sitta i regeringen åtminstone några månader. Han skulle då komma underfund med, att det inte alls går till på det sätt, som han utifrån föreställer sig, och som han möjligen kan läsa fram ur protokollen. Kungl. Maj:t är i hög grad beroende av riksdagens uttalade önsknings både i det ena och det andra hänseendet, och jag kan meddela utskottets ärade ordförande, att även ämbetsverken taga den allra största hänsyn till de motiveringar, som riksdagen har godkänt, när det gäller utskottsutlåtanden.

Den fråga angående tidningarna, som herr Björnsson särskilt förde fram, är ganska betecknande, tycker jag, för det sätt att måla en viss potentat på vägen, som åtskilliga ledamöter av kammaren här i dag ägnat sig åt. Herr Björnsson tycks tro, att både Kungl. Maj:t och ämbetsverken utan vidare falla undan för kritik i pressen och för där uttalade önskingar. Det är i så fall en fullständigt oberättigad tro. Varje önskemål, som kommer fram i pressen, prövas i ett modernt ämbetsverk. Jag skickar ut alla tidningar, som sändas in till mig, vare sig de innehålla ledare, insändare och annat, som berör mitt verk, till vederbörande byråchef och anhåller att få reda på hur saken ligger till. Om det finnes skäl för framförda kritik, tar verket omedelbart hänsyn till den. Men det har aldrig inträffat, att postverket, och jag tror inte något annat verk heller, har tagit någon som helst hänsyn till en kritik, som icke bygger på goda skäl och som icke avser att öka verkets förmåga att sköta sin uppgift gentemot allmänheten. Om tidningarna nu skulle slå sig tillsammans och enstämmigt upphäva höga rop på nedsättning av abonnemangstaxan för tidningar, så kan jag försäkra, att detta inte skulle medföra någon som helst påföljd, därest det inte kunde uppvisas, att förhållandena hade så ändrats, att postverkets kostnader väsentligen hade nedgått. Nog vet herr Björnsson, att man inte faller undan för varje kritik i pressen, om man är riksdagsman, och man gör det — det kan jag försäkra honom — inte heller som verkschef, men det är ens skyldighet att taga hänsyn till berättigade och välmotiverade önskemål. Det är lika mycket ens skyldighet att motsätta sig försök att spela ut oberättigade intressen och vinna seger åt dem. Och en regering, som fölle undan för oberättigade önskingar om taxenedsättningar från tidningarnas sida — utan att begagna det ryggstöd, som Kungl. Maj:t kan finna hos riksdagen, genom att lägga fram frågan för denna — den regeringen tycker jag verkligen skulle vara så dålig, att jag inte vill tro, att Sverige någonsin kommer att få en sådan regering.

Det var någon, som sade enskilt till mig här, att vi ju kunna få en fascistisk regering i Sverige, och då borde vi väl inte överlåta rätten att bestämma postavgifterna. Ja, mina herrar, få vi en fascistisk regering, så får den ju bestämma angående allting annat, som ligger under regeringens förvaltning, och då äro nog postavgifterna det minsta av de intressen, som kunna komma att läderas av en sådan regerings diktatur över detta land. Är riksdagen slagen till slant av en diktatur, ja då beslutar den riksdagen som diktatorn befäller. Äro förhållandena sådana som de för närvarande äro i Sverige, så ha vi en regering, som regerar efter de i grundlagen givna principerna och efter av folkrepresentationen uttalade önskemål, d. v. s. i demokratisk anda. Men hela detta problem behöver icke dragas in i denna fråga. Det har ingenting med denna fråga att göra, ty vare sig det ena eller det andra inträffar, så kan ett beslut i dag inte medföra någon skillnad. Om vi fortfara att ha demokrati, komma postavgifterna att bestämmas efter demokratiska grunder, även om de bestämmas av regeringen, och skulle vi, vilket jag anser vara omöjligt, hemfalla under en diktatur, så kommer diktaturen att bestämma postavgifterna, oavsett vad riksdagen kan önska i det ena eller andra avseendet.

Låt oss, herr talman, få skruva ned denna fråga på det plan, där den hör hemma, på det enkla praktiska plan, där jag har försökt hålla den och där jag till min stora glädje ser, att bevillningsutskottets ordförande också vill sätta den. Om vi göra detta, herr talman, så komma vi till det resultat, som herr Johan Nilsson i Kristianstad kom till, nämligen att Kungl. Maj:ts proposition bör bifallas.

Herr **Lindhagen:** Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta, där den siste talaren slutade, och då skulle jag kunna säga, att eftersom regeringen utnäm-

Ang. upp-
hävande av
postmedlens
karaktär av
bevilningar.
(Forts.)

ner alla ämbetsmän, bör den också bestämma alla lönerna. Tror någon, vill Örne förmodligen säga, att inte en regering, efter att ha hört sina kollegier, generaldirektörer med flera experter och fått deras goda råd, gör denna lönebestämning annat än på ett alldeles utomordentligt sätt?

Dylikt tal är ju det enklaste sättet att helt avskaffa svenska folkets rätt att sig självt beskatta.

Den nu föreliggande angelägenheten är inte en stor fråga, men det är en liten fråga i ett stort sammanhang, och därför kommer man in på hela saken. Då förstod inte Örne mig bättre än att han överhopade mig med okväden, enär jag ville ge ett perspektiv för frågan och talade om det enväld, expertisens enväld, diktaturens enväld, som sticker upp överallt, och benägenheten att frånhända riksdagen den ena befogenheten efter den andra i den s. k. finansiella smidighetens intresse.

Då tillät jag mig att draga ut konsekvenserna och även peka på den högsta diktatoriska smidighet, som en stor del av det svenska folket har legat på magen för, nämligen den, som har gått i graven alldeles nyligen. Ty denna smidighet skulle ju omflytta kapital från kapitalstarka länder till kapitalsvaga, och det skulle bli harmoni över det hela. Kan inte herr Örne tillägna sig en så pass vid syn, att han kan tillåta en talare att draga ut den diktatorisk-anarkiska oordningens konsekvenser? Herr Örne gjorde det själv under en tidigare debatt. Då hänvisade han just till att de, som försvarade tul-len å kondenserad mjölk, gingo i Kreugers ledband. Det står i protokollshäftet nummer 25 överst på sidan 17. Detta tillåter sig Örne, men om jag säger det, så har jag förverkat rätten att anses som en god domare. Vilka överord! Jag kan då tillägga, att när jag sade, att jag gjorde ett undantag och inte menade herr Örne, så menade jag icke minst honom i alla fall, men jag ville vara vänlig. Det övermod, han har lagt sig till med, sedan han blev generaldirektör, det kan vara ganska farligt.

Herr Bergström, David: Herr talman! När jag suttit här och åhört denna långa debatt, har jag inte kunnat underlåta att tänka mig tillbaka ett antal år i tiden, nämligen till den riksdag, år 1907, då ett annat utskott än konstitutionsutskottet slog vakt om den makt, som är lagd i riksdagens hand på detta område. Vilket utskott var detta? Jo, det talar herr statsrådet om i Kungl. Maj:ts proposition. Det var bevillningsutskottet. Det lät något annorlunda på den tiden ifrån bevillningsutskottets sida än vad man nu får höra från detta utskotts ordförande. Bevillningsutskottet — det var inte konstitutionsutskottet, det var bevillningsutskottet — vid 1907 års riksdag höll hårt på riksdagens makt på detta område. Samtidigt sade bevillningsutskottet ifrån, att det naturligtvis var och borde vara färdigt, liksom riksdagen borde vara färdig, att i de fall, då det krävdes, delegera till Kungl. Maj:t den rätt, som i långa tider varit delegerad till Kungl. Maj:t, nämligen att för vissa perioder, som av riksdagen fastställdes, och som på sista tiden fastställdes till överensstämmelse med riksdagsperioderna, bestämma på de områden, där detta var av nöden, vid förhandlingar med främmande makter. I detta avseende var man emellertid på det klara med att den makt, som grundlagen hade givit åt den svenska riksdagen, fortfarande borde vara i dess hand, men man var också på det klara med någonting annat, nämligen att i fall ändringar på detta område skulle ske, så borde det ske efter en noggrann utredning.

Nu lät bevillningsutskottets ärade ordförande oss förstå, att här föreligger en noggrann och fullständig utredning. Han angav också varifrån den härrörde, nämligen från de tvenne verk, som här hade yttrat sig: riksräkenskapsverket och statskontoret. Har bevillningsutskottets ordförande möjligen tagit del av dessa yttranden? Jag har tagit del av dem, och vi ha i konstitutions-

utskottet tagit del av dem. Men inte innehålla de någon ingående prövning av den fråga, som verkligen föreligger här för riksdagen. De innehålla allenast ett tillstyrkande. Det är alltsammans. De ingå inte i någon närmare prövning av den fråga, som här föreligger. Det är det, som i detta avseende verkligen behöves, nämligen en ingående prövning. Det är det, som jag anser, att man alltjämt har skäl att påkalla, och det är därför, som jag för min del fortfarande måste intaga samma ståndpunkt som utskottet har ställt sig på, nämligen att begära en sådan ingående utredning och prövning av frågan. Jag vågar vara förvissad om att i fall kammaren beslutar att hålla fast vid det kravet, så skall också en sådan utredning göras, och jag vill i det avseendet tillåta mig att säga, att när det är fråga om att flytta gränspålarna emellan regeringen och riksdagen på ett visst område, där riksdagen är av grundlagen tillerkänd en viss makt, då böra i den utredningen också deltaga representanter för båda statsmakterna, för både regeringen och riksdagen. Det är det enda sättet att lösa denna fråga så, att det tillfredsställer båda de parter, det gäller.

Det är därför, som jag för min del yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Strömberg* och *Örne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages till vilande för vidare grundlagsenlig behandling Kungl. Maj:ts i proposition nr 82 framlagda förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt *Ang. utskylls-strecket.* motion om ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 426, hade herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl. hemställt, att riksdagen måtte

1) såsom vilande antaga följande ändrade lydelse av R. O. § 16:

Valrätt tillkommer — — — utövas av

Ang. utskylds-
strecket.
(Forts.)

- a) — — — — —
b) — — — — —
c) — — — — —

d) den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, så vitt han icke genom avkortning, nedsättning eller efterskänkande, i den ordning särskilt stadgas, för dem upphört att häfta.

Till efterrättelse — — — inträffar.

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa riksdag av förslag till bestämmelser angående det sätt, varpå det till införande i R. O. § 16 föreslagna stadgandet om avkortning etc. skulle, i enlighet med i motionen angivna riktlinjer, av vederbörande myndigheter tillämpas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion II: 426 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1:o greve *Spens* och herr *Anderson* i Norrköping, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2:o) herrar *P. J. Gustafsson* och *Petersson* i Broaryd, som av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen ville med bifall till motionen II: 426 såsom vilande antaga följande förslag till ändrad lydelse av R. O. § 16:

Valrätt må dock ej utövas av

- a) — — — — —
b) — — — — —
c) — — — — —

d) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, så vitt han icke genom avkortning, nedsättning eller efterskänkande, i den ordning särskilt stadgas, för dem upphört att häfta.

Till efterrättelse — — — inträffar.

2) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa riksdag av förslag till bestämmelser angående det sätt, varpå det sålunda till införande i R.O. § 16 föreslagna stadgandet om avkortning, nedsättning eller efterskänkande av påförda utskylder skulle, i huvudsaklig överensstämmelse med de i motionen angivna riktlinjerna, av vederbörande myndigheter tillämpas.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Den föregående debatten har, kan jag förstå, tagit bort varje som helst intresse för detta ärende. Det är ju också ett konstitutionsutskottsärende, och som kammarens ledamöter nog se, är det en gammal bekant, som kommer igen här. Jag har inte förr om åren tagit del i debatten om denna sak, men genom en tillfällighet kom jag att få deltaga i utskottsbehandlingen av ärendet, och därför ber jag att nu få yttra några ord.

Vad utskottet anför som skäl för sitt avstyrkande är den gamla hänvisningen till 1918 års utredning. Vi ha sett mycket förändras under det gångna decenniet. Här ha kommit upp stora ting, och här ha stora ting fallit samman. Men det ser ut, som om det dock funnes någonting, som vore definitivt, som vore oföränderligt, som vore säkert. Det tycks vara den av utskottet åberopade utredningen från 1918. Den kan icke ändras. Några nya synpunkter kunna icke läggas, synes det, på den sak, som utreddes då.

Emellertid har det väl funnits kättare i alla tider, och det finns sådana även nu, nämligen personer, som våga hysa en annan uppfattning, i detta fall, att det är möjligt, ifall undersökning sker, att komma till sådana resultat, att man kan nå det syftsmål, som motionärerna här ha avsett. Och motionärerna och reservanterna tro på att det kan finnas möjlighet att lägga fram förslag efter en utredning, som kan på ett tillfredsställande sätt verkställa den sovring, vilken avses i motionerna.

De flesta äro väl ense om att när en skatt har debiterats på skattskyldiga, så bör om möjligt också denna skatt flyta in. Nu förklaras det, att här finnas så många personer, som äro oförmögna att betala sina skatter. Det torde också vara säkert, men huruvida detta gäller alla dem, som skolka från sina skatter, är man inte riktigt övertygad om. Den tankegång, som motionärerna gjort sig till tolk för, borde kunna stödjas en liten smula av en händelse, som har inträffat här i Stockholm för något över en månad sedan och som återgavs i pressen. Det var nämligen så, att 400 personer här i staden hade utsetts till ledamöter av taxeringsnämnder, men av dem var det inte mindre än 47, som fingo kasseras, därför att de föllo på bestämmelsen, att åtminstone taxeringsnämndernas ledamöter skola ha betalat sina skatter. När sådant kan förekomma, så menar jag, att det bör visa hän på att det är i statens och kommunernas intresse att försöka se efter, huruvida den där 1918 års utredning är definitiv och slutgiltig för alla tider eller om det finns möjligheter att eventuellt på andra vägar än de undersökta komma fram till ett resultat, som på ett bättre sätt ger stat och kommun vad som dem tillkommer.

Jag har också ibland förundrat mig över hur det kan vara möjligt, som man ibland ser i referat efter utskyldsstämmorna åtminstone i våra landsbygder, att de rena jordbrukssocknarna i regel visa den största procenten inbetalade skatter. När vi betänka, hur svårt läget är för jordbruket och hur svårt det varit de senaste åren, så kan det inte vara förmågan enbart, som medför den skillnaden, utan där måste också finnas en annan vilja hos jordbrukets män, en gammal tradition, som fortfarande binder dem att, så länge det finns någon möjlighet, fullgöra sina skyldigheter mot stat och kommun. Har den känslan avtrubbats i kommuner på andra håll, så tycker jag, att det är skäl, att vederbörande försöka med olika medel hjälpa upp känslan, eller, om det inte går, taga till några hårdare medel.

Ur denna synpunkt ha motionerna oupphörligt burits fram, och jag tillåter mig att anföra ett yttrande av en förutvarande ledamot av denna kammare, synnerligen högt skattad av oss alla, nämligen häradssekrivare Rooth, som en gång sade såsom replik, att kravet på fullgjord skatteplikt, så långt den går att utföra, icke kommer att tystna.

Nu har det invänts, att den väg, som motionärerna anvisat, inte är lämplig och bra. Det skulle ha förelegat ett förslag till den författning, som motionärerna hänvisa till, och man kan inte antaga grundlagsändringen såsom vilande, förrän sådant förslag föreligger. Emellertid kan man ju hänvisa till att vid flerfaldiga tillfällen riksdagen såsom vilande antagit grundlagsändringar, utan att de därmed förknippade följdförfattningarna ha varit framlagda. Därför torde inte det skälet behöva vara avgörande, när det gäller att taga ställning till frågan huruvida man vill åstadkomma några åtgärder på det här området eller icke.

Med hänvisning härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Petersson i Broaryd vid utskottsutlåtandet avgivna reservationen.

Herr Sundberg: Herr talman! Vid 1930 års riksdag yrkades i kamrarna, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t

Ang. utskylds-
strecket.
(Forts.)

Ang. utskylds-
strecket.
(Forts.)

mätte låta utarbета och under löpande andrakammarperiod för riksdagen framlägga sådana bestämmelser i grundlagen, att åtnjutande av rösträtt till riksdagens andra kammare måtte göras beroende av påförda utskylders erläggande under de tre sistförflutna kalenderåren, där ej oförvållad oförmåga är för handen. Riksdagen avlog detta yrkande. Med anledning härav ha nu medlemmar av bondeförbundet tagit saken i egen hand och i motioner till kamrarna själva framlagt förslag till sådana grundlagsbestämmelser.

Detta förslag till grundlagsbestämmelser har icke kunnat godtagas av utskottsmajoriteten. Kamrarnas ledamöter torde finna, att utskottsmajoriteten härvid icke ingått i bedömande av frågan, huruvida det föreslagna politiska utskyldsstrecket bör införas eller icke, och alltså icke heller i vilken omfattning sådan skulle kunna ske. Förslaget avfattning har nämligen ansetts lida av sådana bristfälligheter, att ett bifall till det redan av denna anledning måste vara uteslutet. Utskottet har icke, såsom den föregående talaren sagt, på något ställe åberopat 1918 års utredning. Utskottet har undersökt, huruvida det i motionen angivna syftet att i samband med införande av rösträttsstrecket bereda de oförvållat häftande rösträtt, går att vinna genom bestämmelser av det innehåll, som ifrågasättas av motionärerna. Härvid har utskottet funnit, att det inte går för sig att på detta sätt genom tilläggsbestämmelser i gällande föreskrifter om avkortning av krono- och kommunalutskylder från skattskyldighet befria personer, som häfta på grund av oförvållade omständigheter. Härjämte har utskottet velat erinra om att i den mån ändring av villkoren för åtnjutande av rösträtt till andra kammaren skall ske, sådana bestämmelser måste, såsom ägande grundlags karaktär, klart utformade införas i riksdagsordningen och icke blott antydast genom hänvisning till annan författning, stiftad i annan ordning än grundlag.

Vad nu beträffar den första frågan, d. v. s. anknytningen till gällande bestämmelser om avkortning, så synas motionärerna ha tänkt sig, att sådana ändringar skulle kunna verkställas i kommunallagarna och uppbördsreglementet, att skattskyldig, som icke betalat sina utskylder, skulle kunna göras gottstående, d. v. s. icke häftande, om det kan utredas, att betalningsförsummelsen berott på oförvållade omständigheter. Häremot torde böra invändas, vad nu först beträffar kommunalutskylderna, att en dylik anordning skulle kunna medföra en högst betydande inskränkning av kommunernas möjlighet att utkräva sina skatter, en inskränkning, som naturligtvis kommunalt intresserade personer inte kunna gå med på. För närvarande kan avkortning av kommunalutskylder huvudsakligen ske endast där särskilda omständigheter påkalla ett efterskänkande, och för beslut härutinnan erfordras kvalificerad majoritet. Jag frågar nu: kan man tänka sig, att dessa bestämmelser om efterskänkande utvidgas med föreskrift, att efterskänkande och avkortning skall ske i alla fall, där man anser, att häftandet beror på oförvållade omständigheter? Uppenbarligen inte. Detta skulle ju i synnerligen hög grad minska möjligheten för kommunerna att få in sina skatter, ty vem säger, att en person, som vid en viss tidpunkt häftat på grund av oförvållade omständigheter, sedermera, då förhållandena ändrat sig för honom, är oförmögen att betala vad han häftar för? Inte kan det väl vara lämpligt, att kommunerna släppa ifrån sig rätten att framdeles taga ut dessa utskylder.

De ifrågasatta ändringarna skulle för övrigt bereda en god jordmån för politisk spekulation, då ju avgörandet är överlämnat till de efter politiska grunder utsedda fullmäktige. Ett härskande parti skulle uppenbarligen kunna komma att såsom det enda skälet för efterskänkande och avkortning lägga önskemålet att bereda rösträtt åt så många som möjligt av sina meningsfränder. Bestämmelsen om kvalificerad majoritet upphjälper inte saken, ty en

minoritet skulle ju då också kunna av politiska grunder sätta sig emot efter-*Ang. utskyldes-
streckel.*
(Forts.)

skänkanden och avkortningar, som vore skäligen grundade. Om sålunda det av motionärerna förordade tillvägagångssättet är otänkbart beträffande kommunalutskylderna, så är det ännu mera omöjligt i fråga om kronoutskylderna. Bestämmelserna uti gällande uppbördsreglemente stadga, i de delar, som äro av betydelse för det ifrågavarande ärendet, att avkortning må äga rum, då den skattskyldige saknar utmättningsbara tillgångar till utskyldernas gäldande och införsel enligt gällande bestämmelser icke kan äga rum. Detta är ju den stora mängden av häftande, men i denna stora skara ingå både de, som kommit att häfta utan eget förvällande, och de, som häfta på grund av slarv eller oordentlighet eller, som man brukar säga, både fåren och getterna. Om man nu skulle tänka sig ett stadgande, att alla, rörande vilka avkortning beslutats, skulle göras gottstående, d. v. s. icke häftande, så att de få rösta, så skulle ju rösträtt tillkomma både fåren och getterna. Men detta är ju inte meningen, utan meningen är att man skall skilja på fåren och getterna. Men hur detta skall kunna ske vid avkortning av kronoutskylder är svårt att räkna ut. Avkortning föreslås som bekant av vederbörande magistrat och landsfiskal samt beslutas av K. B. Avkortningsförfarandet beträffande kronoutskylder innefattar icke, såsom avkortningsförfarandet i fråga om kommunalutskylder, ett efterskänkande, utan innebär endast, att vidare åtgärder för indrivning *tills vidare* inställas. Den skattskyldige anses fortfarande häfta även efter avkortningen. I överensstämmelse härmed upptogos under det tiotal år, då vi hade politiskt skattestreck, såsom häftande även de i avkortningslängderna upptagna personerna.

Det torde genom vad jag sålunda påpekat vara uppenbart, att det icke går för sig att, som reservanternas i reservationen nr 2) förmoda, införa ett avkortningsförfarande, som får rösträttsverkningar i den antydda riktningen. Reservanternas ha ju icke kunnat giva någon antydning om hur det skall gå till. Jag vill säga, att om man skulle tänka sig en sådan avkortningsanordning, så skulle den ju fullständigt sönderbryta gällande principer och föreskrifter rörande uppbörd och indrivning av utskylder. Problemställningen skulle bli omkastad helt och hållet. Skattebetalningen skulle bli beroende av rösträtten, i stället för att rösträtten skall vara beroende av skattebetalningen.

Det har på grund härav stått klart för utskottet, att om ett politiskt skattestreck skall införas, syftet att bevara rösträtten åt de s. k. fåren icke kan vinnas annat än genom särskilda lagbestämmelser om prövning av ansökningar från häftande personer om rösträtt på grund av att de kommit att häfta genom oförvällade omständigheter. Men då genom sådana lagbestämmelser skulle komma att avgöras, om rösträtt skall tillkomma eller icke tillkomma den ena eller den andra vid val till riksdagens andra kammare, har utskottet ansett, att de bort insättas i riksdagsordningen och icke i en författning, som är stiftad i annan ordning än grundlag. I motsatt fall skulle ju rösträttsbestämmelserna i dessa delar kunna ändras när som helst, medan de i övriga delar skulle vara underkastade de bestämmelser, som gälla för stiftande och ändring av gällande grundlag. Bestämmelserna om villkoren för rösträtt tillhöra ju grundlagens innersta väsen och lägga ju grunden för bildandet av andra kammaren. Därför måste givetvis allt vad som rör rösträtt till andra kammaren införas i grundlag, d. v. s. i riksdagsordningen.

Nu har emellertid från reservanternas sida gjorts gällande — jag talar nu om reservationen nr 2 — att grundlagarna skulle kunna kompletteras och även ofta kompletterats genom bestämmelser, som antagas i annan ordning än grundlag. Detta bestrides icke, när det gäller följdförfattningar, som äro av administrativ art eller av beskaffenhet att icke ha någon inverkan i fråga

Ang. utskylls-
strecket.
(Forts.)

om grundlagsstadgandets innebörd eller tolkning. Men detta är just vad den av motionärerna antydda följdörfattningen, liksom också en särskild lag om prövning av ansökningar av häftande personer, skulle få. De exempel, som återopats i reservationen, äro typiska exempel på fall, då det går an att till grundlagen anknyta en följdörfattning. Det ena exemplet rör sig ju blott om utflyttande ur grundlagen av bestämmelserna om sättet för verkställandet av omröstning och överförande till de reglementariska föreskrifterna, dit de ju i själva verket höra. Men här är det ju fråga om något helt annat, nämligen utflyttandet ur grundlagen av sådant, som måste stå där, nämligen bestämmelser angående villkoren för rösträtt. Det andra exemplet rörde sig ju blott om att, sedan riksdagen antagit en lag om fortlöpande kontroll över monopolistiska sammanslutningar å näringslivets område, i tryckfrihetsförordningen infördes bestämmelser, avseende sekretess för uppgifter, som infordrades i och för denna kontroll. Icke heller detta fall kan anföras som belägg för oriktigheten av utskottets ståndpunkt i denna del.

Herr talman! Jag anser mig nu ha å utskottets vägnar tillräckligt angivit utskottets ståndpunkt i föreliggande fråga och ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Spens: Herr talman! Vid utskottets utlåtande har jag fogat en blank reservation, och jag skall därför be att få yttra några ord.

Det har allt sedan 1921, då skattestrecket med avseende på rösträtten vid val till riksdagens andra kammare borttogs, varit ett önskemål bland de borgerligt sinnade i landet, att detta skattestreck skulle med det snaraste i en eller annan form återinföras. Då nu frågan upptagits genom den föreliggande motionen, har jag inom utskottet ansett det önskvärt, att ett grundlagsförslag i sådan riktning skulle antagas vid denna riksdag, på det att frågan icke måtte uppskjutas under minst fem år. Då motionärernas förslag emellertid ej syntes framkomligt av skäl, som nu här anförts av herr Sundberg, så önskade jag i utskottet, att bestämmelsen om fullgjord skattebetalning skulle av utskottet föreslås att lyda så som den var före rösträttsreformen 1921 och att sålunda det i motionen uppställda villkoret »så vitt den skattskyldige icke genom avkortning, nedsättning eller efterskänkande, i den ordning särskilt stadgas, för dem upphört att häfta», skulle uteslutas. Det visade sig emellertid i utskottet, att detta förslag där icke hade någon utsikt till framgång.

Jag kan nu icke göra något sådant yrkande här, emedan det skulle gå utöver motionens ram och herr talmannen icke skulle kunna framställa proposition på ett sådant yrkande. Jag skall därför nu, herr talman, icke göra något yrkande.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den föreliggande frågan skulle egentligen icke ha föranlett att jag här yttrade mig, eftersom jag inte deltagit i utskottets handläggning därav — jag har varit förhindrad att närvara vid det tillfället — men det är en omständighet, som gör, att jag anser mig ändå böra säga ett par ord beträffande dels den motivering som utskottet självt givit och dels den kommentar till denna motivering, som den förste ärade talaren här gav.

Det är det egendomliga med denna utskottets motivering, att utskottet däri formellt frånträder sin tidigare intagna ståndpunkt, då utskottet avstyrkt likartade motioner. Förut har man alltid direkt hänvisat till 1918 års utredning och sagt, att den är klar. Man har velat gå förbi detta faktum, som motionärerna riktat uppmärksamheten på, att det finnes en tredje utväg, som i 1918 års betänkande aldrig berörts. Nu tycks utskottsmajoriteten emellertid ha kommit underfund med att man inte längre kan blunda för att denna tredje utväg finnes och att den icke berörts i 1918 års betänkande. Men, om vi läsa

utskottets motivering, finna vi att detta 1918 års betänkande kommer igen i alla fall i utlåtandet, fastän det icke nämnts något därom.

Det ser ut, som om utskottsmajoriteten nu inte hade haft klart för sig, vad det var fråga om år 1918. Majoriteten säger nämligen att en »anknytning till särskilda författningar» kan näppeligen »ske annat än genom hänvisning till en av Konung och riksdag stiftad lag om prövning av ansökningar från häftande personer, huruvida de, oavsett att de icke guldit sina utskylder, likväl böra tillerkännas rösträtt på grund av oförvållade omständigheter». Det var ju den frågan, som år 1918 behandlades, men då sade 1918 års kommitté, att en sådan prövning var omöjlig. Man kan inte sätta till någon särskild nämnd för denna prövning; det är odiöst och den blir politiskt färgad o. s. v., sade man. Jag erkänner riktigheten av detta. Man kan inte heller lämna prövningen till vanliga myndigheter, ty det är en aldeles för ömtålig politisk fråga. Nu säger emellertid utskottet, att det kan inte ske på annat sätt än i formen av en sådan lag, och så säger utskottet vidare, »att en sådan lag skulle innehålla för valrätten till riksdagens andra kammare avgörande bestämmelser, om vilkas lämplighet utskottet i anledning av förevarande motion ej ansett sig böra ingå i prövning».

Men det är ju den prövningen, som 1918 års utredning gjorde och angav i sitt betänkande, vilket utskottet under alla föregående år anslutit sig till! Nu har utskottet tydligen vaknat till insikt om att det måste sättas frågetecken vid påståendet, och det är därför som utskottet inte vill denna gång ingå i fortsatt undersökning av saken. Jag måste säga, att jag betecknar detta såsom ett framsteg, ehuru det på samma gång för mig framstår såsom en liten förvirring i fråga om begreppen och i fråga om vad som verkligen tidigare har sagts. Skulle jag nu få tolka detta såsom ett steg till något bättre, vore det ju alltid något, men det är inte mycket!

När man så motiverar ståndpunkten så, att man skall göra en lag om prövning av ansökningar angående erhållande av rösträtt, så är det emellertid just det, som motionärerna velat *förebygga*. Det är *inte* alls tal om att göra *ansökningar om att få rösträtt*, fastän man inte betalat utskylderna, när man kan styrka, att detta är beroende av oförvållade omständigheter, utan vad motionärerna velat vinna är, att man *ansöker om befrielse från betalningsskyldighet vid den tid, då uppborädsstämman hålles, utan samband med röstlängdens uppförande*. Denna fråga om avkortning av sådana utskylder är redan för kommunalutskyldernas del löst i kommunalstyrelselagen, där avkortningsregler äro givna och där, enligt bestämmelserna, vid oförvållad oförmåga eller, som det heter, under »verkligt ömmande omständigheter» en befrielse för vederbörande skattskyldige kan av kommunalstämman med två tredjedelars majoritet beslutas. Vad som då skulle kunna komma i fråga med hänsyn till kommunala förhållanden är således endast en liten utbyggnad av den redan befintliga bestämmelse, som nu tillämpas; och varför man kan behöva en utbyggnad är just därför — som det i andra kammaren för flera år sedan påpekades — att det finns kommuner, där sådana ansökningar skulle kunna inkomma i sådan mängd, att stämman ej skulle medhinna prövningen. Nu är situationen förändrad så till vida, att debiterings- och uppborädsstämman ej justeras av kommunalstämman utan av kommunalnämnden, men det kan finnas skäl att göra kompletterande bestämmelser i alla fall. Är det då någon, som tror, att sådana kompletterande bestämmelser icke skulle kunna göras i lag, utan ovillkorligen behöva stå i grundlag.

Vad sedan gäller utskylderna till staten, kunde jag inte riktigt följa med den ärade talesmannen för utskottet, då han sade, att avkortning inte skulle ha befriande verkan. Såvitt jag förstår är det tvärtom så, att avkortning medför sådan verkan. Uppborädsreglementets 26 § säger, att för såvitt avkortade

Ang. utskyld-
streckel.
(Forts.)

Ang. utskylds-
strecket.
(Forts.)

utskylder sedermera frivilligt betalas, skola de mottagas. Uppbördsreglementet har tre omständigheter för avkortning. Den ena gäller sådana fall, då det förekommer dubbelföring på två personer; den andra att utskyld oriktigt påförts en person — och det vill väl inte ens utskottets talesman här påstå, att dessa personer fortfarande skola vara betalningsskyldiga. Den tredje omständigheten gäller det fallet att den skattskyldige saknar utmättningsbara tillgångar, men i det fallet säger lagen uttryckligen, att man får inte göra avkortning, förrän en noggrann undersökning gjorts. Bestämmelsens innehåll blir sålunda det, att vid *avskrivning* står skulden kvar men vid *avkortning* icke. Det är klara ord i 26 §; eljest hade inte heller den här bestämmelsen om frivillig betalning, som är sista punkten i 26 §, erfordrats. Men det är skillnad mellan avkortning i fråga om kommunalutskylder och avkortning enligt allmänna uppbördsreglementet, alltså i fråga om kronoutskylderna, därför att avkortningsinstitutet såsom kommunalt rättsmedel har flera grunder än vad det institutet har i uppbördsreglementet.

Nu är det emellertid också så, att om man skulle få en bestämmelse om uppbördsreglementets komplettering rörande avkortningsförfarandet, är det inte något, som river upp avkortningsreglerna eller uppbördsreglementets bestämmelser. Det kunde gott utan all risk finnas en tredje punkt, att man må befrias på grund av oförvållad oförmåga, och det är vad som behöver tilläggas, men ingenting annat. Jag kan heller inte finna den åtgärden vara så synnerligen omöjlig att vidtaga, utan tvärtom låter det sig väl göra, om man giver de kommunala myndigheterna tillfälle att yttra sig.

Nu sade den ärade talaren för utskottet här, att det går inte an, utan det får lov att stå i grundlag, och för att stryka under detta ännu mer, sade han något, som jag inte kan följa, ehuru jag sätter det allra största värde på hans ömdöme eljest och på den skicklighet, varmed han distingverar frågor ur olika synpunkter och med hänsyn till olika fall. I detta fall kan jag emellertid inte finna, att den vanliga klarheten gjort sig gällande. Han sade nämligen det, att det är mycket sant, att det förekommer sådana fall, då man låter grundlagsfrågors beslutande eller avgörande bli beroende av sedermera upptagen lag, som provas, men då gäller det följdbestämmelser. Mina herrar! Äro alla sådana bestämmelser, som så att säga vila på en bestämmelse i grundlagen, äro de följdbestämmelser? Rösträttsreglerna om politiska val finnas i grundlag, men bestämmelserna om den proportionella valmetoden återfinnas i vallagen. I grundlagen står det bara, att det skall vara proportionell valmetod, men det står ingenting om vad det skall vara för slags proportionell metod. Det gäller väl ändå ganska *grundläggande* ting! — Hur är det i fråga om den öppna vateringen? Jo, det står i grundlagen, att det skall användas öppen vatering, men det säges där ingenting om hur denna skall gå till. Inte kan man väl då säga, att bestämmelserna därom bli följdbestämmelser! Då man tog den öppna vateringen, måste man väl ha haft vetskap om vilka olika möjligheter därför som förelågo, och det hade man också.

Om jag nu håller mig till det föreliggande fallet om rösträtten, så frågar jag mig: I fall det är så, att rösträtten är förlorad, om man blir varaktigt omhändertagen av fattigvården, var finner man då bestämmelserna därom? Måste de finnas i grundlag? Nej, de finnas i den äldre fattigvårdslagen! Om jag vidare frågar: Vem blir röstberättigad? så finner jag, att den grundläggande bestämmelse, som ger svar på den frågan, återfinnes i mantalsskrivningsförordningen — men den är inte grundlagsbestämd. Alla dessa bestämmelser äro dock i högsta grad grundläggande, ja, de äro till den grad grundläggande, att det enligt mantalsskrivningsförordningen finns folk, som inte får rösträtt — bland andra viss del av lappbefolkningen. Jag måste då säga mig, att utskottets distinktion härvidlag inte är hållbar, utan att det står kvar som ett faktum,

att grundlagsbestämmelser kunna kompletteras, oavsett om detta innebär följd eller grund. De kunna kompletteras genom allmän lagstiftning. Och i det fallet är det så mycket mindre skäl att underlåta att göra det som den kompletterande bestämmelsen här inte skulle hänföra sig till rösträtten utan till avkortningsrådet. Och ingen har väl ifrågasatt, att detta skulle ingå i grundlag lika litet som frågan om vem som skall få åtnjuta fattigvård, vem som skall mantalsskrivas eller vem som skall finnas vara försatt i konkurs eller satt under förmyndare — vilka ju icke heller äro röstberättigade. Jag tror således, att utskottets synpunkt på denna fråga uppenbarligen icke är hållbar.

Spörsmålet är sålunda inskränkt till detta: kan man eller kan man icke antaga det föreliggande förslaget om rösträtt, utan att veta, vilka de bestämmelser bliva rörande avkortning men icke rörande rösträtten, som hava begärts? Vad det gäller nu, det är att göra förslaget allenast vilande, och jag tror, att den ärade talesmannen för utskottet i en annan fråga, som kom från ett annat utskott, stod på den linjen, att en grundlagsändring mycket väl skulle kunna göras, utan att ett lagförslag samtidigt förelåg. Det var ett ärende, som kom ifrån andra lagutskottet, och det fanns många reservanter för en sådan framställning, för vilken det talades mycket här i kammaren. Men därtill kommer, att ett antagande nu betyder icke något annat än antagande av förslaget som vilande; och sedan kan man skjuta på frågan vid nästa riksdag till dess slut, tills man har fått några bestämmelser, som Kungl. Maj:t eventuellt förelägger riksdagen, precis så som det skett i tidigare fall. Det föreligger varken formella eller reella svårigheter härför, så att jag kan inte finna annat än att kammaren bör, om den vill, kunna med full trygghet bifalla den här föreliggande reservationen av herrar Gustafsson och Petersson i Broaryd, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Hansson, Gustav: Konstitutionsutskottets ordförande har här riktat vissa anmärkningar emot den motivering, som utskottet har presterat. Jag ber då få säga, att vi inom utskottet, trots skiljaktigheter i själva sakfrågan, funno, att den föreliggande motionen icke kunde bifallas. Vi enade oss därför om att framgå med en neutral motivering, en motivering vari vi allesamman kunde instämma, trots de olika uppfattningar vi hysa i fråga om själva saken. Vi ha således varken ifrån socialdemokratisk sida eller från dem som ha annan uppfattning velat framföra våra särskilda synpunkter i denna fråga, och jag skall inte heller nu göra det, eftersom vi under föregående riksdagar vid så många tillfällen dryftat densamma. Jag skall därför inskränka mig till att med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den av herrar P. J. Gustafsson och Petersson i Broaryd vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Ang. utskylds-
streckket.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herrar P. J. Gustafsson och Petersson i Broaryd vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg m. m.; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang.
dispositionen
av fröken
Alma Rude-
lius kvar-
lätenskap.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av väckt motion om avstående av viss del av allmänna arvsfonden tillfallen kvarlätenskap efter fröken Alma Rudelius.

I en inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* väckt motion, nr 163, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlätenskapen efter fröken Alma Rudelius måtte avstås vad som åtginge för beredande åt fru Ellen Macintosh av en mot avkastningen av hennes arvsandel enligt äldre lag svarande livränta.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att fröken Hesselgrens ifrågavarande motion, I: 163, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Kvarnzelius*, *Bergqvist*, *Svensson* i Kompersmåla, *Johansson* i Fredrikslund, *Asplund*, *Bergström*, *Hellberg* och *Holmgren* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av fröken Hesselgrens förevarande motion, I: 163, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under förnyat övervägande, huruvida och i vilken omfattning Ellen Macintosh borde beredas livränta ur den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlätenskapen efter fröken Alma Rudelius från Gränna.

Herr **Bergström, Albert**: Utskottet har, som det ju synes i utlåtandet, anfört två skäl för sitt avslagsyrkande på fröken Hesselgrens motion, dels att de av Alma Rudelius' kusiner gjorda framställningarna om att arvet efter henne skulle till dem efterskänkas icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, dels att varken vid domstolsförhör eller eljes något framkommit, som giver stöd åt den uppfattningen, att Alma Rudelius haft för avsikt att giva sina kusiner något av sin kvarlätenskap. Jag och mina medreservanter ha icke blivit övertygade av dessa utskottsmajoritetens skäl.

I lagen om arv heter det i 5 kap. 3 §: »Arv, som tillfallit fonden (arvsfonden) må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära.» Alltså är det billighets-skälen, som skola vara den avgörande faktorn vid avstående av arvsfondens rätt till arv.

I det föreliggande fallet finnas klart och tydligt billighetsskäl. Sökanden, som motionen avser, är skyldeman till arvlåtaren och uppfyller alltså även villkoret att ha stått arvlåtaren nära. Hon är sjuttiofem år gammal och fat-tig och förtjänar ett knappt levebröd med att ge språklektioner. Kammaren har nyss bifallit Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta proposition nr 160 och, som jag förmodar, kommer andra kammaren också att fatta samma beslut, varigenom åt Per och Lars Norling avståtts viss arvsrätt efter deras kusin Per Olof Edman. Dessa sökande ha ej heller visat, att arvlåtaren i fråga om sina dispositioner särskilt manifesterat sitt intresse för dem, d. v. s. arvlåta-ren har icke heller här visat någon avsikt att giva sina kusiner något av sin kvarlåtenskap. I detta fall voro förhållandena precis desamma som i det ären-de, det nu rör sig om.

Kungl. Maj:ts beslut om avslag på sökandenas ansökningar i fråga om ar-vet efter Alma Rudelius är meddelat den 2 oktober 1931, och propositionen beträffande avståendet i vissa fall av arvsfondens rätt till arv, bland annat efter Per Olof Edman, d. v. s. den proposition, som nyss bifallits, är daterad den 26 februari 1932. Skulle man inte kunna våga den förmodan, att Kungl. Maj:t numera funnit skäl att tolka arvslagens bestämmelser något vidare och därför ej heller skulle anse det vara så märkligt eller förmätet, om riksdagen skulle anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om arv efter Alma Rudelius under förnyat övervägande.

Kammaradvokatfiskalen har liksom i fallet Edman-Norling tillstyrkt kusinernas ansökan med åberopande av nära släktskap och av billighetsskäl. Utom av kammaradvokatfiskalen har Ellen Macintoshs ansökan tillstyrkts av landshövding Hammarskjöld, och man kan vara övertygad om att de for-mellt juridiska synpunkterna noga beaktats av dessa båda herrar, ty ingen-dera av dem är känd för att låta känslsamheten springa bort med det juri-diska övervägandet.

I statsutskottet gavs en upplysning, att ett vittne vid en rättegång i Gränna om arvet skulle ha under rättegången meddelat, att Alma Rudelius sagt, att hon ej önskade, att hennes släktingar skulle arva henne. Jag kunde för min del då icke svara på detta eller göra någon invändning däremot, därför att jag hade icke den handling till hands, varur denna upplysning var hämtad, och jag vågade icke lita på mitt minne. Men jag såg sedan efter, då jag fick tag i handlingen. Där står mycket riktigt så, men det står därefter, att vid nästpåföljande rättegångstillfälle återtog detta vittne sitt påstående. Alltså kan det vittnesmålet ej ha något som helst inflytande på denna sak.

Då till allt vad som nu framhållits kommer, att Alma Rudelius avled alle-nast tjugufem dagar efter det arvslagen trädde i kraft, och det alltså är ett tydligt gränsfall, fastän det formellt juridiskt sett icke kan falla under över-gångsbestämmelsen, så synes det mig, att alla skäl tala för att ärendet borde komma till förnyad omprövning.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Widell: Herr talman! Jag var för min del en motståndare till bort-tagandet av kusinernas arvsrätt, men sedan en lag i laga ordning är antagen av riksdagen och promulgerad av Kungl. Maj:t, måste den efterlevas. Det är nu fråga om huruvida det finnes skäl att dispensera från denna lag. Det med-ges ju i lagen möjlighet till viss dispens, om det nämligen gäller efterskän-

Ang.
dispositionen
av fröken
Alma Rude-
lius kvar-
låtenskap.
(Forts.)

Ang.
dispositionen
av fröken
Alma Rude-
lius kvar-
lätenskap.
(Forts.)

kande till förmån för skyldeman eller person, som stått den avlidna nära. Nu är frågan den, om dessa kusiner verkligen kunna sägas i lagens mening ha stått den avlidna nära. Såvitt man vet, har den avlidna haft praktiskt taget ingen beröring med dem. De ha varit så gott som främlingar för varandra under en lång följd av år. Om man skall giva dispens från lagen på grund av billighetsskäl, måste man vara mycket försiktig, ty eljest komma konsekvenserna att bli synnerligen vidlyftiga, och man har all anledning att taga sig till vara för dem.

Nu åberopa reservanterna, och den föregående ärade talaren har gjort detsamma, att det icke endast är billighetsskäl här utan även det skälet, att dödsfallet inträffade så kort tid efter sedan lagen hade trätt i kraft, d. v. s. endast tjugufem dagar efter. Ja, det är sant, men om meningen vid lagens antagande hade varit, att fall, som inträffade någon tid efter dess ikraftträdande, skulle kunna bedömas efter äldre rätt, skulle det naturligtvis ha sagts ifrån i promulgationslagen, men denna säger uttryckligen, att endast sådana fall, som inträffat före lagens ikraftträdande, skola bedömas efter den äldre lagen. Visserligen trädde lagen i kraft först tjugufem dagar före dödsfallet, men den hade då varit promulgerad i ett halvt år och var nog allmänt känd.

För min del vill jag ärligt erkänna, att jag var från början i statsutskottet mycket tveksam om detta fall, och det föreföll mig, som om här kunde föreligga skäl att göra ett undantag men då upplystes det i statsutskottet, såsom den föregående ärade talaren nämnde, att vid vittnesförhör inför Gränna rådstuvurätt meddelats, att den avlidna före dödsfallet underrättats, att, därest hon icke upprättat testamente, komme arvet att tillfalla allmänna arvsfonden, och hon hade då förklarat: Ja, det har jag ingenting emot. Detta måste ju tolkas så, att hon ej önskade, att kusinerna skulle erhålla arv.

Nu har den föregående ärade talaren sagt, att detta vittne skulle vid följande rättegångstillfälle ha tagit tillbaka sin vittnesutsaga. Huruvida vittnet gjort detta, vill jag lämna osagt, jag känner ej till den saken. Det har för mig varit obekant, tills jag nu hörde det. Det förefaller mig dock föga troligt, att ett vittne skulle fullständigt taga tillbaka en sådan utsaga. Det hade ju varit att själv bekänna sig ha begått mened. förefaller det mig, och det är ej mycket troligt, att vittnet skulle ha gjort det, utan det har väl endast varit någon rättelse. Emellertid om det förhåller sig så, skulle detta väl möjligen varit ett skäl för att statsutskottet skulle taga denna sak under förnyat övervägande. Men en återremiss är nu fullständigt meningslös, då andra kammaren, efter vad jag erfarit, redan bifallit utskottets förslag och på grund därav frågan om en skrivelse till Kungl. Maj:t är fallen.

Då jag anser, att mycket goda skäl föreligga för statsutskottets hemställan, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergström, Albert*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang.
dispositionen
av fröken
Alma Rude-
lius kvar-
låtenskap.
(Forts.)

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i 6 § lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd m. m., ävensom Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln gjorda framställning om anslag för tillfällig förstärkning av arbetskrafterna i nedre justitierevisionen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner om införande av tull å ammoniumsulfat.

Om tull å
ammonium-
sulfat.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 171 i första kammaren av herr *Nylander* och nr 244 i andra kammaren av herr *Olson* i Göteborg, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av tulltaxenummer 203 i gällande tulltaxa, att ammoniumsulfat åsattes en tull av 5 kronor för 100 kilogram.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 171 av herr *Nylander* och II: 244 av herr *Olson* i Göteborg, om införande av tull å ammoniumsulfat, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Boman*, *Lithander*, *Forssberg*, *Wijkström* och *Anderson* i Storegården, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 171 av herr *Nylander* och II: 244 av herr *Olson* i Göteborg, besluta, att till taxenummer 203 i gällande tulltaxa skulle fogas en anmärkning av följande lydelse:

Anm. För ammoniumsulfat, inkommande under tiden 1 juli 1932—30 juni 1933, skall tull utgå med 3 kronor för 100 kg.

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad: Herr talman! Den motion, som varit föremål för behandling och utlåtande i nu föreliggande betänkande, innebär att tullen på ammoniumsulfat skulle sättas till 5 kronor per 100 kg. Det har framförts synnerligen starka skäl för att en tull borde stödja denna fabrikation. Den har av utskottet remitterats till ämbetsverken, och utlåtanden ha

Om tull å
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

inkommit. Det har avgivits ett gemensamt utlåtande från kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, och innan ämbetsverken skickade in detta sitt utlåtande till bevillningsutskottet, ha dessa i sin ordning hört åtskilliga sakkunniga på detta område, varibland jag särskilt ber att få nämna rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap och även Svenska lantmännens riksförbund. Dessa ha ur olika synpunkter tillstyrkt, att det måtte vidtagas sådana åtgärder, att fabrikationen av denna vara kunde bibehållas inom landets egna gränser. Ämbetsverkens, nämligen kommerskollegii och lantbruksstyrelsens utlåtande utmynnar i ett förslag, att tullen måtte sättas till 3 kronor per 100 kg, alltså något lägre än motionärerna föreslagit. Vidare ha ämbetsverken föreslagit, att man skulle begränsa tiden för att avvakta och se hur utvecklingen kunde bli på detta område, och därför skulle tiden begränsas till tre år.

Utskottsmajoriteten har erkänt, att det torde av den föreliggande utredningen framgå, att utländska tillverkare av ammoniumsulfat numera på den svenska marknaden avsätta denna vara till priser, vilka kunna anses innefatta dumping. Men sedan övergår utskottet till att hysa vissa betänkligheter mot att gå med på någon stödaktion och det säger här: »Emellertid synes det icke vara lämpligt att för sådant ändamål åsätta tull å varan och detta bland annat därför, att marknadsförhållandena lätt kunna vid en tidpunkt, som icke låter sig på förhand beräkna, undergå sådana förändringar», etc. — Men när man velat inskränka tiden för tullens verkan till en begränsad sådan — ämbetsverken ha föreslagit tre år, och reservanterna ha varit så försiktiga, att de endast föreslagit ett år, för att man skulle avvakta tiden — så menar jag, att med en sådan anordning har man också slagit undan det skäl, som utskottet anfört, att man skulle vänta på det resultat, som 1928 års tullkommitté kan komma till, när det gäller såväl denna fråga som andra frågor. Om man begränsar tiden till enbart ett år, är man ju ej bunden på något sätt, ty innan den tiden kan ju icke kommitténs resultat ligga på riksdagens bord. Jag förstår ju väl — jag borde ha mera kännning, i varje fall lika mycket kännning med detta som någon annan — att det i dessa tider får anses vara synnerligen betänkligt att vidtaga sådana åtgärder, som kunna fördyra en nödvändighetsvara för jordbruket, och ur den synpunkten förstår jag ju dem, som varit emot att man skulle stödja förslaget om införande av en tull. Men det erkännes ju från olika håll, att varan säljes till ett så lågt pris, som för närvarande är förhållandet, att det är under produktionskostnaden, och det kan tydligen utläsas, att anledningen till att vi ha detta låga pris inom vårt land för närvarande, är just det att vi ha en egen fabrikation inom landet. Hade vi icke haft det, hade vi ingalunda kommit i åtnjutande av dessa låga priser. Det är nämligen så, att på detta område har det funnits en kartellbildning, som hållit ihop. Men under föregående år har den upplösts, och det är nu en vild konkurrens från olika håll för att kunna behålla en så stor del av marknaden som möjligt.

I våra grannländer går man tillväga på detta område som man gör på så många andra områden, att man, tack vare att man har tullskydd, kan taga ut högre priser på sin hemmamarknad och sedan kasta ut sitt överskott till låga priser till sådana länder, däribland Sverige, som ej ha någon tullmur, som står hindrande i vägen. Det kan ifrågasättas, om det kan vara klokt, att vi på det sättet stå utan något som helst försvar för att kunna upprätthålla vår inhemska produktion på detta område såväl som på andra områden. Vår nuvarande situation — jag tänker på arbetstillgången och vår handelsbalans — borde väl bjuda oss till att vid varje tillfälle tänka efter, om vi kunna fortsätta på det sättet att ej på något vis vidtaga några skydds- eller försvarsåtgärder.

Nu är förhållandet också det, att staten har på visst sätt engagerat sig i de

anläggningar, som tillverka dessa varor, i det att det är ett försvarsintresse, att vi ha tillverkning av salpetersyra inom landet för vår sprängämnestillverkning, och i det syftet har ju staten engagerat ett kapital i dessa Ljungaverk, som äro tillverkare, på 550,000 kronor, och detta bolag, som man gjort upp kontrakt med och som skall sköta tillverkningen, har förbundit sig att betala en viss royalté till staten, ifall fabrikationen hålles i gång. Vid full drift beräknas denna royalté uppgå till 35,000 kronor per år, och kan man då hålla driften i gång, har ju statsverket i varje fall ränta på dessa 550,000 kronor efter normal räntesats. Det är arméförvaltningen, som har hand om detta, och det kan hända, att den icke har tänkt sig att låta dessa penningar inflyta till statsverket, utan dess tanke skulle enligt en uppgift, som lämnats, ha varit den att använda beloppet till att göra avskrivningar på statens engagemang i denna anläggning. Dessa industriella verk äro ju förlagda till Västernorrlands län, det län, där man för närvarande har den största arbetslösheten inom landet. För närvarande äro vid dessa fabriker sysselsatta 380 man, men vid full drift behöves det 600 man. Med deras familjer utgör detta en folk-mängd på 2,500 personer, som ha sin försörjning av denna industri, och det vore ju synnerligen beklagligt, om det nu skulle utvecklas dithän, att arbetslösheten ökas i stället för att, om man kunde ha full drift, man skulle bereda dem, som nu blivt arbetslösa och lediga, nytt arbete. De arbetslösa antal i Västernorrlands län uppgick enligt uppgift från arbetslöshetskommissionen den 28 februari 1932 till 13,526 personer. Det torde väl vara tillrådligt, att man ser till, att detta antal ej på något sätt ökas, utan att man söker om möjligt hålla arbetet i gång, så att antalet kunde minskas i stället.

Jag tror, det finnes få tullfrågor, som varit framme på riksdagens bord, som äro så starkt motiverade som ifrågavarande förslag, och trots det att, som jag nyss nämnde, jag hyser betänklighet mot det att jordbrukarna få åtminstone tillfälligtvis en nödvändighetsvara fördyrad, finner jag, om jag även beaktar, att priset är så lågt för närvarande, att det understiger produktionskostnaderna, att man måste taga hänsyn till detta. Även om det strider mot jordbrukets intresse för tillfället, tror jag, att det på lång sikt ligger i jordbrukets intresse att värna om denna fabrikation, och att man kan bibehålla den inom landets gränser. Vi ha ett utmärkt exempel på vad resultatet blir, när man är beroende av utlandet helt och hållet, t. ex. i fråga om kaliproduktion, som vi ej ha inom landet, utan i fråga om vilken vi äro beroende av importen från Tyskland. Där finna vi t. ex., att på 40-procentig kali är priset i Tyskland knappast 8 kronor per 100 kg, men vi få betala här i landet cirka 13 kronor per 100 kg. Det är därför att vi icke ha sådan produktion inom landet och sålunda kan tagas ut ett högre pris här. Men skulle man nu ha egen produktion, kunde man givetvis konkurrera med tyskarna, och om de sedan ville försöka att dumpa för att slå ihjäl denna produktion, tror jag, man skulle akta sig för att låta dem göra det, utan man skulle bibehålla densamma. Jag tror därför, herr talman, att det finns fullt fog för det yrkande, som framställts i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Jag ber att få yrka bifall till denna vår reservation.

Herr Björnsson: Herr talman! Det förhåller sig som bekant så, att enligt vår nuvarande tulltaxa gödselmedel äro tullfria. Det är en råvara för jordbruket, och därför har man icke ansett sig böra belasta den med några extra skattepålägg. Men oberoende av detta vill jag ärligt medge, att av alla de motioner om tullförhöjningar och nya tullar, som väckts vid detta års riksdag, förefaller mig denna ha mest skäl för sig. Förhåller det sig verkligen så, som motionärerna säga, och det synes ju väsentligen vara bestyrkt av ämbetsverkens undersökning, så föreligger det tvivelsutan en ganska stor

Om tull å
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

dumping. Vidare måste man också medge, att en kväveindustri har betydelse för vår ekonomiska försvarsberedskap, vare sig man tänker på jordbrukets behov av gödselmedel eller industriens behov av sprängämnen. Men när vi ändå ej kunna rösta på det både med hänsyn till tullsatsens belopp och med hänsyn till giltigheten reducerade krav, som reservanterna framkommit med, så beror det dels på principskäl och dels på vissa praktiska skäl.

Det har genom en tidigare ganska grundlig debatt i riksdagen klarlagts, att dumping icke lämpligen kan mötas med fasta tullar. Om man tittar på det diagram, som kommerskollegium upprättat och som finnes återgivet på sid. 7 i betänkandet, finner man t. ex., att denna vara, ammoniumsulfat per 100 kg i september i fjol kostade 6.80 kronor, i december 11.80 kronor och sedan sjunkit ned till 8.50 kronor i början av mars. Kommerskollegium meddelar, att under den tid, kommerskollegium behandlade frågan, har varan sjunkit ytterligare med nära 1 krona till 7.64 kronor. Det är uppenbart, att en sådan prishöjning icke är bestämd det allra minsta av tillverkningskostnaderna utan mera av förryckta marknadsförhållanden. Då är det ju också tämligen klart, att om det nu vore så, att man skulle möta detta med något slags marknadsskydd, borde detta marknadsskydd ha en helt annan rörlighet och anpassningsförmåga än en fast tullsats. Det är således inte alls säkert, att man utestänger importen, om man höjer tullen med, låt oss säga, 2 kronor. Man kan vidtaga en sådan tullförhöjning, utan att det medför önskad effekt.

Om man då tilläventyrs skulle säga, att vi borde ha föreslagit någon annan möjlighet, vill jag erinra om, att riksdagen en gång fattat ståndpunkt till frågan om skydd mot dumping. Det ansågs vara en principiellt så betydelsefull fråga, att dess lösande borde föregås av en mycket grundlig utredning. Från diskussionen i riksdagen vid det tillfälle, då frågan föll, vill jag erinra om att det från jordbrukarhåll sades, att man inte ville veta av något sådant skydd, därför att jordbruket inte hade någon nytta därav. Vi ha därför ansett, att man inte nu, om inte alldeles särskilda omständigheter föreläge, borde ge sig in på en dylik ny linje i vår handelspolitik, då saken inte hade på nytt blivit undersökt och av regeringen prövad med hänsyn till nu rådande förhållanden.

Vilka skulle då de utomordentliga skäl vara, som skulle göra, att man skulle avvika från en sådan försiktig väg? Jo, det skulle naturligtvis vara vad den föregående ärade talaren åberopade, nämligen att man skulle ha anledning befara, att kväveindustrien definitivt slår igen här i vårt land. Jag vill nu hoppas, att hans farhågor i den vägen äro betydligt överdrivna. Såsom stöd för denna förhoppning ha vi en tidigare erfarenhet. Samma företag tillverkade tidigare endast kalkkväve, som företaget för övrigt fortfarande tillverkar. Kalkkväve var för några år sedan tullbelagd med 5 kronor per deciton. Riksdagen satte då på initiativ från bondeförbundshåll i två etapper ned tullen från 5 kronor till noll: kalkkväve är numera tullfritt. Om de spådomar, som då läto höra sig, hade slagit in, skulle vi nu inte haft någon kalkkvävefabrikation. Men vad har resultatet blivit? Jo, detta företag har visat en sådan anpassningsduglighet, att vi inte bara ha en tillverkning av kalkkväve — visserligen inte mera än hälften av vad den var, när den var som högst — utan fabriken har dessutom satt ännu en sträng på sin bäge: den tillverkar numera även ammoniumsulfat. Vi ha således fått en mera mångsidig kväveindustri än vi tidigare hade, och det trots att tullsatsen borttagits.

Från jordbrukarhåll säger man nu också, att om verksamheten skulle komma att nedläggas, riskerar man, att jordbrukarna senare skulle få betala så mycket mera för denna vara. Jag tror nu, att när förutsättningarna äro sådana, som de äro här i landet, och då man för tillfället knappast har bättre möj-

ligheter att förbruka elektrisk energi däruppe i Norrland än på sådana här saker, kan man vara tämligen övertygad om att för den händelse — vilket jag inte hoppas, tvärtom — fabrikationen av ammoniumsulfat för någon tid skulle nedläggas, kommer den att åter upptagas. Det är väl också sannolikt, att den år 1931 spruckna kvävekartellen kommer att uppstå igen i en eller annan form. Om så sker, kommer den sannerligen inte att tacka jordbrukarna för ett tillfälligt tullstöd nu genom att då sätta lägre priser än marknadsläget medger. Det skulle inte vara privatekonomiskt handlat. Det ligger väl i sakens natur, att en kartell helt enkelt tar ut så höga priser, som den kan taga.

Jag medger, att det kan finnas andra synpunkter — att den svenska industrien skulle få ett bättre utgångsläge vid förhandlingar om kartellbildning och dylikt, men det är saker, som man enligt min mening inte här har rättighet att taga hänsyn till.

Jag vill vidare erinra om att man inte har lyckats övertyga jordbrukarna inom bevillningsutskottet om den meningen, som har låtit höra sig från jordbrukarhåll och som reservanterna gjort sig till tolk för, att en tull på ammoniumsulfat i det långa loppet skulle vara till fördel för jordbrukarna i Sverige. Den frihandelsfront, som i dag figurerar i bevillningsutskottets betänkande, är ju en rätt brokig blandning av socialdemokrater, frisinnade — vilka ju numera i tullfrågor bilda en mycket blandad samling — och representanter för bondeförbundet. Jag måste villigt erkänna, att det mycket förvånade mig, att dessa våra tillfälliga meningsfränder, ett par dagar efter det att de ha varit med om att besluta repressalieåtgärder gentemot dumping från Finlands sida genom att rösta för äggtullen, nu helt plötsligt se sig förhindrade att gå fram på samma linje i denna fråga. Det är, såsom jag ser saken, bristande konsekvens, men det är ju en sak, som dessa representanter själva få svara för.

Då jordbruket har det så bekymmersamt, som nu är fallet, och då vi från vårt håll icke i något fall ha velat vara med om att genom höjda tullar i vanlig ordning bereda jordbrukarna det skydd, den hjälp och det statliga stöd, som eventuellt är behöfligt, ha vi ansett oss icke kunna i detta fall göra annat än bestämt hävda vår gamla frihandelsståndpunkt, när man från jordbrukarhåll och just från håll, där man gör anspråk på att i alldeles särskild grad representera jordbruksintressena, förklarat, att detta skulle vara en börda för jordbrukarna. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! Kväveförsörjning i olika former är för ett land av den allra största betydelse. Det gäller icke endast jordbruket, utan jag vill erinra om att man måste ha kväve för att kunna framställa krut och andra sprängämnen, och utan sprängämnen kan man inte uppehålla vare sig gruvindustrien eller stenindustrien.

Här i landet tillgodosågo vi i äldre tider själva vår kväveförsörjning alltifrån Gustav Vasas regering och ända till dess vi under senare hälften av 1800-talet övergingo till uteslutande import av kväveprodukter. Nu ha vi emellertid åter fått en kväveindustri. Jag kan inte säga, varpå det beror; det kan bero på ökade tekniska förutsättningar, men det kan även bero på de dyrköpta erfarenheterna från avspärningen under världskriget. Jag tror, att man bör betänka sig två gånger, innan man med lätt hjärta vedervägar denna industris vidmakthållande. Det är visserligen sant, att om vi inte ha någon kväveindustri här i Sverige utan måste importera vårt behov av kväveprodukter, kan man, därest det åter blir en avspärning, övergå till byteshandel, och vi kunna, såsom i viss utsträckning skedde under världskriget, skaffa

*Om tull å ammoniumsulfat.
(Forts.)*

Om tull å
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

oss kväve mot vissa av våra egna produkter. Men de bytesmedel vi ha att lämna ut vid ett sådant tillfälle äro med nödvändighet begränsade; det är många andra varor, som vi behöva: stenkol, oljor, textilvaror och många-handa andra ting. Även om man vill göra gällande, att kväve vore så viktigt, att det skulle komma i förtur framför andra så kallade nödvändighetsvaror, tror jag i alla händelser, att försiktigheten bjuder, att icke öka antalet av dessa varor.

Jag är icke säker på att det är så lätt, som en föregående talare gjorde gällande, att blåsa liv i en dylik industri, som nedlagts, icke ens om det skulle bli bättre konjunkturen och högre priser på utländska kväveprodukter. Det är i alla händelser ovisst, inom vilken tid man kan återuppliva en industri av detta slag, om den en gång blivit nedlagd.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Nylander: Herr talman! Då jag har varit motionär i denna fråga, vill jag tillåta mig att säga några ord, ehuru bevillningsutskottets ordförande, herr Johan Nilsson i Kristianstad, redan har såsom reservant framfört huvuddelen av de synpunkter, som sammanfalla med mina. Visserligen har motionen ett annat yrkande än det, vari den vid utskottets utlåtande fogade reservationen utmynnar, men jag har icke anledning att hålla på motionens kläm utan vill redan nu säga ifrån att jag ansluter mig till den reservation, som är avgiven av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl.

Vad som kan vara att särskilt uppmärksamma i denna angelägenhet är ju, att man, när man läser de uttalanden, som gjorts av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i deras gemensamt avgivna utlåtande över motionen, inte gärna kan få någon annan uppfattning än att det här verkligen är ett sådant riksintresse, att de olika partisynpunkterna borde kunna träda tillbaka och att man här borde kunna få till stånd en hjälp för en svensk industri. Det är väl sällan, som man i ett utlåtande får så klara besked som i detta fall. Här har exempelvis i utlåtandet sagts ifrån, att man har kunnat konstatera en systematisk dumping från utländska tillverkare. Man tycker, att vid ett sådant klart utsagt förhållande skulle utskottet ha känt en skyldighet att se till, om det inte funnes någon möjlighet att göra något i ett sådant tvångsläge. Herr Björnsson har i all korthet bemött detta, då han uttalade, att man har funnit, att fasta tullar inte äro det rätta sättet att möta en dumping. Jag kan då med detsamma säga, att här ha icke föreslagits några fasta tullar vare sig av ämbetsverken eller av reservanterna, utan man har givit förslaget en så kort giltighetstid, att det säkerligen skulle vara avpassat och lämpligt att just i nuvarande konjunkurläge möta denna utländska dumping.

Herr Björnsson ville emellertid hänvisa till den tablå i form av en kurva, som lantbruksstyrelsen och kommerskollegium hava lämnat rörande priset å ammoniumsulfat. Han påpekade de stora variationer, som förekomma i denna priskurva. Det är alldeles riktigt, att det har förekommit en alldeles onaturlig prisvariation. Men det kan inte vara obekant för vare sig herr Björnsson eller någon annan, att prisförändringen i slutet av september i fjol berodde på det förhållandet, att Sverige då lämnade guldmyntfoten och att de utländska priserna sålunda kommo att räknas efter helt andra växelkurser. Detta åstadkom en prisstegring, vilket emellertid icke har hindrat, att priset nu återigen är på nedåtgående. Jag erkänner gärna, att dessa stora variationer inte hade kunnat undvikas, även om man hade haft en tull, men de stora spetsarna i kurvan, om jag så får säga, hade blivit dämpade genom tillvaron av en tull.

Herr Björnsson gjorde även här ett uttalande om kalkkvävetillverkningen och erinrade om hur det förhöll sig, när man först borttog tullen på kalkkväve.

Jag vet inte, om jag riktigt kan godkänna den skildring härav, som han lämnade. Medan ännu tullen var gällande, fanns det två fabriker här i Sverige, som tillverkade kalkkväve, nämligen dels fabriken vid Ljunga och dels fabriken vid Alby. Det mest synliga resultatet av att tullen på kalkkväve borttogs var väl i alla fall det, att fabriken vid Ljunga måste nedläggas. Jag vet inte, om man i allmänhet från svenskt håll tycker, att det är ett så ofantligt lyckat resultat av slopandet av en tull att såsom en direkt följd se en fabrik nedläggas. Fabriken i Alby kan vidare endast hållas i gång i mindre utsträckning, med ungefär halva kapaciteten. Just detta nya marknadsläge, som uppkom därigenom, att tullen på kalkkväve borttogs, har så att säga tvingat den firma, som äger fabriken vid Ljungaverk — liksom för övrigt även fabriken i Alby — att gå in för en annan tillverkningsmetod, nämligen den moderna Haber-Bosch-metoden för tillverkning av kväve och ammoniumsulfat. Det är således, kan man säga, ett nödläge, som har framtvingat denna industri. Denna industri har kunnat gå till en tid. Nu är den däremot hotad av utländsk dumping, som är så klart konstaterad, att även utskottets majoritet har ansett sig böra uttala detta tydligt, i det utskottet säger, att den utländska varan avsättes till priser, vilka kunna anses innefatta dumping. Hur skall man kunna begära, att en svensk tillverkare skall kunna taga upp kampen mot de stora intressen i andra europeiska länder, vilka för närvarande äro avgörande för prisbildningen och prispolitiken på detta område? Det är ju ingen hemlighet, att de största importörerna utgöras av Tyskland och Polen, det senare landet i särskilt övervägande grad. I bägge dessa länder ägas fabriker helt eller delvis — i Polen helt — av staten, som håller uppe driften med stora subventioner. Vi få sålunda bevittna det märkvärdiga förhållandet, att det här i Sverige är så att säga överlåtet åt ett enskilt företag att uppehålla kampen mot andra europeiska statliga fabriker. Man kan ju tycka, att detta kommer i en ännu märkvärdigare dager, då vi veta, att den svenska riksbanken genom att bevilja Kreugerkoncernen stora krediter har varit behjälplig till att lämna såväl Tyskland som Polen likvida medel för denna verksamhet — att således svenska staten är den som i detta fall har bidragit till att göra situationen så olycklig, som den för närvarande är.

När man nu gör den invändningen, att vi här skulle skada jordbruket genom ett tullskydd, vill jag säga, att denna invändning måste vara beroende på en feluppfattning. Det måste vara en avsiktlig eller oavsiktlig vilja att inte rätt fatta situationen. Det är tydligt klarlagt, att det är Chilesalpeter, som är prisbildande och avgörande för priserna å ammoniumsulfat. Priset på ammoniumsulfat ligger så avsevärt under priset å Chilesalpeter, att man i Chilesalpeter alltid har en regulator för prisbildningen. Det kan således inte gärna, såsom herr Björnsson ville göra gällande, sägas, att en blivande kartellbildning skulle kunna pressa upp priset på något onaturligt sätt. Det är under alla omständigheter Chilesalpeter, som är avgörande för det pris å ammoniumsulfat, som kan utfås på de olika marknaderna.

En föregående talare har här framhållit den betydelse, som dessa fabriker ha för vår krigsberedskap, och jag behöver fördenskull inte närmare ingå på denna sak, ehuru jag nog tyckt mig ha funnit, att inte bevillningsutskottet har fäst den betydelse vid saken, som den synes mig förtjäna. Det är ju så, att flertalet andra länder har gått in för statliga fabriker för tillverkning av olika kväveämnen — salpetersyra m. m. — för att kunna skydda och under alla omständigheter säkerställa sitt behov av dylika ämnen i händelse av krig. Man tycker ju, att det skulle vara ganska märkvärdigt, om staten genom vissa av sina institutioner så att säga med ena handen bygger upp en sådan industri eller skapar möjligheter för densamma, medan däremot riksdagen är färdig att slå undan den grundval, på vilken samma industri skulle behöva bygga.

Om tull å
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

Om tull å
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

Saken är ju den, att den salpetersyrefabrik, som med statliga medel nu bygges uppe vid Ljunga, överhuvud taget icke kan komma till någon nyttig användning, så länge det kan befaras, att någon tillverkning av ammoniumsulfat icke fortsättes.

Jag vill också påpeka, att vi, såsom redan förut framhållits här i dag, genom att i Sverige uppehålla denna tillverkning av ammoniumsulfat skulle kunna förbättra vår handelsbalans, och dessutom skulle dessa fabriker ha den allra största betydelse för arbetstillgången inom den trakt av Västernorrlands län, där Ljungaverken äro belägna. Västernorrlands län är ju för närvarande det län, som är mest betungat av arbetslöshet. Där äro enligt senaste uppgifter inregistrerade över 13,500 arbetslösa — icke mindre än 12.5 procent av hela antalet rapporterade arbetslösa. Man tycker ju, att detta redan i och för sig är en mycket skrämmande bild av situationen i nämnda län. Jag anser därför, att man även kan anlägga den synpunkten på denna fråga, huruvida det kan vara ett riksintresse att ytterligare öka denna arbetslöshet med flera hundra man. Under normala tider sysselsätta fabriker vid Ljungaverk och Alby cirka 600 man. För närvarande är driften inskränkt, så att cirka 380 man äro i arbete. Genom ammoniumsulfattillverkningens nedläggande skulle 250 man av dessa — alltså huvuddelen, bli utan arbete.

Nu kanske någon till slut vill fråga: Är det verkligen någon risk för att denna tillverkning nedlägges? Det kan jag givetvis inte svara på. Jag kan bara hänvisa till de siffror, som jag har sett och som jag har kontrollerat. Av dessa siffror framgår, att när priserna i juli, augusti och förra delen av september i fjol gingo ned så fruktansvärt, som åskådliggöres av den av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen lämnade priskurvan, kunde den svenska fabriken icke följa med i denna prisnedgång utan måste helt och hållet avstå från att tänka på någon försäljning av ammoniumsulfat. Även om man inte är industriman, torde det vara för var och en uppenbart, att det kan ju tänkas endast under en mycket kort tid, att en fabrik kan lägga på lager utan att göra några försäljningar.

Jag har till sist en ytterligare synpunkt. Det är betydelsen av att vi här i Sverige verkligen hava tillgång till en kvävefabrik. Att ett sådant förhållande är till förmån för landet är så uppenbart, att någon tvekan väl inte kan framställa sig rörande den saken. Såsom bevillningsutskottets ordförande redan förut här har påpekat, kan man göra jämförelse med priset på kali, där vi icke ha någon inhemsk tillverkning. Priset på kali har länge varit ungefär det dubbla här i Sverige mot vad som noteras i tillverkarens eget land, i Tyskland. Jag tror, att om man bedömer saken på något längre sikt än just för de allra närmaste månaderna, måste man komma fram till den ståndpunkten, att det är ett klart och tydligt riksintresse att här försöka giva ett stöd på det synnerligen försiktiga sätt, som har föreslagits i den av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl. avgivna reservationen, och jag ber, herr talman, att fördenskull få yrka bifall till densamma.

Herr Larsson, Johan: Herr talman! Då den föreslagna tullen å ammoniumsulfat kommer att fördyra en råvara, som i mycket stor utsträckning användes av jordbruket vid dess produktion av livsmedel, och sålunda kommer att fördyra dessa produkter, anser jag mig ej kunna biträda förslaget om införande av en sådan tull.

Det är väl känt, att jordbrukarna nu lida kanske mest av alla näringsidkare av depressionen, förorsakad av låga priser å deras produkter. Att då fördyra deras i produktionen använda råvaror är ej välbetänkt. Jordbrukarna böra i stället erhålla allt det stöd de nu kunna få av statsmakterna. Det är nämligen ett synnerligen stort statsintresse, att lantbrukarnas ekonomi förbättras och de-

ras köpkraft ökas, då därigenom finnes en möjlighet att förbättra det ekonomiska läget i allmänhet.

Då den föreslagna tullen å ifrågavarande gödningsämne måste leda till en försämring av jordbrukarnas produktionsresultat, ekonomiskt sett, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: Då det gäller att taga ståndpunkt till denna fråga, har man att å ena sidan taga i betraktande de skäl, som av den förste ärade talaran anförts, nämligen att det gäller att lämna ett skydd för en industri, som arbetar under för närvarande synnerligen tryckta ekonomiska förhållanden och att söka bevara denna industri i ett sådant tillstånd, att den kan uppehålla ifrågavarande fabrikation och även att bereda arbetstillfällen för det antal arbetare, som däri äro sysselsatta, samt att å andra sidan se till, huruvida den fördyring av ammoniumsulfat, som skulle uppstå, verkligen kan ha en sådan betydelse för vårt lands jordbruk, att man bör söka hålla denna vara så billig som möjligt. Jag förbiser icke betydelsen av de skäl, som här av reservanterna anförts, men sedan jag vägt det ena mot det andra, har jag kommit till samma slutsats som utskottet, det vill säga att jag anser, att den föreslagna tullen icke bör påläggas. Kvävegödselmedel ha för jordbruket blivit av allt större och större betydelse, och att erhålla dylika så billigt som möjligt är av den allra största vikt för att i möjligaste mån kunna åstadkomma en lönande vegetabilisk produktion.

Det har sagts i debatten, att chilesalpeterpriset är bestämmande för priset på kvävegödselmedel. Så har det tidigare varit, men chilesalpeteren har i mycket hög grad förlorat sin ledande ställning, och redan det nuvarande priset på ammoniumsulfat visar att försäljningen fortgår utan hänsyn till chilesalpeterns pris. Ammoniumsulfatet har fallit, så att det i år har varit nere i 8, 9, 10 kronor för 100 kg. Det har nu sagts, att en tull på 3 kronor per 100 kg. skulle vara ytterst måttlig. Ja, det beror på vad man vill lägga in i ordet måttlig. Det representerar i alla fall ungefär 30 procent av det nuvarande handelspriset på varan. Det innebär alltså ett fördyrande av en råvara, som jordbrukarna behöva för sin produktion, med ungefär 30 procent, och jag vågar hävda, att denna fördyring ingalunda från jordbrukets sida är att betrakta som ringa. Det är ju också givet, att den fördel, som ifrågavarande fabrik har genom att få bättre betalt för sin vara, ingalunda uppväges utan vida överträffas av den förlust, som jordbruket gör genom att priset på allt ammoniumsulfat, icke blott från denna fabrik utan från våra gasverk och det som importeras, komme att höjas i motsvarande grad. Jag kan icke finna annat än att det skulle vara synnerligen beklagligt, om under denna för vårt jordbruk allvarliga och bekymmersamma tid riksdagen skulle gå in för ett beslut, som leder till en så avsevärd fördyring av ett av dess viktigaste produktionsmedel, och jag kan icke för min del härvidlag giva företrädet åt fabriken, hur behjärtansvärda än vissa av de skäl, som blivit anförda, kunna vara.

Här har sagts, att denna fabrik är viktig, kanske nödvändig, för vår krigsberedskap genom att bereda råvara för kruttillverkning. Jag tror, att det ligger mycket sanning i detta påstående. Men kan det vara riktigt, att man för att upprätthålla driften vid en sådan fabrik pålägger jordbrukarna en mångdubbelt hårdare beskattning med avseende på ett av deras produktionsmedel? Bör staten pålägga denna enda klass en sådan börda? Vore det då icke riktigt, att staten ger det stöd och den subvention, som behövs för upprätthållande av fabriken, i den mån som ett sådant stöd är erforderligt, i stället för att man gör det genom en dylik tull? Jag kan för min del icke finna en sådan åtgärd riktig eller lämplig, och jag kan alltså icke heller ansluta mig till den motivering för reservanternas yrkande, som här har framförts av herr Ham-

Om tull å ammoniumsulfat.
(Forts.)

Om tull å
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

marskjöld. Det har sagts, att den ifrågasatta tullen vore tillfällig. Säkert är, att om kartellen åter knytes samman och priserna höjas, tullen icke kan jämkas och nedsättas lika fort, som priserna kunna höjas. Den komme alltid att verka stelt, och att här finna något medel mot sådana häftiga prisfluktuationer, att skyddet avpassas efter dem, har ju hittills icke lyckats.

Jag tror, att det för närvarande förekommer en dumpingförsäljning inom vårt land och att överskottet från den understödda produktionen av dessa kvävegödselmedel nu kastas ut till underpris. Men det är så mycket annat av vad jordbrukarna behöva i sin produktion, som är dyrt i förhållande till produktionskostnaderna. Är det då icke lämpligt och riktigt och icke alls för mycket begärt från jordbrukets synpunkt, att jordbrukarna skola få möjlighet att begagna en tillfällig fördel med avseende på någon vara? Hur oriktig man kan anse dumpingen vara som allmän företeelse, menar jag, att man får möta den med en lagstiftning om åtgärder, som planmässigt organisera arbetet mot dumpingen, men icke med en enstaka åtgärd, som kommer att medföra betydande skada för vårt jordbruk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Sederholms yttrande instämde herr *Andersson, Elof*, och herr *Johansson, August*.

Herr Andersson, Henrik: Herr talman! Jag begärde ordet i början av herr Sederholms anförande, men efter det inlägg, som han gjort i debatten, skall jag inte för min del gå in på frågan. Han har i stort sett framfört de synpunkter, som jag tänkt uttala.

Jag skall endast be att få nämna, att andra kammaren lär ha tagit utskottsförslaget, och jag ber att få uttala en stilla förhoppning om att även första kammaren skall bifalla detta förslag, till vilket jag i likhet med herr Sederholm yrkar bifall.

Herr Nylander: Herr talman! Med anledning av den mycket korta syn, som efter vad jag kunde finna herr Sederholm lade på denna angelägenhet, får jag lov att säga, att jag undrar, vilka priser vi hade haft på ammoniumsulfat här i landet, om det inte förekommit en svensk tillverkning av denna produkt. Ingen här kan påstå, att vi då haft samma priser, ty ett sådant tankeexperiment tror jag, att icke heller en riksdagsman kan ge sig till att göra. Men vill man ha någon liten handledning för att bedöma, vad priset hade varit i denna dag, om vi icke haft en egen tillverkning, ber jag kammarens ledamöter titta på priset på kali. Det har flera gånger omnämnts här i dag förut, att det icke finnes någon inhemsk tillverkning därav, och man ser, att det under sådana omständigheter icke heller är någon svårighet att få ut ungefär det dubbla priset. Jag undrar, om man icke ser alltför kort på denna fråga, om man här för ögonblicket vill inhösta några vinster genom den exceptionella dumping, som nu har förekommit, och om det icke vore bättre att se saken på litet längre sikt och tänka efter, vad det betyder för vårt land att kunna uppehålla ifrågasatt tillverkning och giva den möjlighet att hålla sig åtminstone på den inhemska marknaden även under dessa svåra tider.

Det har även av herr Sederholm talats om hur det skulle ställa sig, om vi få en internationell kartell och om att man då inte skulle vara rädd för att höja försäljningspriset. Ja, jag vet inte, hur det kommer att ställa sig. Jag tror i alla händelser, att chilesalpetre är avgörande för prisbildningen härvidlag. Jag är å andra sidan fullt på det klara med att om det blir en kartell och den svenske tillverkaren inte har någon marknad att uppvisa, kommer han inte heller med i den nya kartellbildningen. Det är ju allmänt känt, att vid dylika

överenskommelser de olika tillverkarna bruka få 'en marknad, som svarar mot den de haft före kartellbildningen eller innefattar vissa procent av denna. Har då den svenske tillverkaren ingen marknad att påvisa, kommer han icke med, utan vi skola helt och hållet bliva hänvisade till godtycket hos en internationell kartellbildning på detta område. Jag tror sålunda, att man även ur denna synpunkt bör vara mycket försiktig, när det är fråga om att slå ihjäl den svenske tillverkaren.

Om tull å ammonium-sulfat.
(Forts.)

Herr Sederholm: Blott ett par ord, herr talman! Jag vill hävda den uppfattningen, att den svenska fabriken i förhållande till världsproduktionen och även den europeiska produktionen av kvävegödningsmedel spelar en ytterst underordnad roll. Tillverkningen i denna fabrik har säkerligen icke på något sätt inverkat på priserna under innevarande säsong, utan dessa ha bestämts genom utbudet från de stora försäljarna utomlands. Så länge denna konkurrens fortfar, ha vi också låga priser, vare sig vi ha en fabrik eller icke, och slå sig de utländska fabrikerna tillsammans och bilda en kartell, som sätter ett visst pris, är jag ganska övertygad om att de icke taga någon hänsyn till huruvida det finns en fabrik i Sverige eller icke. Denna fabrik kommer nog inte heller att underbjuda kartellens priser här i landet. Jag tror, att man får se till, att produktionsmedel sådana som gödningsämnen verkligen tullfritt tillhandahållas vårt jordbruk, och denna princip har även tillämpats under en lång följd av år.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Herr Sederholm och de som instämde med honom vilja antyda, att vi icke skulle ha den rätta blicken på jordbrukets nuvarande läge, om vi gå in för den linjen, att vi höja priset på en vara, som är så nödvändig för jordbrukarna. Men jag framhöll ju i mitt anförande att trots det förhållandet, att jordbruket verkligen är i behov av allt stöd det kan få, måste man, när man finner, att förhållandena äro sådana som de äro med avseende på ifrågavarande produkt, dock ur rättvisans synpunkt söka ställa förhållandena tillrätta och avväga var sak för sig, vare sig det gäller en jordbruksprodukt eller en industriell produkt. Jag ber att få stödja detta mitt utlåtande därpå, att vi från ett så auktoritativt håll som lantbruksstyrelsen fått ett yttrande, vilket utmynnar i att det får anses klokast att tillse, att man kan bibehålla produktionen av ammoniumsulfat inom landet. Detta yttrande kommer visserligen från ett ämbetsverk, men därutöver ha vi ett utlåtande från Svenska lantmännens riksförbund, som ju är representant för jordbrukarnas inköpsorganisation just för gödningsämnen liksom för kraftfoder och dylikt, vilket är dess huvudsakliga uppgift. När man på detta håll icke motsatt sig en måttlig tullförhöjning, förstår man ju, att det måste vara ett onaturligt lågt pris för närvarande.

Herr Sederholm ville nu slutligen påstå, att den fabrikation, som vi ha inom landet, icke skulle ha den betydelse, att den kan verka prisreglerande. Men det måste väl vara oriktigt. Vi ha ju i detta avseende från alla andra områden och från alla länder den erfarenheten, att när förhållandena sätta tillverkarna i stånd att uttaga högre priser från ett land, göra de det, och hade vi icke haft vår inhemska produktion, hade vi alldeles säkert icke fått betala så låga priser som dem vi för närvarande ha. Detta påvisade jag i mitt förra anförande, och herr Nylander underströk nyss, att vi ha ett talande exempel härpå i prissättningen på kaligödning, som man närmast kan jämföra med nu ifrågavarande produkt.

Men det är tydligen så här i landet, att man icke vill gå in för att skydda våra näringar, och handelsbalansen skall väl hos oss komma i lika bekymmersamt läge som i vissa andra länder, innan vi kunna förmå oss att taga vårt förnuft

Om tull å
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

till fånga. Jag vill framhålla, att enligt uppgifter, som kommit mig tillhanda, har England i förrgår höjt sin tullsats just på ammoniumsulfat med ytterligare 10 procent. Tullsatsen har där varit 10 procent, och man har ansett sig nödsakad att höja den med ytterligare 10 procent.

När man nu går så försiktigt till väga, att man endast föreslår, att tullen skall höjas för det närmaste året, så att man har tillfälle att följa prisutvecklingen och se till, huruvida det är behövt att behålla tullen ett kommande år, kan det väl icke ligga någon som helst fara i att gå med på reservanternas förslag. Jag vill säga särskilt till jordbrukarna, som behöva stöd i dessa tider, att om man begär det och måste ha det för att kunna reglera priserna på våra jordbruksprodukter, kan man icke rättvisligen ställa sig avvisande, när man finner en orimlighet och en orättvisa i priset på en industriell produkt. Vi kunna icke ensamma driva igenom tullsatsen på våra jordbruksprodukter, utan vi måste ha stöd från förnuftigt industriellt håll. När vi begära det, skola vi taga vårt förnuft tillfång och skänka rättvisa också åt en produktion, som behöver hjälp och som det är önskvärt att bibehålla inom landets gränser, även när det gäller en industriell verksamhet.

Herr Löfvander: Herr talman! Herr Nylander försöker draga en parallell mellan kali och ammoniumsulfat i detta land, och han påstår, att därför att vi inte ha någon tillverkning av kali, ha vi ett så högt pris på denna vara. Men herr Nylander bör ju veta, att det inte finns någon råvara för kalitillverkning i detta land, medan det däremot finnes och i alla tider kommer att finnas möjlighet att driva kvävetillverkning.

Vidare säger herr Nylander, att det måste vara en feluppfattning, om man påstår, att en tull på ammoniumsulfat skulle skada jordbruket. Jag vill vända på frågan och säga, att det måste vara en feluppfattning från herr Nylanders sida, då han icke vill erkänna, att det skulle bli en stor merutgift för jordbruket, om man skall betala 3 kronor mer för 100 kg. av detta gödningsämne.

Det är intressant att lyssna på diskussionerna om tullfrågor i riksdagen. I dag säger man från det håll, där man vill ha en tull på gödningsmedel, att om icke denna tull införes, kommer det att skada jordbruket i framtiden, ty kvävegödningsmedlen bli då dyrare. Då man här i riksdagen diskuterar tullar, som äro avsedda att stödja jordbruket, säga motståndarna, att en stödåtgärd för t. ex. äggproduktionen, som det var tal om härom dagen, kommer att medföra en sådan ökning av äggproduktionen, att det blir till skada för producenterna. Man kan vända allting till att omöjliggöra en stödåtgärd åt jordbruket. Jag har under dessa år suttit och konstaterat det här från min plats.

Herr Nylander: Jag skulle vilja göra den lilla repliken till den siste ärade talaren, som tror, att det är jag som feluppfattat saken, att det snarast är han, som har missuppfattat mig, då han icke velat förstå, att jag för min del fullt klart har talat om den *tillfälliga* vinst, som jordbruket skulle kunna göra just nu för några månader eller kanske något år framåt. Men jag har så mycken känsla för det svenska jordbruket, att jag icke vill vara med om att utlämna denna för jordbruket så viktiga vara till en stor internationell trusts gottfinnande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Nilsson i Kristianstad

m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Om till ä
ammonium-
sulfat.
(Forts.)

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Johan Nilsson* i Kristianstad m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 38, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1932/1933 i vad angår jordbruksärenden.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14—16.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner om vissa lättnader med avseende å gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden;

nr 40, med anledning av väckt motion om efterskänkande av vissa belopp av lån, som beviljats till ett företag för torrläggning av mark inom Gällareds socken i Hallands län;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utredning rörande reglering av Fyrisån;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring i villkoren för lån från statens fjäderfålefond;

nr 44, med anledning av väckta motioner om anslag till fullföljande av utredningen och undersökningen rörande vattenavledning från av översvämningar hemsökta marker utefter Emån;

nr 45, med anledning av väckt motion om avskrivning av visst belopp utav till ett torrläggingsföretag i Göteborgs och Bohus län utlämnat lån;

nr 46, med anledning av väckt motion om lindring i skyldigheten att amortera ett för ett vattenavledningsföretag i Värö socken av Hallands län utlämnat lån;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förlängning av den räntefria tiden m. m. beträffande vissa lån till Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till delägare i Sävåns regleringsföretag i Älvsborgs län;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottens torrläggingsföretag i Örebro län m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uppskov med amortering av två till reglering av Nedre Årån i Jönköpings län beviljade lån från odlingslånefonden;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss ändring av grunderna för statsbidrag till utredning rörande reglering av Övre och Nedre Olandsån i Uppsala och Stockholms län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1932 av en allmän jordbruksräkning;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en lånefond för inköp av gasgeneratorer för motordrift m. m.;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar dels om anslag till understöd åt elever vid specialkurs för lantbruksstudier, dels ock om anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 56, i anledning av väckt motion om viss ändring i 8 § i lagen om enskilda vägar;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ansvar för kostnad för dikningsföretag å kronans utarrenderade jordbruksdomäner;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för änkefru Elsa Silfverstolpe från skyldigheten att betala viss husröteersättning;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga hållhågnader i Norrbottens län; samt

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139 angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 61, i anledning av motion angående understöd till en ny industri för tillverkning av halmpapp.

Om understödjande av halmpapp-tillverkning.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 100, av herr *Thulin*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utrednings verkställande i och för stöd-jande genom lån av anläggning av en halmpappfabrik i Östergötland ävensom att till 1933 års riksdag framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I:100 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Thulin: Herr talman! Jag skall till jordbruksutskottet framföra mitt tack för den välvilliga motivering, som utskottet har bestått min motion. Jag kan i likhet med utskottet mycket väl förstå, att det är omöjligt att komma längre i denna för vissa delar av vårt land icke oviktiga fråga med hänsyn till att saken befinner sig under utredning. Det framgår ju också av det yttrande, som har avgivits av kommerskollegium, att särskilda sakkunniga arbeta med frågan. Jag skall endast be att få uttala önskvärdheten av att utredningen icke kommer att draga för långt ut på tiden. Frågan har nämligen varit under utredning förut i ett av landets hushållningssällskap, men där har den, såvitt jag känner till, av någon obekant anledning kommit att ligga en mycket lång tid utan att föranleda någon åtgärd.

Jag skulle också vilja uttala den förhoppningen, att när denna utredning slutföres, man icke ger sig in i alltför mycket teoretiska spekulationer över olika metoder. Jag håller nämligen före, att det sätt, som jag i min motion har givit anvisning på, nämligen den enkla metod för beredande av halmpapp, som praktiseras i Holland, torde vara det, som man i första rummet här i landet bör använda. Den metod, som ingenjörsvetenskapsakademien i sitt utlåtande pekar på, den s. k. Rinmansmetoden, är alldeles för invecklad och dyrbar, för att igångsättas för detta ändamål.

Jag tillåter mig också till slut uttala den förhoppningen, att det vid den utredning, som nu skall verkställas, visas tillbörlig hänsyn för jordbrukets intressen i detta fall ifrån sulfittmassaindustriens sida. Jag har under den tidigare behandlingen av spörsmålet icke kunnat undgå att få det intrycket, att det från sulfittmassaindustriens sida rests icke obetydliga svårigheter mot startandet av en tillverkning av halmpapp, i vilken jordbruket skulle vara intresserat. Om ett motsatsförhållande där kan undvikas, tror jag, att mycket skulle vara vunnet. Men det är möjligt, att detta endast är fromma önskemål.

Jag vill således uttrycka min livliga förhoppning om att utredningen på allt möjligt sätt påskyndas, så att någonting kan bli gjort i saken. Lantbruket är därmed bäst betjänt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendommar m. m.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

*Ang.
försäljning
av lotter från
kronoegen-
domen Bit-
tinge i Örebro
län.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att från kronoegendomen 3 mantal Bittinge eller Åkesberg nr 1—3 i Stora Mellösa socken av Örebro län finge med tillträdesrätt den 14 mars 1933 försäljas

dels lotten litt. L till Stora Mellösa sockenallmänning mot en köpeskilling av 9,000 kronor och under villkor i övrigt, att köpeskillingen kontant erlades senast å tillträdesdagen och inbetalades till länsstyrelsen, som å lotten utfärdade köpebrev, att köparen skulle svara för lotten för tiden efter tillträdesdagen å belöpande utskylder och onera, samt att köparen skulle ensam vidkännas kostnaderna för lagfart å lotten och densamma avstyckning ävensom övriga med köpet förenade utgifter;

dels ock jämlikt förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. följande lotter, nämligen

lotterna litt. A, B, C, E och F med saluvärden av respektive 46,000, 5,200, 5,460, 5,600 och 8,200 kronor samt med hembuds rätt enligt 9 § i förordningen för Gustaf Anderssons stärbhus å lotten litt. A, Karl Hjalmar Karlsson å lotten litt. B, Karl Larsson å lotten litt. C, Johan Andersson å lotten litt. E och Hjalmar Jonsson å lotten litt. F;

lotten litt. I med ett saluvärde av 1,560 kronor med hembuds rätt enligt 10 § i förordningen för skorstensfejaren Karl Olof Sjösten;

lotten litt. G med ett saluvärde av 3,700 kronor med hembuds rätt enligt 11 § i förordningen för Gustav Rickard Ekblad; samt

lotterna litt. D, H och K med saluvärden av respektive 3,500, 3,800 och 1,240 kronor enligt 13 § i förordningen;

med åliggande för domänstyrelsen att, med hänsyn till skeende uppdelning av egendomens andel i allmänning, efter det avstyckning verkställts, slutligen fastställda saluvärdena å lotterna, samt med iakttagande av att köpare förbehölls rätt till erforderlig utfartsväg över annans ägolott.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Under den korta tid, som förflutit sedan jordbruksutskottet behandlade den nu föredragna punkten, har det inträffat omständigheter, som göra, att denna punkt rätteligen bör återremitteras till utskottet. Jag hemställer därför, herr talman, om återremiss av den nu föredragna punkten.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten annat yrkande ej förekommit, än att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 8—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet undertecknad traktat angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten, den 11 mars 1932 dagtecknad proposi-

tion, nr 188, däri Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag samt med överlämnande av texten till en den 19 februari 1932, under förbehåll av riksdagens godkännande, mellan Sverige och Turkiet undertecknad traktat angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom, äskat riksdagens godkännande av denna traktat.

Med förmålan, att utskottet vid granskningen av ifrågavarande traktat ej funnit anledning till erinran, hade utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att förevarande kungl. proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet **Gyllenswärd**: Herr talman! Konstitutionsutskottet har ju, som vi nyss hörde, hemställt om bifall till den föreliggande propositionen, och jag borde således kunna inskränka mig till att tacka för den välvilliga behandlingen av densamma. Det är emellertid en passus i utskottets motiveering, som gör, att jag dock måste be att få yttra ett par ord. Det är den passus, där utskottet meddelar, att inom utskottet framstälts vissa anmärkningar mot den svenska översättningen av den traktat, vars godkännande propositionen avser. I samband därmed har utskottet framhållit vikten av en fullt tillfredsställande översättning ej minst med hänsyn till traktatens förestående publicering i »Sveriges överenskommelser med främmande makter».

I sitt utlåtande har utskottet inte angivit, på vilka punkter den ifrågavarande översättningen skulle vara felaktig, och jag vill nämna, att de försök, som från departementets sida gjorts att under hand få uppgift på de anmärkningar, vilka det skulle vara fråga om, inte lett till något resultat. Det är först under debatten i dag i andra kammaren, som man varit mindre hemlighetsfull. Där har nämligen herr Engberg uppgivit, att anmärkningarna inom utskottet härledde sig från honom, och han har även preciserat, vilka anmärkningar det gäller.

Innan jag går närmare in på de sålunda preciserade anmärkningarna, ber jag få erinra om att det alltid — det ligger väl i sakens natur — kan uppstå delade meningar om hur en dylik översättning rätteligen skall verkställas. Jag kan försäkra, att man i detta speciella fall har gått tillväga med all den noggrannhet, som man naturligtvis ansett sig böra nedlägga på en översättning av denna art, och att man begagnat all den sakkunskap, som har stått till förfogande. Sedan utskottets utlåtande kommit på kamrarnas bord, har man f. ö. inom utrikesdepartementet underkastat översättningen en förnyad granskning. På grundval av det resultat, som man vid denna förnyade granskning kommit till, måste jag säga, att jag inte har kunnat finna, att det skulle vara befogat att beteckna denna översättning som vare sig oriktig eller vilseledande.

Den föreliggande konventionen innehåller 26 artiklar. Jag ber att här särskilt få framhålla, att ej mindre än 25 av dessa artiklar — således alla utom en — äro i stort sett ordagrant likalydande med en år 1928 av riksdagen godkänd traktat i liknande ämne mellan Sverige och Spanien. Detta gäller både den franska texten och den svenska översättningen. Förhållandet vitsordades också av herr Engberg under debatten i andra kammaren. Man har visserligen i den nu föreliggande översättningen företagit vissa smärre modifikationer i 1928 års översättning, men detta har skett bara för att man denna gång skulle ännu närmare ansluta sig till grundtexten än vad fallet var år 1928. Jag vill också nämna, att ordalagen i 1928 års traktat i sin tur gå tillbaka till åtskilliga andra traktater, som Sverige har avslutat under senare år. Jag tror, att det under sådana förhållanden måste anses vara ganska förklarligt, om man har dragit sig för att, när det icke har varit alldeles nödvändigt, nu komma med en avvikande översättning, eftersom traktaterna dock ha likalydande fransk

*Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.
(Forts.)*

Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.

(Forts.)

text och det väl skulle kunna vålla vissa olägenheter i fråga om tolkningen, därest man här i onödan komme med en annan översättning.

Jag ber härefter att få övergå till de speciella anmärkningar, som herr Engberg preciserade i andra kammaren och vilka ju enligt hans uppgift skulle vara de, som utskottet äsyftat med uttalandet i sin motivering. Jag vill då först, liksom jag gjorde, när jag i medkammaren försökte bemöta hans erinringar, framhålla, att det är ganska svårt att här gå in på ett utförligt och detaljerat bemötande. Det är ju, som man förstår, ganska intrikata språkliga spörsmål, det här gäller. Då det ju inte är så lång stund sedan debatten i denna fråga ägde rum i andra kammaren, har jag egentligen inte heller haft tillfälle att låta anställa några särskilda undersökningar rörande de framkomna anmärkningarna. Naturligtvis skall man ytterligare överväga dessa anmärkningar och se, i vilken mån de lämpligen kunna föranleda några jämkningar. Jag vill emellertid redan nu upprepa de preliminära invändningar mot utskottets anmärkningar, som jag omedelbart ansåg mig kunna framställa i andra kammaren.

Herr Engberg gjorde först och främst gällande, att det franska uttrycket »quinze jours» ej borde översättas ordagrant, med »femton dagar», utan att man borde använda den tidsperiod, som är den vanliga i motsvarande fall här i Sverige — man brukar ju hos oss tala om »fjorton dagar» eller »två veckor», inte om femton dagar. Denna fråga har tidigare varit föremål för diskussion, när det har gällt att översätta traktater. Man har en mängd konventioner, där man har valt översättningen »femton dagar». Ett alldeles färskt exempel på riktigheten härav har man i den senaste internationella växelkonventionen, där man dessutom lämnat en uttrycklig förklaring, att det verkligen är fråga om femton dagar. Och jag vill tillägga, att jag i en kommentar till denna konvention trott mig finna bekräftat, att denna förklaring bara kan anses ha en deklatorisk karaktär, d. v. s. även om den saknats, skulle man ha att räkna med femton dagar. Jag kan inte tro annat än att det skulle vara alldeles felaktigt, om man här använde översättningen »fjorton dagar». Jag frågar mig, om det verkligen skulle finnas någon svensk domstol, som kunde anse, att en part borde lida en rättsförlust, därför att han ej iakttagit en frist av fjorton dagar, när det i texten uttryckligen står femton dagar. Herr Engberg påpekade det förhållandet, att man här i Sverige i vanligt språkbruk använder uttrycket »fjorton dagar». Ja, det är nog riktigt, att när man skall översätta t. ex. en roman, så bör man översätta »quinze jours» med »fjorton dagar». Men det är naturligtvis en helt annan sak, när det gäller att beteckna en fatalietid, som man genom traktat faktiskt har kommit överens om.

En annan anmärkning från herr Engbergs sida gällde, att man med det enda ordet »tvist» översatt alla de franska orden »différend», »litige» och »contestation». Ej heller denna anmärkning kan jag finna vara riktig. Om man studerar olika konventionstexter, där dessa uttryck förekomma, skall man alldeles tydligt finna, att de användas fullt parallellt och utan någon åtskillnad. Därpå har man ett otal exempel. Likaså har man i tidigare översättningar för alla dessa franska uttryck genomgående använt ensamt ordet »tvist». Jag tror, att man här i själva verket har att räkna med en grundväsentlig skillnad mellan fransk och svensk lagstil. I fransk lagstil eftersträvar man att få så stor omväxling som möjligt, medan man i svensk lagstil tvärtom håller på att man, när det gäller i sak samma förhållande, skall undvika omväxlande uttryck och i stället använda en likformig beteckning.

När jag sade, att de ifrågavarande franska uttrycken genomgående översatts med ordet »tvist», måste jag göra ett undantag för artiklar rörande tolknings- och tillämpningsfrågor. En sådan artikel återfinnes mycket ofta både

i skiljedoms- och i handelsavtal. Där brukar man vid översättningen inte använda ordet »tvist», utan man brukar i stället tala om »meningsskiljaktighet». Det är naturligtvis därför, att man här just vill undvika att använda uttrycket »tvist» — den svenske läsaren skall genast göras uppmärksam på att det här ej är fråga om tvist i egentlig mening utan om tolknings- och tillämpningsfrågor.

En tredje anmärkning, som herr Engberg framställde, gällde, att man i den svenska översättningen använde uttrycket »rättsligt avgörande», där man enligt herr Engbergs mening borde ha använt uttrycket »domstolsförfarande». I fråga om denna översättning vill jag säga, att det är mycket gammal hävd på att använda uttrycket »rättsligt avgörande».

Slutligen kommer jag till den anmärkning, som väl måhända skulle vara den huvudsakliga från herr Engbergs sida. Den avsåg de likalydande noter, som växlats mellan den svenska och den turkiska utrikesministern, när denna konvention undertecknades i Genève i början av detta år. Herr Engberg läste under debatten upp en översättning, sådan den enligt hans mening borde lyda. Jag kunde naturligtvis inte fullständigt teckna ned den, men herr Engberg lämnade sedan ett exemplar, där det finns vissa anteckningar, som utvisa, vilka ändringar han avsåg. Därav framgår, att herr Engberg tänkt sig, att man i detta fall skulle ha en mycket fri översättning. Jag vill gärna medge, att den svenska översättning, som nu bjudes i propositioner, är ganska tung och vid första påseende svårfattlig, men jag vill säga, att detta i huvudsak beror på att själva den franska grundtexten i noten är tung. Detta sammanhänger med att önskan om utväxlande av dessa noter framställdes från turkisk sida, och man har därför följt det förslag till avfattning, som från turkisk sida framfördes. Jag har ej kunnat känna mig övertygad om att den i propositionen intagna översättningen icke skulle vara fullt korrekt, men jag vill betona, att, om man kan göra några jämkningar i denna översättning och därigenom komma fram till några bättre uttryck, skall man gärna undersöka, i vilken mån detta kan vara möjligt. Jag tror emellertid inte, att man kan gå med på en sådan översättning, som herr Engberg skisserade.

I detta sammanhang vill jag nämna, att herr Engberg yttrade, att man inte bara får tänka på språkliga hänsyn, när det gäller att översätta denna note, utan man får därvid också taga hänsyn till folkrättens regler. Med anledning härav vill jag framhålla, att jag nu haft överläggningar beträffande denna deklaration liksom f. ö. i fråga om traktaten i övrigt med den speciellt sakkunnige i folkrätt, som utrikesdepartementet har till sitt förfogande, och han har förklarat, att han inte funnit översättningen oriktig eller missvisande.

Såsom jag redan i början av mitt anförande sade, kan jag här inte mera än vad jag nu gjort ingå på de anmärkningar, utskottet sålunda uppgivits ha haft mot ifrågakvarande översättning. Jag vill ännu en gång understryka, att man naturligtvis skall taga dem under noggrant övervägande, men jag vill också säga, att det är omöjligt att på förhand bestämt utlova, att detta i större eller mindre omfattning skall leda till ändringar. Det får bero på det resultat, vartill man vid ett övervägande kommer. Naturligtvis skall man emellertid som sagt noga beakta vad som från utskottets sida anförts. Det studium, som jag efter debatten i andra kammaren i dag ägnat dessa anmärkningar, gör emellertid, att jag är rädd för att man åtminstone beträffande de flesta av dem måste komma till det resultatet, att de icke äro befogade. Även om en del av ändringsförslagen kanske inte i och för sig skulle vara direkt oriktiga, är jag ej övertygad om att de med nödvändighet äro påkallade. Men är det så, att anmärkningarna visa sig ha någon grund för sig, skall man som sagt gärna se till i vilken mån man kan följa dem. Finner man däremot, att de äro obefogade, kan man ju omöjliga förfara så, att man utbyter en översätt-

*Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.
(Forts.)*

Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.
(Forts.)

ning, som man anser vara riktig, mot en som man finner vara oriktig. Det kan ju ingen begära.

Med detta vill jag sålunda bara ha sagt, att resultatet denna gång möjligen kan bli detsamma, som det blev, när samma ärade representant för konstitutionsutskottet under en debatt år 1930 framställde anmärkningar mot en översättning, som verkställdes inom handelsdepartementet av en då till behandling föreliggande internationell traktat angående utställningar. Därvid gjordes i ett anförande, som, om jag minns rätt, upptager tre sidor i andra kammarens protokoll, en hel del anmärkningar mot översättningen av traktaten. En av dessa anmärkningar kunde dåvarande statsrådet Lundvik bemöta redan under debatten, men som det hela var en fullkomlig överraskning för honom, avböjde han att i övrigt gå närmare in på saken. Sedermera har man emellertid gjort en noggrann undersökning av anmärkningarna, och det har då visat sig, att ett stort antal av dem voro aldeles felaktiga och att det skulle leda till fullkomligt oriktiga resultat, om man följde dessa anvisningar. Jag vill dock genast tillägga, att det rättvisligen bör erkännas, att en *del* av de då framställda anmärkningarna nog voro befogade. Med det nu anförda har jag f. ö. ej velat säga annat än att jag icke tror, att det är en önskvärd ordning, att anmärkningar mot dylika översättningar framställas först under en kammardebatt. Det vore bättre, om man på något sätt kunde tidigare få del av dem, så att man hade tillfälle att närmare bedöma dem, innan frågan kommer upp i kamrarna.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Det kan naturligtvis inte falla mig in att på herr Engbergs vägnar — han tillhör ju andra kammaren — ingå i något svar med hänsyn till de av honom framställda anmärkningarna, detta så mycket mindre, som inom utskottet anmärkningar framställdes icke bara av honom, utan även från annat håll. Bland annat tillät jag mig att framställa sådana anmärkningar. I viss mån sammanföll kanske dessa med herr Engbergs, i viss mån sammanföll de icke. Herr Engbergs intresse var kanske starkast inriktat på det rent språkliga och mitt intresse på innehållet ur juridisk synpunkt.

Herr statsrådet har nu i egenskap av tillförordnad departementschef tagit till orda till försvar för den översättning, som finnes intagen i propositionen. Jag vill då till en början säga, att det är en gammal erfarenhet från konstitutionsutskottet, att utrikesdepartementets översättningar äro allt annat än tillfredsställande. Detta torde vara ett ganska allmänt känt förhållande och ett mycket ofta framställt klagomål. Man fäster emellertid inte så stort avseende vid dessa översättningar, ty de äro ju bara översättningar, och de binda ingen. Men det är dock så med oss här i Sverige, att när vi skola läsa en sådan här traktat, hålla vi oss i regel till den svenska översättningen. Man kan ju vara i den lyckliga ställningen, att man inte alls behöver fästa något avseende vid översättningen, och jag har lärt mig att vid mina vetenskapliga arbeten inte fästa det minsta avseende vid den svenska översättningen, ty då kommer jag på villovägar, utan jag håller mig till den franska texten, som för övrigt i allmänhet är mycket klarare än den engelska. Men när herr statsrådet till förmån för en viss översättning åberopade gammal hävd och praxis inom departementet, må jag säga, att den omständigheten, att många äro som förut hava gjort vad man nu har gjort, inte är någon anledning att förhäva sig, och att denna omständighet inte kan tagas till intäkt för att man har handlat riktigt, om vad man nu har gjort är mot riktigheten. Under sådana förhållanden återstår ju endast att fråga sig, huruvida det finns befogade anmärkningar mot översättningen eller inte.

Jag tror, att det vore önskvärt, att, när en kungl. proposition lämnas till

riksdagen för att behandlas av dess konstitutionsutskott, utskottet skulle kunna utgå ifrån att det kunde lägga den svenska översättningen till grund för behandlingen. Det kunna vi för närvarande inte göra, utan vi måste med eller emot vår vilja i huvudsak hålla oss till den utländska texten. Följden blir då, att det, när man skall jämföra översättningen och den utländska, den officiella texten, blir svårt för utskottet att taga ståndpunkt; det är ju inte alltid så lätt att verkligen bilda sig en egen mening i sådana frågor. Jag vidhåller därför, att det är ytterligt önskvärt, att departementet ser till att översättningarna bli tillfredsställande. Detta har ju även förut betonats.

Jag skall här tillåta mig att understryka ett par punkter, eftersom herr statsrådet berörde dem. Jag skall först taga upp frågan om uttrycket »quinze jours». Det är klart, att man kan säga, att »quinze jours» skall översättas med »femton dagar». År 1926 hade emellertid utskottet att behandla ett par kungl. propositioner rörande traktater med främmande makter. Den ena gällde Tjeckoslovakiet — Kungl. Maj:ts ävlas att säga »Tjeckoslovakien», men jag för min del säger »Tjeckoslovakiet». Det var en förliknings- och skiljedomstraktat, där i artikel 7 uttrycket »Dans un délai de 15 jours à partir de la date» av utrikesdepartementet översattes med »Inom loppet av två veckor», detta oaktat »quinze» återgavs med siffror — »15» — och inte med bokstäver som i den nu föreliggande texten. Traktaten med Tjeckoslovakiet var för övrigt byggd på Locarnokonventionen, och den är ju rätt typisk. Samma år hade vi en Kungl. Maj:ts proposition om en traktat mellan Sverige och Polen. Där fann man i artikel 6 uttrycket »Dans les quinze jours qui suivent la notification» översatt med »Inom loppet av två veckor». År 1927 däremot hade vi en kungl. proposition angående ett avtal med Österrike, där vi i artikel 6 finna uttrycket »Dans un délai de 15 jours à partir de la date où le Gouvernement suédois ou le Gouvernement autrichien» översatt med »Inom loppet av femton dagar». Det var ganska förklarligt, då den franska texten har siffran 15. Men år 1926, då samma förhållande förelåg, översattes samma uttryck med »två veckor». Såvitt jag vet, är »quinze jours» även i det franska rättsspråket uttryck för en tidrymd av två veckor. Jag vet visserligen, att den diplomatiska franskan och den juridiska inre franskan, om jag så må säga, icke äro sammanfallande, men nog har jag överhuvud taget utgått från den uppfattningen, att »quinze jours» är två veckor, och detta bekräftades av vad herr statsrådet anförde rörande den internationella växelkonventionen, där man måst införa en uttrycklig förklaring om att »quinze jours» där betyder femton dagar!

Håller jag mig sedan till den notväxling, som återgives i slutet av betänkandet, måste jag säga, att där föreligga alldeles uppenbara fel i översättningen, som ge en fullkomligt vilseledande mening. Det heter där »mesures provisoires de conservation». Detta skulle, antar jag, var och en översätta med »provisoriska åtgärder till bibehållande» eller »till bevarande» av en situation. Men den officiella översättningen har »provisoriska åtgärder av förebyggande natur». Meningen är den, att när en tvist pågår, skall domstolen anbefalla vissa provisoriska åtgärder, som icke försämra rättsläget för parterna utan bevara status quo. Men enligt översättningen skola de »förebygga» någonting. Vad skola de förebygga?

Gå vi längre ned, finna vi samma uttryck, »mesures conservatoires», som översattes med »förebyggande åtgärder». Jämföra vi med domstolsstatuternas art. 41, som i samma note är åberopad, har den franska texten uttrycket »mesures conservatoires à titre provisoire», vilket i den svenska översättningen blivit »provisoriska åtgärder för tillvaratagande av vardera partens rättigheter». Ja, det är riktigt. I den engelska texten står det »provisional measures to reserve the respective rights of either party». Den engelska texten kastar här

*Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.
(Forts.)*

Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.

(Forts.)

om de båda uttrycken, men meningen är densamma. — Det är aldeles uppenbart, att en sådan översättning, som använts i den föreliggande propositionen, icke är möjlig.

I slutorden talas om »förebyggande åtgärder i överensstämmelse med bestämmelserna i nämnda art. 41 i stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen, av vilken natur den tvist än må vara, som underställts skiljedomstolen, men givetvis tolkad inom de gränser, som utmärkas av den svensk-turkiska traktaten». Vi äro kanske inte så väl funtade i utskottet, men vi kunde i varje fall inte komma till någon klarhet om betydelsen av »givetvis tolkad inom de gränser». Jag kan inte förstå annat än att »givetvis tolkad» skall hänföras till art. 41, d. v. s. art. 41 skall tolkas inom de gränser, som utmärkas av den svensk-turkiska konventionen. I den franska texten talas också om art. 41, men så heter det: »quelle que soit la nature du différend soumis au Tribunal d'Arbitrage, mais compris bien entendu dans les limites marquées par le Traité de Conciliation.» Såvitt jag kan läsa en juridisk franska, hänför sig »mais compris» till ordet »différend» och icke till art. 41. Men att använda uttrycket »tolkad» på något annat än art. 41 kan jag icke finna rimligt, utan meningen är helt enkelt den, att när det speciella organet här får hand om frågor, för vilka art. 41 icke gäller, skall det — på sätt 41 § säger — vidtagna sådana provisoriska åtgärder, som omtalas i art. 41, vilken natur tvisten än må hava, förutsatt naturligtvis att *tvisten* faller inom gränserna för den svensk-turkiska konventionen. Någon »tolkning» av art. 41 är det däremot icke alls fråga om!

När jag går till art. 24, får jag först erinra om att man, som herr statsrådet framhöll, i den svenska översättningen genomgående använt det enhetliga uttrycket »tvist». Ja, det är mycket bra, men varför har då i art. 24 »contestations» översatts med »meningsskiljaktigheter»? Om jag haft enbart den svenska översättningen för mig, skulle jag ha avstyrkt det kungl. förslaget. Enligt översättningens text innebär art. 24, att »meningsskiljaktigheter, som uppkomma angående tolkningen eller tillämpningen av denna traktat, skola i frånvaro av annan överenskommelse direkt underställas den fasta mellanfolkliga domstolen genom ensidig ansökan.» Skulle man icke ha något annat att gå efter än denna text, måste det betyda, att en fastställesetalan angående tolkningen utan vidare kan göras gällande, så snart meningsskiljaktighet uppstått. Men den franska texten är klar, den säger: »Les contestations qui surgiraient au sujet de l'interprétation», vilket i själva verket är något helt annat. Det är en meningsskiljaktighet, som så att säga utkristalliserat sig i en viss tvist, och den angår icke direkt tolkningen, men har sin grund i olika uppfattning om traktatens innebörd. På grund av de föregående artiklarnas innehåll är det klart, att en sådan »contestation» ensidigt kan dragas inför domstolen, men det är icke detsamma som att man oberoende av tvisten kan få ett domstolsutslag beträffande textens tolkning. Jag får säga, att det vid översättningen av denna artikel varit lyckosammare, om departementet fortfarande ansett sig bundet av traditionen att använda uteslutande ordet »tvist». Varför man här skall använda ordet »meningsskiljaktighet», som ger en annan mening, har jag svårt att förstå.

Jag skall vidare hålla mig till ett litet fall, som förekommer vid översättningen av art. 9. Jag vill i förbigående påpeka, att återgivandet av »leur impartir un délai pour se prononcer» med »fastställa en tid, inom vilken parterna äga att uttala sig» innebär en för vid översättning, ty det gäller icke att fastställa en tid, inom vilken båda parterna ha att uttala sig, utan att bestämma ett *uppskov*, varvid det kan bli olika i olika fall. Det heter i fortsättningen, att då förlikningsnämnden slutat sina arbeten, »skall nämnden upprätta ett protokoll, vari allt efter omständigheterna fastslås, antingen att överenskommelse uppnåtts mellan parterna samt, om anledning därtill föreligger, över-

enskommelsens innebörd» o. s. v. Jag frågade mig, när jag ex officio läst den svenska översättningen, är det meningen att uttrycket »fastslå överenskommelsens innebörd» skall betyda, att den här nämnden då skall ge en auktoritativ tolkning av överenskommelsen? — Nej, det säger icke den franska texten; den säger, att om överenskommelse kan nås, skall nämnden alltför omständigheterna meddela denna och »s'il y a lieu, les conditions de l'arrangement», d. v. s. om det finnes villkor i överenskommelsen, skola dessa villkor också tillkännagivas, *men utan all tolkning*. Jag får ju säga, att vill man få en verklig vägledning om vad den franska texten säger, så lämnar icke den officiella översättningen en sådan.

Jag kan stanna där. Men eftersom jag ändå har möjlighet att på en punkt säga, att departementet har träffat det rätta, skall jag peka på art. 5. Där är översättningen riktig, under förutsättning att den franska texten är felaktig! Jag tror, att den svenska översättningen är riktig, men det beror nog endast på att det möjligen är ett tryckfel i den franska texten. Sådan denna nu lyder enligt propositionen heter det, att när ordföranden i förlikningsnämnden är förhindrad och man skall utse en ny, skall man gemensamt kunna nämnda en annan bland kommissionens medlemmar eller, som det står i den franska texten »un autre des membres de la Commission désigné en commun». Ordet »désigné» hänför sig närmast till »un autre». Kommissionen består av fem medlemmar, av vilka tre äro neutrala, medan vardera parten utsett en av de båda övriga. Enligt den franska texten skulle man kunna taga en av dessa fem. Departementet har i översättningen skrivit: »överlåta ordförandeskapet på en annan av de gemensamt valda medlemmarna», d. v. s. på en av de tre. Jag tror, att denna översättning är fullkomligt riktig, men då måste man nog säga, att departementet får rätta till den franska texten och sätta ett litet »s» efter »désigné».

Jag menar, att det är förlätligt, om tryckfel äga rum och att det är förlätligt, om översättningsfel äga rum, men vad jag icke kan anse vara förlätligt är, att översättningsfel konstant äga rum. Det är detta, herr talman, som utskottet har önskat förebygga.

Herr statsrådet Gyllenswärd: Herr talman! Det är naturligtvis lika svårt här som i andra kamraren att utan någon som helst förberedelse definitivt yttra sig om anmärkningar, som först nu kommit fram. Jag fäste mig emellertid vid den sista anmärkningen, som utskottets ärade ordförande gjorde. Det gäller översättningen av uttrycket »désigné». Det förhåller sig i själva verket så, som utskottets ärade ordförande antog, att den svenska översättningen är riktig, men däremot vill jag framhålla, att den franska texten icke, såsom den ärade talaren trodde, är oriktig; det fattas i själva verket inte något »s» i ordet. Det är visserligen en dålig franska att här använda singularformen, men det skulle vara alldeles omöjligt att översätta den, låt vara, dåliga franska, som förekommer här, på något annat sätt än som skett. Om meningen varit en annan än svenska översättningen anger, hade man i franskan måst uttrycka sig på helt annat sätt; antingen använda verbets infinitivform eller också en relativsats. Jag har förvissat mig härom genom att rådgöra med den franske språkexpert, den infödde fransman, som man har tillgång till i utrikesdepartementet. Han vitsordade, att meningen *kan* återgivas på franska, såsom här skett, fast det är ett dåligt franskt uttryck. Jag vill påpeka, att i tidigare traktater bägge formerna — såväl pluralformen som singularformen — förekomma omväxlande med varandra. Senast i dag har jag också sett en traktat mellan Finland och Spanien, som innehåller precis samma franska form utan »s» och där översättningen fullständigt överensstämmer med den som här använts i propositionen. Att detta uttrycks-

*Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.*

(Forts.)

Ang.
godkännande
av en traktat
med Turkiet.

(Forts.)

sätt särskilt gärna användes i traktater med Spanien skall enligt uppgift bero på att man, när det gäller det med franskan besläktade spanska språket, anser motsvarande konstruktion vara korrekt spanska.

Jag vill emellertid framhålla, att om denna sak från början observerats från svenskt håll, hade man nog skrivit ordet med »s», ty så sker i regel. Emellertid förekom ifrågavarande text i ett förslag, som kom från turkisk sida, och med hänsyn till tidigare exempel på användning av denna text ville man icke i onödan föra någon särskild skriftväxling för att få den lilla saken rättad. Det erkännes som sagt alltså, att den använda texten icke är någon god franska, men däremot är det intet tvivel om att översättningen återger den rätta meningen och att ingen fransman kan ur denna — låt vara dåliga — franska utläsa någon annan mening än den översättningen återger.

Herr Pauli: Herr talman! Att jag vågar taga ordet ett ögonblick trots den sena timmen, beror icke på att jag har något att göra med tillkomsten av utskottets anmärkningar, utan endast på ett språkligt intresse, som kanske kan förefalla naturligt. När herr statsrådet här uppträder med ett försvar för översättningen, utan att anmärkningarna först ha framförts i denna kammar, förefaller det, som om han därmed velat från början markera en föresats från regeringens sida att göra de ändringar, som kunna anses motiverade. Och jag skulle endast vilja för min del understryka, att, efter vad jag kunnat finna, de påyrkade ändringarna verkligen äro motiverade.

När det gäller ett sådant uttryck som »quinze jours», är det naturligtvis, som herr Reuterskiöld har framhållit, ganska viktigt, att konsekvens iakttages. Till vad han anförde vill jag lägga, att i konstitutionsutskottets utlåtande nr 16 i år angående generalakten förekom i art. 8 uttrycket »inom loppet av två veckor», vilket i den franska texten, som jag nu icke har tillgänglig, också torde hava motsvarats av uttrycket »quinze jours». Att franskan laborerar med uttrycket *quinze jours*, »femton dagar», medan vi säga »fjorton dagar», beror, såvitt jag förstår, helt enkelt på det förhållandet, att fransmännen icke som vi svenskar räkna med endast morgondagen och de därpå följande dagarna, utan även räkna med innevarande dag. Jag finner ett belägg därför i den omständigheten, att när man t. ex. talar om »la quinzaine de Pâques», påskdubbelveckan, börjar man med palmsöndagen och slutar med första söndagen efter påsk. Det visar ju, att man inbegriper även den första dagen. Jag tror icke, att det ur juridisk synpunkt är någon risk, om vi svenskar tillämpa vårt språkbruk och säga »två veckor», eftersom vi ju veta precis, vad vi mena därmed, och då detta, såvitt jag förstår, i själva verket är detsamma som fransmännen mena med »quinze jours». Vi säga också t. ex. »i dag åtta dagar», precis som fransmännen säga »huit jours» eller »une huitaine». Ifranskt domstolsspråk användes ständigt »huitaine» för att beteckna ett måls uppskjutande på en vecka, inte en vecka plus en dag. Jag skulle alltså tro, att man här är fullt försvarad med att använda uttrycket »två veckor».

Vad beträffar de olika orden för »tvist», kan jag nog hålla med om vad statsrådet sade rörande olikheten i fransk och svensk lagstil. Jag gjorde precis samma reflexion, när jag såg på dessa paragrafer, nämligen att fransmännen i sin lagstil bemöda sig om en viss språklig elegans, som vi svenskar i det fallet inte äro så noga med. De använda olika uttryck, som i själva verket betyda ungefär detsamma, medan vi kanske hellre för tydlighetens skull hela tiden hålla oss till ett och samma uttryck. Såvitt jag förstår, ligger det inte någon större betydelseskilnad i »litige», »contestation» och »différend». Man finner också, att vördnadsvärda lexikaliska auktoriteter i Frankrike inbegripa alla tre orden under det gemensamma uttrycket »con-

testation». Men jag måste återigen instämma med konstitutionsutskottets ärade ordförande, när han i fråga om art. 24 anmärker på att man där helt plötsligt har frångått sin förut konsekventa översättning, »tvist», som jag anser försvarad i de övriga fallen, och använt det i detta fall mindre adekvata och därför även mera vilseledande uttrycket »meningsskiljaktighet».

Vad slutligen beträffar den svenska översättningen av noten på sid. 14 i utskottets utlåtande, kan jag heller icke finna annat än att det är riktigt, att man gör anmärkning mot att uttrycket »mesures provisoires de conservation» återgivits med »provisoriska åtgärder av förebyggande natur».

Vad beträffar »compris», skulle jag tro, att översättningen grundar sig på en förväxling av två olika betydelser av verbet »comprendre». Här är det betydelsen »inbegripa» och icke betydelsen »begripa», som det gäller att applicera.

Jag har velat göra dessa små randanmärkningar för att för min personliga del framhålla, att jag tror, att det uttalande konstitutionsutskottet här gjort icke saknar fog, och att det vore önskvärt, om en något större ackuratess vid dylika översättningar bleve regel.

Herr Reuterskiöld: Endast ett par ord, herr talman!

Gent emot den siste ärade talaren vill jag framhålla, att man i svensk lagstil, när det är fråga om civillag, processlag o. s. v., bemödar sig om ett från juridisk synpunkt elegant språk, men när det gäller administrativa författningar och översättningar, får det gå litet si och så. Det är detta, som vi icke äro riktigt nöjda med.

Utskottet kan icke varje år sätta sig att göra kriorättningar i utrikesdepartementets översättningar, när vi få dylika traktater, men vi få någon gång beman oss och lägga fram saken. Förra gången gingo vi så tillväga, att en talare i vardera kammaren framställde anmärkningar, utan att utskottet sade något. Denna gång ansågs det, att utskottet borde göra ett uttalande, ty annars skulle åtminstone jag ha reserverat mig för avslag på propositionen med hänsyn till den svenska översättningens beskaffenhet.

Då herr statsrådet tycks anse, att art. 5 innehåller en dålig franska, hur man än vänder på uttrycket »désigné», vare sig med eller utan »s», kan det nog vara riktigt, men enligt det medgivande han gjort synes dock »désigné» från svensk-fransk synpunkt vara bättre än »désigné» i detta fall, och jag skall därför vördsamt hemställa till utrikesdepartementet att vid förhandlingar med främmande makter något starkare hålla på de svenska synpunkterna, som i regel äro överlägsna i formellt hänseende, och icke bara falla undan, därför att motparten gör andra formuleringar. Jag tror nog, att både de svenska och de turkiska ombuden kunna franska, men man är på neutral mark, och man kunde väl då skriva en text, som, även om den från fransk språklig synpunkt är felaktig, likväl är begriplig och riktig från den diplomatiska franskans synpunkt. Herr statsrådet anmärkte, att i ett visst fall det använda språkbruket överensstämde med det spanska. Men tänk, om det någon gång skulle få överensstämma med — det svenska!

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för utförande av vissa byggnadsarbeten vid frälsningsarméns alkoholistanstalt å Kurön;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; samt

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa understöd från den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal vid försvarsväsendet med tjänstgöringsort i Boden jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 73, i anledning av väckt motion om rätt för tyghantverkaren T. R. Haglund att för bestämmande av löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgörings-tid;

nr 74, i anledning av väckt motion om avskedsersättning åt förre furiren C. G. Forsberg; och

nr 75, i anledning av väckt motion angående anställnings- och löneförhållandena för kontorspersonalen vid flygvapnets verkstäder;

bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande expropriationslagstiftning;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 2, 3, 4, 5 och 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för församlingarnas prästerskap att ett begränsat antal söndagar årligen förrätta högmässan efter fritt ritual; och

nr 14, i anledning av väckt motion om nedsättning av järnvägsfrakterna för bränsle och träkol m. m.; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion, I: 284, om viss komplettering av föreskrifterna angående märkning av utländska köttvaror m. m.;

nr 17, i anledning av väckt motion, II: 394, angående åtgärder, åsyftande att Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må i sina tillverkningar i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion; och

nr 18, i anledning av väckt motion, II: 314, angående vissa lättnader i avseende å hälsovårdsstadgans tillämpning för köpingar och municipalsamhällen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.55 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Riksdagsman *J. Sandén* är på grund av akut pannhåleinflammation förhindrad att delta i riksdagsarbetet t. o. m. 30 dennes.

Stockholm 25 april 1932.

E. Erici.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet undertecknad traktat angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 426, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 439, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående brottslig ungdoms tillrättaförande i större utsträckning än för närvarande utan insättning i uppfostringsanstalt samt angående en mera mångsidig yrkesutbildning m. m. vid skyddshem för vanartig ungdom, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 71—75, bevillningsutskottets betänkande nr 32, andra lagutskottets utlåtanden nr 27 och 29—31, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 13 och 14 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 16—18.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, skall sät-

tas först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölles.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.37 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
